

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKO DELO

MLADOSTNIK V TEŽAVAH

(študija primera)

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Marjeta Vadnu

Celje, 2015

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Marjeta Vadnu

Naslov diplomskega dela: Mladostnik v težavah

Kraj: Celje

Leto: 2015

Število virov: 50

Število grafov: 5

Število prilog: 4

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ključne besede: mladi, dejavniki odraščanja, varovalni dejavniki, dejavniki tveganja, družina, socialno delo z mladimi, nezaželeno vedenje, prestopništvo, zavod za prestajanje kazni zapora.

Povzetek: V diplomskem delu sem se osredotočila na mladostnika in vpliv dejavnikov odraščanja, ki lahko pripeljejo do želenega ali nezaželenega vedenja, ravnanja. V teoretskem uvodu sem opredelila mladost in odraščanje kot obdobje mladostnikovega življenja. Dejavniki odraščanja so tisti dejavniki, ki vplivajo na socialno (ne)ranljivost mladih. Opisala sem socialno delo z mladostnikom v težavah in pomen družine. Poudarila sem pomen vzgojnih stilov in avtoritet. Dotaknila sem se tudi zakonodaje.

Empirični del vsebuje študijo primera, mladoletnega obsojenca, ki je prestajal kazen zapora v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora v Celju. Študija primera je študija sekundarnega gradiva. Podatke sem kvalitativno obdelala in rezultate ločila glede na vpliv dejavnikov. Razprava zajema s teorijo podkrepljene rezultate in lastno mnenje.

Key words: youth, factors of growing-up, protective factors, risk factors, family, social work with the youth, unwanted behaviour, delinquency, detention centres.

Abstract: My diploma thesis focuses on a young person and the impact of the factors of growing-up that may lead to wanted or unwanted behaviour or conduct. In the theoretical part I defined youth and adolescence as periods of a young person's life. The factors of growing-up are those factors that affect the social (in)vulnerability of young people. I described the social work with a young person with issues and the importance of family. I highlighted the importance of educational styles and authorities. I also made some reference to law.

The empirical part consists of a study of a case about a young convicted person who served a custodial sentence at the Celje detention centre for serving juvenile detention and prison sentence (*Zavod za prestopanje mladoletniškega zapora in kazni zapora v Celju*). The study of the case is a study of secondary material. The data were processed qualitatively and results were separated in respect of the impact of factors. The discussion consists of results supported by theory and my own opinion.

*Prava moč je,
ko ostaneš močan tudi takrat,
ko bi ti ves svet oprostil,
če bi padel na kolena in se vdal...*

Neznani avtor

*Na tem mestu gre najprej zahvala mentorju doc. dr. Milku Poštraku za vso predano znanje,
pomoč in spodbudo.*

*Prav tako se zahvaljujem Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora
Celje, posebej Danijeli Karner.*

In hvala vsem, ki ste v času študija »študirali« z mano...

PREDGOVOR

Od nekdaj so me zanimali mladi in delo z njimi, predvsem mladi s težavami. Da, mladi s težavami in ne težavna mladina. Zato je bila v tretjem letniku fakultete logična izbira opravljanje prakse v Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje (v nadaljevanju Zavod). V glavi se mi je porajalo nešteto vprašanj, kaj se je zgodilo mladim, da so pristali v zaporu, kdo so, kaj je z njihovo družino, ali so starši ločeni, kaj je šlo na narobe, kdo je zatajil.

V Zavodu sem spoznala mladostnike, fante, ki so se nekje v času odraščanja izgubili, zašli, ne toliko s tiste prave poti, kot radi rečemo, družbeno sprejemljive poti, ampak z življenjske poti. Ugotovila sem, da so ti mladostniki odraščali v različnih družinah, z obema staršema, samo z enim staršem, da prihajajo iz različnih socialnih okolij, da imajo različen ekonomski položaj in da so na njihovo življenje različno vplivali dejavniki, dejavniki odraščanja, kot jih opisujem v diplomski nalogi.

Ugotovila sem, da še ni vse izgubljeno, če je tok dogodkov mladostnika pripeljal do zavoda. Starši velikokrat občutijo to kot konec, sramoto, vendar je morda to tisti čas in tisti trenutek, ko lahko stopijo nasproti drug drugemu, ko se lahko odnosi med njimi spremenijo, ko lahko dobijo tisto priložnost, ki se je izmuznila ali ko pač ugotovijo, da je njihov otrok nekaj posebnega in mu dajo priložnost, da se izkaže.

V Zavodu sem dobila vpogled v neumorno delo strokovnih delavcev, pedagogov, prostovoljcev in vseh ostalih, ki se kakorkoli ukvarjajo z mladostniki. Izkazalo se je, da je vedno premalo časa za pogovor, da je vedno preveč birokracije, da strokovno delo trpi na njen račun.

Torej, glavna tema naloge je življenjski svet mladostnika in vpliv dejavnikov na njegovo odraščanje.

PREDGOVOR

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD	9
1.1	Mladina skozi zgodovino	9
1.2	Mladostnik in mladost.....	11
1.2.1	Obdobje adolescence/mladostništva	13
1.3	Dejavniki odraščanja	17
1.3.1	Osebnostne značilnosti.....	19
1.3.2	Šola	20
1.3.3	Socialno okolje.....	21
1.3.4	Spol	21
1.3.5	Prosti čas	22
1.3.6	Naloge družine in socializacija	24
1.3.7	Samospoštovanje in samopodoba	26
1.4	Vzgoja in starševanje	28
1.4.1	Interakcijski ali avtoritativni stil starševanja	30
1.4.2	Represivni, avtoritarni stil starševanja	31
1.4.3	Permisivni stil starševanja.....	32
1.4.4	Odgovornost in biti odgovoren	33
1.4.5	Lik staršev	34
1.5	Možnost izbire.....	36
1.6	Kaj pomeni zares poslušati in kaj zares slišati	38
1.7	Integriteta	40
1.8	Socialno delo z družino mladostnika z neustreznim življenjskim slogom.....	41
1.8.1	Koncepti sodobnega socialnega dela	43
1.8.2	Delovni odnos	43
1.8.3	Emski in etski pogled.....	45
1.8.4	Odgovorni – dogovorni stil vodenja	46
1.8.5	Metoda dela s posameznim primerom	46
1.8.6	Delo na dveh ravneh	47
1.9	Kazensko pravni vidik.....	49
1.9.1	Sankcije.....	51
	Poravnava	53

Delo v korist humanitarne organizacije ali lokalne skupnosti.....	54
Socialni trening za mladostnike.....	54
Doživljajska pedagogika.....	55
1.10 Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje	56
2 PROBLEM.....	59
2.1 Cilji raziskave.....	59
3 METODOLOGIJA	60
3.1 Vrsta raziskave	60
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov.....	60
3.3 Populacija	60
3.4 Zbiranje podatkov	60
3.5 Obdelava in analiza podatkov	61
4 ŠTUDIJA PRIMERA	62
4.1 Skrajšana kronologija dogodkov	63
4.2 Predstavitev rezultatov	69
5 RAZPRAVA.....	74
6 SKLEPI.....	78
7 PREDLOGI.....	80
8 LITERATURA	81
1.1 Zakonodaja:.....	84
1.2 Internetni viri:.....	84
9 PRILOGE.....	86
9.1 Priloga 1: Osnovna kronologija dogodkov- prepis dokumentacije z delnim opuščanjem	86
9.2 Priloga 2: Sinhronična kronologija po akterjih	109
9.3 Priloga 3: Dogovor o sodelovanju.....	113
9.4 Priloga 4: Izjava o varovanju podatkov.....	115

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Mladina skozi zgodovino

Oprelitev mladine kot posebne družbene skupine, ki bi bila sprejemljiva v vseh družbah in vseh zgodovinskih obdobjih je nemogoča, saj je pojmovanje mladine in mladih različno, tako od družbe do družbe, kot skozi zgodovinska obdobja. Mladina se je skozi zgodovino vedno spreminjala, prav tako se je spreminjal tudi pojem mladine, vedno pa je imela mladina velik pomen v družbi. Gillis pravi (1974: 15), da o delitvi na starostne skupine pričajo že najstarejši zapisi in pričevanja iz ljudske tradicije.

O mladini in mladih skozi zgodovino piše tudi Mirjana Ule, socialna psihologinja. Le-ta piše o življenjskih potekih, starostni razmejitvi, prav tako poskuša opredeliti oziroma povezati družboslovni vidik s psihološkimi vidiki in najti nek skupni imenovalec. Ugotavlja, da se je mladina sprva izoblikovala »[...] znotraj srednje- in višjeslojske študentske skupnosti«. [...] Opazimo lahko poseben stil vzgoje, ki se je pojavil z vzpostavitvijo meščanske jedrne družine. Mladim je bila nudena kvalitetna izobrazba, druženje ob kulturnih in športnih dejavnostih, oblikovanje osebnosti (Ule 2008: 133).

Uletova (ibid.: 132) v nadaljevanju ugotavlja, da se »mladina kot pomenljiva družbena skupina vzpostavi v prvih desetletjih dvajsetega stoletja, po drugi svetovni vojni«. Na to je skozi leta vplivalo več dejavnikov – demografske spremembe, razvoj industrijske družbe in potrošniška družba. Po drugi svetovni vojni sta prevladovali dve generaciji, starejša, ki je bila številčno in psihološko oslABLJENA zaradi vojne, in mlada generacija, ki je bila številčno zelo močna (po vojni je prišlo do baby booma) (ibid.).

Z razvojem celotne družbe se je razvijala tudi mladina, družba je ugotavljala, kaj lahko mladi prinesejo družbi. Uletova pravi (ibid.), da se je s hitrim razvojem industrije pojavila tudi močna potreba po bolj izobraženi delovni sili. S podaljšanjem izobraževanja so mladi odložili vstop v odraslost, dobili več prostega časa in tako imeli možnost oblikovati lastne interese in kulturo.

S potrebo po šolanju oziroma izobraževanju mladih je družba dobila novo priložnost, kako vplivati na mlade, na njihovo miselnost. Saj kot pravi Uletova (2008: 135), je šola tudi najmočnejši ideološki aparat, ki konstituira socialno otroštvo mladih. Šola zajame mlade vseh družbenih slojev in to v dobi, ko so ti v najpomembnejšem obdobju nastajanja in razvoja. Šola ne nastopa neposredno kot posredovalka ideoloških praks, temveč te posreduje posredno, v samem šolskem življenju. Obseg in vsebina ideološkosti v šolah se spreminjata, odvisno od tipa in stopnje šolanja, tako da vsaka skupina, ki konča šolanje na določeni stopnji, spotoma pridobi ideologijo, ki ustreza vlogi, ki jo bo opravljala kot odrasla.

V zadnjih letih različni avtorji opredeljujejo mlade kot generacijo X, Y, Z. Šaponja (v Čuk ur. 2006: 11) piše o generaciji X, o mladih, ki so rojeni med letoma 1965 in 1976. To so potomci staršev, ki so razvijali kariero in ekonomsko blaginjo na račun osebnega in družinskega življenja. Ekonomska emancipacija žensk je povzročila spremembe v medsebojnih odnosih v družini. Na generacijo X so najbolj vplivali vrstniki. Glede na to, da so bili starši že večino časa v službi, da so pogosto odraščali v enostarševskih ali reorganiziranih družinah, se je generacija X vzgajala sama.

V generacijo Y, imenovano tudi digitalni domorodci, se uvrščajo mladi, rojeni med leti 1979 in 2000. Zaznamovali so jih elektronika, elektronska glasba, računalniki, mobilni telefoni. Nekateri to generacijo imenujejo tudi generacija Petra Pana, dečka, ki ni hotel nikoli odrasti. Pomembna jim je le zabava, hitro se vsega naveličajo (Revija Anja, internetni vir).

Generacija Z je ime najmlajše generacije (otrok, ki še odraščajo). Ime še ni ustaljeno – nekateri jo imenujejo generacija Z, drugi generacija S, tretji generacija C, četrti NetGen, vsi pa imajo v mislih iste ljudi – najmlajše prebivalce. Zanje je značilno, da so »priklopljeni« že od rojstva. Internet in digitalna tehnologija imata pri razvoju njihovih komunikacijskih spretnosti najmočnejšo vlogo. Kratka sporočila izrinjajo pisano in govorjeno besedo, virtualno druženje nadomešča osebne stike. Sveta brez mobilnih telefonov in interneta (kaj šele računalnikov) niso nikoli poznali. Komunikacijska tehnologija je njihovo življenje, nekateri raziskovalci menijo, da ima povprečen pripadnik generacije Z pri 20. letih za seboj 20.000 ur gledanja televizije in 10.000 ur dela z računalnikom (Revija Anja, internetni vir).

1.2 Mladostnik in mladost

Opredeliti pojem mladost ni preprosto, saj se je ta pojem skozi zgodovino zelo spreminjal oziroma razširjal. Poenostavljeno bi lahko rekli, da je mladost obdobje v življenju posameznika, ko le-ta prehaja iz otroštva v odraslost. Pri opredeljevanju se srečamo z dvema pojmom, adolescenca in mladost, ki se prepletata, a nimata enakega pomena.

Gillis (1974: 13) pravi, da Evropejci niso poznali adolescence. Dolgo prehodno obdobje, ki je trajalo nekje od otrokovega sedmega leta starosti, pa do srednjih oziroma poznih dvajsetih let, do poroke, so poimenovali mladost.

Mirjana Ule (1995: 13) se sprašuje: »Kaj je mladost? Je to življenjska doba ali stanje duha in telesa, neodvisno od starosti? Je skupek fantazij, ki vodijo naše odraščanje ali resen napor, da bi našli sami sebe in sebe v svetu? Naravna osnova mladosti je zgolj psihofizični proces odraščanja. Zato so v plemenskih družbah največkrat izenačili konec pubertete in vstop v odraslost. V ta čas so umeščali različne obrede iniciacije, s katerimi so zaznamovali prehod mladih v družbo odraslih«. Ta prehod iz otroštva v novo fazo poznamo že od samega začetka človeštva oziroma od prvih skupnosti dalje. Uletova nadaljuje: »To je bil odločilni statusni preskok v življenju ljudi, saj ga je spremljala znatna razširitev obsega pravic, pa tudi odgovornosti in dolžnosti moškega ali ženske. Sprejem v družbo odraslih ni bil nikoli avtomatski, nikoli zgolj stvar rasti in starosti, temveč tudi in celo predvsem stvar »preizkusa« posameznikov in posameznic« (ibid.: 13).

Mladostništvo je torej obdobje prehoda med otroštvom in odraslostjo. Pojem, ki ga uporabljamo za to obdobje (*adolescere* – lat. odraščati, dozorevati), s svojim latinskim izrazom pove natančno to: gre za dobo končnega približevanja k odraslosti. Največ konfliktov v družini in tudi veliko primerov, ko mladi stopijo na kriminalno pot, se začne v tem življenjskem obdobju. V tem obdobju se mladostniki obnašajo uporniško (ne samo disocialno usmerjeni) in iščejo lastno identiteto, ki jo nekateri najdejo v poštenem delovnem, družbeno pozitivnem gledanju na svet in vedenju v skladu s tem, drugi pa se poistovetijo z nasprotniki takšnega sveta in vztrajajo na poti, ki ni družbeno zaželena (Meško v Bučar-Ručman 2007: 26).

Prav tako Globočnik (Bučar-Ručman 2007: 25) potrjuje, da je »mladost vezana na nekatere sociopsihične procese oblikovanja osebnosti in vraščanja posameznika v družbo, ki jih razumemo pod pojmom adolescenca. Mladost je razvojni premor, moratorij v razvoju, ki dopušča posamezniku eksperimentiranje s socialnimi vlogami, iskanje njegovega mesta v družbi«.

Pojem adolescence zajema procese psihofizičnih sprememb odraščanja. S tem ni rečeno, da je adolescenca le nekakšen naraven razvojni proces. »Te procese je nemogoče razumeti brez razumevanja mladosti kot eksistirajoče v družbenih razmerjih, brez preučitve kompleksnih dejavnikov, ki dajejo obliko in vsebino življenju mladih« (Ule 2008: 120). Tudi v adolescenci vstopajo posebna družbena, kulturna in ideološka merila odraščanja in zrelosti. Zato je tesno povezana s temeljnim statusom mladosti v družbi. Problem nastane, kadar s psihofizičnimi spremembami adolescence razlagamo družbeno in kulturno pogojene spremembe mladosti. Za to uporabljajo pojem mladosti (ibid).

Uletova (2008: 121) ugotavlja, da je koncept mladosti pomemben, ker nam omogoča razumeti večplastnost družbenih sprememb ter presek med institucijami in osebnimi biografijami. Tako kot je pomembno spoznati psihofizične zakonitosti odraščanja, je pomembno spoznati tudi družbene kontekste, v katerih poteka mladost. Nadaljuje s tem, da je koncept mladosti odnosni koncept, ki se naslavlja na socialne procese. Razumevanje mladosti kot odnosnega koncepta (v odnosu do odraslih) poudarja razmerja moči. To je pomembna dimenzija v razumevanju mladosti. Priljubljena predstava o mladih predstavlja mlade kot nevarnost za zakon in red ter jim s tem pripisuje večjo moč, kot jo imajo v resnici (ibid.).

Glede na to, da je v družbi zasidrano nekakšno splošno mnenje, da je mladost čas konfliktov v družini, moram v tem kontekstu vsekakor pritrditi Juulu (2008: 179), ki pravi: »Podmena, da puberteta sama po sebi povzroča konflikte s starši je mit. Konflikti vznikajo predvsem zato, ker starši bodisi niso pripravljeni ali niso zmožni prepoznati in nagovarjati edinstvene in neodvisne osebe, v kakršno se oblikuje njihov otrok«.

1.2.1 Obdobje adolescence/mladostništva

Z analiziranjem obdobja od otroštva proti odraslosti so se ukvarjali različni avtorji. Prve osnovne razvrstitve so z analizami postajale vse bolj kompleksne, bolj ko so postajala raziskovanja kompleksna, več podrobnosti so raziskovalci opredelili/konstruirali.

Gillis (1974: 108–112) pripisuje odkritje adolescence srednjemu razredu. Družine so začele načrtovati rojstvo otrok, da so lahko svoje prihodke uravnotežile z izdatki vzgajanja in šolanja. Manjše število otrok je omogočilo šolanje, na račun šolanja se je podaljšal čas skupnega bivanja in ekonomske odvisnosti. »Nastopila je nova stopnja življenja, ki jo danes imenujemo adolescenca«.

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO, internetni vir) adolescenco deli na tri obdobja:

- zgodnja – od 10. do 14. leta,
- srednja – od 15. do 19. leta,
- pozna – od 20. do 24. leta.

V današnji družbi je mogoče opaziti, da se je obdobje poznega mladostništva podaljšalo do zgodnjega 30. leta, kar imenujemo obdobje mlajše odraslosti.

Mirjana Ule (2008: 53) pravi: »Adolescenca je čas iskanja, preizkušanja, čustvenega, socialnega in kognitivnega razvoja«.

Adolescenco bi lahko v socialno-psiholoških terminih označili kot obdobje, ko posamezniki rešujejo dva ključna procesa: navezanost in identiteto (Cotterell, 1996). Navezanost se nanaša na čustveno vez med posameznikom in drugo osebo, skupino ali skupnostjo. Identiteta se nanaša na posameznikovo sposobnost za samoopredeljevanje v odnosu do drugih, ki jim je podoben na določen način in različen na drug način (Ule 2008: 53).

Strinjam se s Tomorijevo (Šelih 2000: 93), ki pravi, da je nasprotovanje odraslim in upor avtoritarnim likom vseh vrst mladostnikova potreba v oblikovanju njegove identitete. V adolescenci dobi avtoriteta nekakšno simbolno vlogo. Izkušnje z avtoritarnimi liki v družini in drugimi pomembnimi ljudmi se iz zgodnjih razvojnih obdobj prenesajo na odnos do vsega,

kar mladostnik doživlja kot dominantno (institucije, policija, sodstvo). Adolescenca je za Stanleya Halla drugo rojstvo. To je stanje človekovega fizičnega in čustvenega spreminjanja, zato je zanj normalno, da adolescenti preživijo fazo »viharjev in ujm« (Hall v Ule 2008: 55).

»Čeprav najstniki včasih dajejo vtis, da so grobi in surovi, so v resnici tako ranljivi kot na sveže izbubljeni metulji, ki si na soncu sušijo krila« (Juul 2008: 195).

V vsem tem turbulentnem svetu odraščanja, ko se porajajo nove misli, ko se sproščajo hormoni, Sabina Dogenik (Lukan *et al.* 2011: 3) navaja, da so v zgodnji adolescenci posebej izrazite spremembe na telesnem področju, kot so hitrejša rast in velike hormonske spremembe, kar se kaže kot izrazita čustvena nihanja. V tem obdobju prevzamejo pomembno vlogo vrstniki, ki so glavni zgled za razmišljanje in vedenje mladostnika. Odločanje je hitro in impulzivno, ne glede na posledice. Mladostnik včasih sprejme merila, četudi so ta v nasprotju z družinskimi, ki so do tedaj usmerjala njegovo vedenje, vendar pa si večina mladostnikov le izbira družbo, ki okvirno goji vrednostni sistem in poglavitna življenjska navodila v skladu s tistimi, ob katerih je odraščal.

Spremembe se nadaljujejo v srednji adolescenci, tako Dogenik (Lukan *et al.* 2011: 4) navaja spolno dozorevanje, čustveno občutljivost, kar se kaže v pogosto zelo intenzivnem nihanju razpoloženja. Mladostniku je pomembno, kaj si o njem mislijo vrstniki, prav tako čuti močno potrebo po dokazovanju. Na eni strani se pojavlja močna želja po odraslosti na drugi strani pa nezmožnost samostojnega življenja, kar se kaže kot upor odraslim in avtoritarnim likom (Dogenik v Lukan *et al.* 2011: 4).

»Samonadzor, ki je zreli osebnosti bolj dosegljiv, je za mnoge mladostnike dolgo ena najtežjih nalog pri usklajevanju z okoljem« (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 92).

Vsakdo potrebuje za svoje ugodno počutje, za občutek aktiviranosti in njemu ustreznega dejavnega notranjega ravnovesja določeno raven vznemirjenja. To doživljanje je pogojeno z ravniyo adrenalina in njemu sorodnih snovi v organizmu, ki odločajo o pripravljenosti posameznika za dejavno vključevanje in odzivanje na dogajanja v okolju (Farrington, 1997). Potreba po vznemirjenju je med ljudmi različna. Raven vznemirjenja, ki je nekomu prijetna in zadovoljiva, je drugemu morda naporna in ga obremenjuje, bega in vznemirja na neprijeten

način, tretjemu pa ne zadošča – ob njej se počuti praznega, zdolgočasnega in napetega. V adolescenci so potrebe po vznemirjanju sorazmerno velike. Po drugi strani v tem obdobju še ni niti dovolj izkušenj niti dovolj pripravljenosti za doseganje vznemirjenja na neškodljiv, sproščujoč ali celo ustvarjalen način. Zato so v adolescenci še posebej privlačne dejavnosti, ki prinašajo vznemirjenje, a hkrati ne zahtevajo preveč vztrajnosti in dolgotrajnih naporov. Tvegani športi, iskanje nevarnosti, vedenja, katerih izid je povezan z vznemirljivo negotovostjo, igranje na srečo vseh vrst so načini iskanja vznemirjenja, ki mnogim mladostnikom pomenijo možnost zagotavljanja nekega zadovoljivega notranjega ravnovesja (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 92).

Mladostniki se dandanes že zelo zgodaj srečajo s psihoaktivnimi snovmi. Od psihoaktivnih snovi je med mladimi najbolj razširjen alkohol, z globalizacijo pa narašča ponudba različnih drog, ki so cenovno vedno bolj dostopne. Naj si gre le za eksperimentiranje ali dokazovanje pred sovrstniki, mladi večinoma ne predpisujejo resnih posledic uživanju drog oziroma so do uživanja precej strpni. Same psihoaktivne snovi lahko pripeljejo do nezaželenega vedenja oziroma do kaznivih dejanj, saj lahko sprožijo paranoidna in psihotična dejanja v obliki nasilnih dejanj oziroma pripeljejo do vrste premoženjskih kaznivih dejanj, ki so potrebna, da si uporabnik zagotovi sredstva za nabavo droge.

V pozni adolescenci je fizični razvoj končan, mladim spet postane pomembno mnenje staršev. Mladostniki oblikujejo trdnejše prijateljske vezi, vstopajo v partnerska razmerja in si oblikujejo družino (Dogenik v Lukan *et al.* 2011: 4).

Dogenik (Lukan *et al.* 2011: 8) opredeli najpomembnejše razvojne naloge adolescence, ki so osamosvojitve, razvoj identitete, razvoj osebnega vrednostnega sistema, razvoj socialnih odnosov in razvoj življenjskih ciljev za prihodnost.

Mladostniki si v obdobju adolescence želijo pridobiti več avtonomije in svobode ter se otresti dominantnosti staršev. Vendar to ne pomeni, da se želijo popolnoma osvoboditi svoje družine, temveč s pogajanjem pridobiti novo vlogo in odnose, ki so bolj enakopravni in vzajemni (Dogenik v Lukan *et al.* 2011: 12).

Zdrav razvoj mladostnika je veliko bolj mogoč v družinah, kjer se spodbuja avtonomijo, kjer je nadzor fleksibilen in uravnotežen s podporo in sprejemanjem staršev. V času, ko se mladostniki osamosvajajo, še vedno potrebujejo njihovo podporo in ljubezen, sam mladostnik še vedno niha med željo po varnosti in neodvisnostjo (ibid.).

Mladim veliko pomeni emocionalna bližina z domačimi, zavzemajo se za stabilnost in mir najbližjega zasebnega sveta. Lahko govorimo o domestifikaciji mladine kot o težnji mladih, ki je v sedanjih razmerah razumljiva reakcija na hitre spremembe v družbi, vsakdanjem življenju, kulturi in ideoloških formah, za katere mladi čutijo, da nanje nimajo vpliva. Med starši in mladostniki se je uveljavilo t.i. »zavezništvo«, ko v svetu tveganj družina predstavlja pomemben varovalni dejavnik za uspešen prehod mladostnika v odraslo obdobje (ibid.).

1.3 Dejavniki odraščanja

V literaturi lahko zasledimo različna poimenovanja za dejavnike, ki vplivajo na mladostnike v času odraščanja. Blanka Tivadar (Ule *et al.* 2000: 158) jih poimenuje kot dejavnike prestopniškega vedenja, Martina Tomori (Šelih *et al.* 2000: 95) kot dejavnike tveganja. Mi jih bomo poimenovali dejavniki odraščanja. Poznavanje dejavnikov povečuje možnost razumevanja neustreznega vedenja, prav tako je v veliko pomoč pri procesu socialnega dela z mladimi na sploh in delu z mladimi z neustreznim življenjskim slogom. Nikakor ne moremo poenostavljati in trditi, da en dejavnik povzroča nezaželen, neustrezen slog oziroma nezaželeno (deviantno) vedenje, drugi pa ne. Gre za kompleksen skupek okoliščin, ki se zgodijo v določenem trenutku, ki lahko v povezavi z enim ali več dejavniki vodijo v nezaželeno vedenje.

Glasser (1998: 37) pravi: »Ne trdim, da je to, kar se dogaja zunaj nas, brez vpliva, vendar zunanji dogodek ne povzroča našega vedenja. Kar sprejmemo iz okolja, je le informacija, kako se bomo nanjo odzvali, je naš izbor«. Strinjam se z Glasserjevo trditvijo, ki pravi, da potrebujemo kompetentnega, v našem primeru mladostnika, ki se bo znal pravilno odzvati na to informacijo oziroma ustrezno ukrepati.

Pomen dejavnikov odraščanja

Poštrak (Kristančič 2007: 149) izhaja iz splošne predpostavke, da subjekt opredeljujejo trije sklopi dejavnikov: dednost, okolje in samodejavnost. Dejavniki tveganja so razpeti prek vseh treh sklopov. Ali še drugače rečeno: dejavnike tveganja bomo razumeli kot kompatibilne v kontekstu omenjenih treh sklopov.

Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 95), ki govori o dejavnikih tveganja, pravi, da poznavanje dejavnikov tveganja mladostniškega prestopništva omogoča lažje razumevanje prestopništva. Tako opredeli dejavnike kot pozitivne, varovalne dejavnike, ali kot negativne, dejavnike tveganja ali dejavnike prestopniškega vedenja. Dalje Tomorijeva (*ibid.*) navaja, da so dejavniki tveganja za prestopniško vedenje tiste subjektivne in objektivne značilnosti, ki povečujejo možnosti in verjetnosti, da se tako vedenje razvije (Graham, 1995). Mnogi od teh dejavnikov ob vplivih drugih, varovalnih dejavnikov, sami po sebi ne privedejo do

prestopniškega vedenja, lahko pa olajšujejo razvoj le-tega tako, da povečujejo mladostnikovo sprejemljivost za druge neugodne vplive. Otrok, ki je poln energije in je ekstravertiran, usmerja te svoje lastnosti v šport ali kako drugo intenzivno dejavnost, če ima za to spodbude v družini enako vitalnih in ekspanzivnih staršev. V zaprti, inhibirani in v okolje slabo vključeni družini je tak otrok lahko moteč in naporen, od doma beži v okolje, kjer se – nepripravljen in neusposobljen za konstruktivno odzivanje na zahteve po akciji – uveljavlja na destruktiven in druge neustrezne načine (ibid.).

»Mogoče pa je tudi, da so značilnosti, ki bi jih na prvi pogled ocenili kot razloge za prestopniško vedenje, pravzaprav njegova posledica, ali pa so pri enem vzročno, pri drugem pa posledično povezane s takim vedenje (npr. neuspeh v šoli)« (ibid.).

Poznavanje dejavnikov povečuje možnost razumevanja nezaželenega vedenja, prav tako je v veliko pomoč pri procesu socialnega dela z mladimi v težavah, saj spodbujanje oziroma razvijanje varovalnih dejavnikov deluje preventivno.

Dejavniki odraščanja

Dejavniki odraščanja so:

- osebnostne značilnosti,
- šola,
- socialno okolje,
- spol,
- družina.

Sama sem dodala še dejavnik samopodoba in samospoštovanje.

1.3.1 Osebnostne značilnosti

Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 96–97) opredeli osebnostne značilnosti, [kot tiste], ki se pogosto povezujejo z neustreznim vedenjem in jih je včasih težko ločiti od tistih, ki so določene z naravo tistih, ki jih posameznik pridobi v interakciji z okoljem. Tomorijeva osebnostne značilnosti loči na konstitucijske lastnosti in psihološke lastnosti. Med konstitucijske lastnosti šteje impulzivnost, zvišan prag za vznburjenje, ekstravertiranost in vitalnost. Povečana impulzivnost, razburljivost, težave pri obvladovanju čustev in razpoloženskih stanj so lahko konstitucijsko pogojene lastnosti, lahko pa so tudi del psiho-organskih motenj (poškodbe osrednjega živčevja, npr. pri poškodbah glave). Psihološke lastnosti so slaba samopodoba in nizka raven samospoštovanja, zato bodoči prestopniki pogosto poizkušajo prikriti te slabe občutke s poudarjenim vedenjem, ki jim daje občutje moči in obvladovanja.

Vse to, kar sestavlja človeka, človekov jaz, vpliva na njegovo ravnanje. Mladostnik, ki je še bolj občutljiv, ranljiv, kot pravi Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 96–97), [pri njem se] pojavi potreba po sprejetosti ostalih vrstnikov. Mladoletni prestopniki se po navadi družijo s sebi enakimi oziroma vrstniki, ki imajo podobne psihološke lastnosti kot oni sami. Glede na to, da je večinoma prisotna še socialna nezrelost, saj njihov razvoj ni potekal v razmerah, kjer so meje jasne in predvidljive, tudi niso sposobni prevzemati odgovornosti za svoje vedenje, dejanja.

Mladi, tako pravi Tomorijeva (*ibid.*: 98), razloge za svoje ravnanje vidijo vedno zunaj sebe, v drugih osebah in njihovem ravnanju ali v nekih objektivnih okoliščinah. Svojega deleža niso sposobni uvideti niti takrat, ko njihova lastna neprilagojena dejanja vedno znova privedejo do jasnih neugodnih izidov.

Ne glede na zgoraj navedeno je potrebno poudariti, da je osebni jaz tisto (pojem osebni jaz povzet po G. H. Meadu 1934), ki nam daje možnost, da se odločimo, kako bomo sprejeli zunanjo informacijo, sporočilo drugega, kako bomo ravnali s to informacijo, sporočilom in kako se bomo odzvali.

1.3.2 Šola

Doživljanje šole, sošolcev in učnega uspeha lahko posameznika zaradi neenakovrednega obravnavanja ali slabega učnega uspeha privedejo k neustreznemu vedenju. Šola mora biti predvsem pozitivni varovalni dejavnik, kjer otrok ali mladostnik najde varno okolje, zatočišče in pomoč. Uspešnost vsaj na nekem področju, ob vseh šolskih zahtevah in učenju, daje otroku občutek, da delno obvladuje svoje življenje in vsakodnevne naloge, kar vodi k pozitivnejši samopodobi in samospoštovanju.

Mikuš (1991: 16) vidi, da »mnoge čustvene, vedenjske, psihosomatske in druge psihosomatske težave otrok izvirajo iz neskladnosti med otrokovimi lastnostmi ter pričakovanji in zahtevami šole«.

Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008: 36–48) pravi, da lahko šola skupaj z otrokom pomaga soustvariti niz varovalnih dejavnikov, kot so: veščina odpravljanja problemov, to je sposobnost, da otrok misli abstraktno, prožno, da reflektira, je sposoben razmišljati o alternativnih rešitvah za spoznavne in socialne probleme; velika pričakovanja v tem kontekstu pomenijo visoko, a učencu dosegljivo, ta koncept pušča odprt mogoč dober izid. Pri tem je pomembno, da je za vsakega otroka dober izid drugače definiran, a je mogoč in želen. Udeležенost je še en dejavnik. Konvencija o otrokovih pravicah in deklaracija, ki ji je sledila, govorita o tem, da moramo otrokom omogočiti soudeležbo pri stvareh, ki jih zadevajo, seveda skladno z njihovo starostjo in zrelostjo.

Pomembno je torej, da se šola odzove tudi na težave, ki jih otrok »prinese« s seboj in niso nujno povezane s šolskim delom, a jih otrok občuti kot pomembne. Otrok si v taki situaciji želi podporo ljudi, ki jim lahko zaupa in jih pozna. Otroci potrebujejo odrasle osebe, da jim pomagajo (pogosto sami povedo, da ne vidijo načina, kako bi rešili svoj problem), učitelji in drugi šolski delavci pa so odrasle osebe, ki jih otrok dobro pozna, jih vsak dan srečuje in so mu lahko blizu (Grebenc *et al.* 2010: 35).

Ker je šola okolje, v katerem se dogaja največ najstnikovega življenja, se tudi spremembe najprej odrazijo na šolskem področju. Upad zanimanja in motivacija za obiskovanje šole in za delo v šoli ter posledično slabše ocene in celo ogrožanje šolskega uspeha niso nujno samo

šolske težave. Težave, povezane s šolo, so navadno prvi in najbolj zanesljiv pokazatelj, da v najstnikovem svetu nekaj ni uravnoteženo (Mrgole 2013: 262).

Anica Mikuš Kos (1991: 21) navaja, da so številne raziskave ugotovile, da je šola lahko varovalni dejavnik pri otroku, ki je izpostavljen kronično neugodnim družinskim razmeram. To je lahko dober odnos z enim od učiteljev, sprejetost v skupini vrstnikov in povezanost s skupino, uspeh pri kakem učnem predmetu, zadovoljstvo in uspešnost v kaki šolski interesni dejavnosti ali splošno dober šolski uspeh.

1.3.3 Socialno okolje

Glede na to, da je današnja družba izrazito potrošniško usmerjena, kjer prevladuje mišljenje, da si uspel v življenju, če imaš veliko denarja, dober avto, najnovejši iPhone ali tablični računalnik, da nosiš oblačila priznanih znamk, pri tem pa se še soočamo s krizo vrednot ((ne)poštenost, (ne)delavnost itn.), ni nič nenavadnega, da tudi mladostniki, ki imajo slab ali slabši gmotni položaj, posegajo po nezaželenih dejanjih (tatvine mobilnih telefonov, oblačil), da bi bili enakovredni ostalim vrstnikom, da bi bili sprejeti s strani sovrstnikov.

Tako kot si sami ne moremo izbrati družine, tudi ne moremo izbrati okolja, v katerega se bomo rodili. Tomorijska (Šelih *et al.* 2000: 104) pravi, da je »prestopniško vedenje mladih najpogosteje povezano z neugodnimi splošnimi gmotnimi razmerami in socialnimi razmerami, s kulturno in ekonomsko prikrajšanostjo, kakršnokoli obročnostjo«.

»Okolje ni le ocenjevalec in razsodnik vedenja, marveč tudi bolj ali manj sodoloča vedenje« (Kos Mikuš 1991: 104).

1.3.4 Spol

Eden od dejavnikov tveganja je tudi spol. Spolna identiteta, način funkcioniranja v družbi so po navadi razloženi kot »naravno dejstvo«. Suzana Šular, v znanstvenem članku Družbena konstrukcija spolne identitete (1998: 442), uporabi frazo »Boys will be boys, and girl will not«. Že fraza sama izraža družbeno sprejeto razumevanje spola.

Spolne razlike v agresivnosti se pojasnjujejo s spolno diferenciranimi socializacijskimi vzorci. Dečkom se posredujejo vrednote kot so pogum, uporabnost, trdost, medtem ko se pri deklicah poudarjajo nežnost, preudarjenost in previdnost. Spolno specifična socializacija se odvija tudi v šoli, morebitna nekonvencionalnost deklet se močnejše obsoja (Ule 2000: 154).

To potrjujejo tudi podatki o gibanju števila mladoletnikov po zavodih v letu 2013, ki kažejo, da je bilo tega leta na prestajanju mladoletniškega zapora in vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom skupaj 41 mladoletnikov. V tem letu v zavodu Ig ni bilo nobene mladoletnice (Letno poročilo Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2013, internetni vir).

1.3.5 Prosti čas

Še en pomemben dejavnik in del mladostnikovega življenja je prosti čas. To je čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi, čas za razbremenitev od naporov v šoli, dela in drugih vsakodnevnih obveznostih, čas, ko se lahko mladostnik svobodno odloča, kaj bo počel, čas, ki ga lahko preživi s prijatelji, ko lahko izraža sebe in preizkuša svoje sposobnosti ter se zabava. Tako lahko mladostnik, glede na specifiko prostočasne dejavnosti, razvija različne sposobnosti in spretnosti, se uči komunicirati, prevzema socialne vloge, zaradi samostojnosti pri izbiranju in odločanju prevzema odgovornost za lastne odločitve, se spopada z izzivi, trudi za lastne cilje. Prosti čas mladostnika je velikokrat prikrojen po željah staršev, saj otroke prevečkrat silijo v dejavnosti, ki jih ne zanimajo oziroma starši poskušajo uresničiti svoje sanje ali pa imajo tako natrpan urnik, da jim preprosto zmanjka časa, ko »bi se dali na off«.

Strinjam se s Postrakom (Kristančič 2007: 155), da je prosti čas tako v teoriji kot v vsakdanjem življenju pogosto opredeljen tudi kot prostor svobode, svobodne izbire. V tem prostoru je torej priložnost za inovacijo, za ustvarjalnost. Pozitivno odstopanje ali deviacija bi bila inovacija, ustvarjanje novih oblik, mogoče tudi ustrežnejših oblik ravnanja. Negativno odstopanje bi lahko opredelili kot delinkvenco, prestopek. Vedeti moramo namreč, kdaj mladostnik, ki odstopa od ustaljenih, nam znanih norm, ravna kot inovator ali izumitelj novih oblik ravnanja, kdaj pa kot delinkvent, prestopnik, ki s svojim ravnanjem škodi sebi in/ali

drugim. Še bolj zapleteno: katere vidike njegove dejavnosti lahko opredelimo kot inovativne, katere kot delinkventne.

Naša predstava o tem, kaj smo in kako se počutimo, vpliva tudi na načine preživljanja prostega časa. Lahko predpostavljamo, da bo mladostnik, ki nima težav v družini ali v šoli, v prostem času razvijal takšne načine preživljanja prostega časa, torej strategijo preživetja, ki bodo ustreznejše družbenim normam, manj moteče za okolje (Poštrak v Kristančič 2007: 149).

»Prijetelji so najstnikom varnejši okvir za učenje po načelu poskusov in napak, saj zmorejo več tolerance kot starši zlasti pri spodbujanju poskusov in toleriranju napak« (Mrgole 2013: 191).

Neustrezni načini preživljanja prostega časa so lahko znak, simptom stisk, v katerih je mladostnik. Z ustreznimi, načrtovalnimi načini dejavnosti v mladostnikovem prostem času lahko blažimo njegove stiske ali mu pomagamo pri soočenju z njimi (Poštrak v Kristančič 2007: 149).

1.3.6 Naloge družine in socializacija

Vsakemu človeškemu bitju je njegova človečnost dana kot možnost, šele v stiku z družbenim okoljem, v interakciji z drugimi ljudmi se ljudje naučimo delovati kot človeška bitja.

Socializacija je proces, v katerem se ljudje prilagajamo družbi, v katero smo se rodili, sprejemamo njeno kulturo, se naučimo prevzemati in opravljati določene vloge, oblikujemo specifične načine govora in komunikacije, mišljenja, čustvovanja in se izoblikujemo kot osebnost. Omogoča nam, da se v družbo vključimo na družbeno sprejemljiv način. Socializacija je pomembna tako za posameznika kot za družbo. Posameznik oblikuje svojo identiteto in se nauči (pre)živeti v družbi, s tem pa je poskrbljeno za obnavljanje družbe.

V osnovi poznamo primarno, sekundarno in terciarno socializacijo, vendar so meje med posameznimi obdobji vedno bolj zabrisane.

S socializacijo so se ukvarjali Emile Durkheim, Max Weber, Sigmund Freud, G. H. Mead in Talcott Parsons, le-ta je uporabil njihova dognanja za izgradnjo socializacijske teorije (Poštrak 1994: 328).

Poštrak (1994: 328–331) pravi, da primarna socializacija praviloma poteka v družini, kjer se otrok nauči, kateri načini ravnanja so zaželeni, kateri neprimerni, ter vrednote, norme in zaželene vzorce ravnanj sprejema kot samoumevne in edine možne. Družina tako bistveno vpliva na razvoj otrokove percepcije, kaj je prav in kaj narobe. Procesu učenja potekajo predvsem s posnemanjem, z igranjem vlog ter prek tega z identifikacijo z odraslimi.

Durkheim (2009: 60) opisuje, da je otrok ob rojstvu kot nepopisan list in da mora družba temu »egoističnemu in asocialnemu bitju pridodati drugo, ki bo sposobno živeti družbeno in moralno življenje«. To naj bi bilo delo vzgoje.

Družina zagotavlja varstvo svojih članov, jih ščiti in jim daje potrebno pomoč, kadar jo potrebujejo (otroci, bolniki, invalidi, starostniki). Družina kot skupina se neprestano razvija in spreminja, prav tako pa se spreminjajo in razvijajo posamezni člani. Družina je

nenadomestljiv dejavnik socialne integracije njenih članov, še posebej v obdobju primarne socializacije (Poštrak 2003: 32).

Pomembnost družine kot socializacijske enote opisuje tudi Mirjana Ule (2008: 82), rekoč, da družina postaja vse bolj socializacijska enota za vse člane in ne predvsem za otroke. Otroci v njej doživljajo začetke družbenega oblikovanja, odrasli pa v njej utrjujejo in vzdržujejo temeljno strukturo odnosov do družbe in do samih sebe ter s tem ponotranjijo takšno strukturo identitete, ki čim bolj ustreza socialni realnosti.

Gabi Čačinovič Vogrinčič (1998: 10) pravi, da je naloga družine, da na svoj poseben, edinstven način obvlada neskončno raznolikost razlik med posamezniki in ustvari sistem oziroma skupino, ki bo omogočila srečanje, soočenje in odgovornost. Ter nadaljuje s soočenjem, kar pomeni, »da drug drugega ne pustimo na cedilu – da se slišimo, vidimo, občutimo, se dotaknemo drug drugega na mejah in s tem, kar nas preko jasnih mej povezuje« (ibid.: 11).

Primarna socializacija se dandanes prenaša na vzgojno izobraževalne zavode, saj otroci že zelo zgodaj (pri enem letu) vstopajo v jasli.

O sekundarni socializaciji govorimo, ko posameznik vstopa v mrežo različnih skupin, organizacij zunaj domačega okolja (šola, vrstniki, verske skupnosti, vpliv medijev, prosti čas). Posameznik se že uči družbenih vlog. Terciarna socializacija poteka na delovnem mestu ob vstopu v poklic in pri prevzemanju starševske vloge, kar po mnenju Postraka (1994: 331) pomeni, da se socializacija nadaljuje do konca življenja.

George Herbert Mead (1934) pojmuje človeka kot izvorno dobrega, človeka, ki ni divje bitje in je usmerjen v družbo. Ta mali človek ima družbeni in osebni jaz. Od rojstva dalje vsrkava vsebine pomembnih drugih, pri tem ne loči, kaj je dobro in kaj je slabo, to je družbeni jaz. Okoli tretjega leta vznikne osebni jaz, ki osmisli podatke, ki jih je vsrkal v družbenem jazu. Takrat se začne zavedati in lahko soodloča, kako bo videl svet. Notranji dialog med osebnim in družbenim jazom je mišljenje.

Milko Poštrak ugotavlja, in s tem se lahko strinjamo, da ob pojavu nasilja, upoštevajoč Meadov koncept in ob uporabi permisivnega in dogovornega pristopa, lahko trdimo, da je prišlo do neke napake v samem procesu socializacije (2006: 5).

Martina Tomori (Šelih *et al.* 2000: 98) mladoletniško prestopništvo povezuje z disfunkcionalnostjo družinskega sistema ob še drugih dejavnikih odraščanja – posebej neugodni otrokovi konstituciji in splošni socialni, ekonomski in kulturni prikrasnosti okolja, v katerem poteka življenje družine, s tem pa tudi odraščanje otroka. Zato so med tistimi nalogami družine, ki lahko najbolj odločilno vplivajo na socializacijo otrok: razvijanje občutja lastne vrednosti, razvoj odnosa do avtoritete, učenje sposobnosti za obvladovanje stresov in socialnih spretnosti ter oblikovanje vrednostnega sistema, ki usmerja motive, vedenje in ravnanje posameznika.

1.3.7 Samospoštovanje in samopodoba

Samospoštovanje in dobra samopodoba sta pomembna temelja za razvoj otroka v samostojno, osebno trdno mlado osebo, ki bo lahko uspešno odigrala svoje vloge v družbi. Tak mladostnik ne bo čutil potrebe po negativnem izstopanju, saj bo njegova samopodoba pozitivna.

»Samospoštovanje sestavljata naše vedenje o sebi in doživljanje sebe. Nanaša se na to, kako dobro se poznamo in kako doživljamo to, kar o sebi vemo. Samospoštovanje lahko razumemo kot nekakšen notranji steber, središče, jedro« (Juul 2008: 76).

Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 99) ugotavlja, da se otrok, ki se ne čuti ljubljenega, sprejetega in spoštovanega od svojih najbližjih, ne more zares ceniti. Mladostniki, ki se vedejo prestopniško, imajo pogosto za seboj zelo različne neugodne izkušnje iz odnosov s svojimi najbližjimi. Ob različnih oblikah psihološkega nasilja s strani članov svoje družine, njihovi brezbržnosti do njegovih čustvenih in socialnih potreb, ob telesnem nasilju ali celo bolj ali manj prikriti spolni zlorabi, se ne počutijo varne, ko vstopajo v širni socialni prostor. V obrambi svojega krhkega samospoštovanja si na vsak način zaželi zavzeti vlogo, v kateri ne bodo žrtev. Biti žrtev namreč ni le neskončno zastrašujoče, ampak tudi poniževalno. Biti

nemočen, ranljiv in zlorabljen, pomeni biti ponižan in osramočen. Taka doživljanja so boleča. Eden od načinov, kako si jih lajšati in preprečevati, je tudi prevzemanje vloge tistega, ki obvladuje in ponižuje druge, šibkejše od sebe.

Vsekakor se strinjam z Juulovo (2008: 76) trditvijo, da so ljudje z zdravim, dobro razvitim občutkom samospoštovanja v sebi zadovoljni in se počutijo dobro v svoji koži. Zdravo samospoštovanje pravi: »V redu sem in moja vrednost je že samo v tem, da obstajam!«. Ljudje z nizko mero samospoštovanja so, nasprotno, nenehno negotovi, samokritični in polni občutka krivde.

1.4 Vzgoja in starševanje

Pri vzgoji gre za medčloveški odnos. Čuk in Lesar (2009: 130) pravita, »da je vzgojni stil sistem metod, sredstev in postopkov, s katerimi skušamo vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi«.

Pri nas je vzgojne stile podrobno raziskovala Milica Bergant (1994), njeno razdelitev vzgojnih stilov pa povzemajo tudi mnogi drugi pedagogi. Po njej poznamo tri vzgojne stile:

- represivni vzgojni stil,
- permisivni vzgojni stil,
- *laissez faire* ali vsedopuščajoča vzgoja.

Čuk in Lesar (2009: 135–157) prepoznavata:

- represivni avtoritarni vzgojni stil,
- permisivni vzgojni stil,
- interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil.

S stili starševanja je neločljivo povezana tudi avtoriteta. Kroflič (1999: 55) pravi, da je avtoriteta za vzgojo nujno potrebna, a je hkrati tudi nevarna, ter pojasnjuje, da pri vzgoji ne bomo uspešni, če bomo vzgajali le s strogostjo in brezpogojno avtoriteto. Ravno tako ne bomo uspešni, če bomo vzgajali svobodno, brez izražanja zahtev in prepovedi.

Pomembnost avtoritete poudarja tudi Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 99), ki pravi, da ima le malo bodočih prestopnikov v svoji družini izkušnje s tako avtoriteto, ob kateri bi jim bilo mogoče varno in spodbudno odraščati v samostojne in trdne osebnosti. Njihove izkušnje so večkrat neugodne, z njihove strani so deležni le kazni, omejitev, prepovedi in poniževanja. Ob tem v njih že od otroštva dalje raste želja po uporabi, kljubovanju in boju z vsakršno avtoriteto. Kršenje norm, ki jih določa družina, se med razvojem razširi v prehajanje meja, ki jih zastavlja širše socialno okolje. Do likov, ki so v predstavi mladostnika povezani z avtoriteto, kot so učitelji, policisti, sodišče, družba, prične gojiti odpor in sovražnost. Občutja nemoči, ki so jih ob tem doživljali kot otroci, premagujejo v adolescenci z izkazovanjem močmi nad drugimi.

V adolescenci dobi avtoriteta nekakšno simbolno vlogo. Izkušnje iz odnosov z očetom in drugimi avtoritarnimi liki iz zgodnjih razvojnih obdobj se prenesejo na odnos do vsega, kar mladostnik doživlja kot dominantno – policije, sodstva, družbe. Če so te izkušnje v njem zapustile neugodna občutja lastne šibkosti, nevrednosti ali celo ponižanja, zanika vsakršno veljavo tudi simbolnim likom avtoritete, ne sprejema njihovih meril, prestopa njihove omejitve ter krši njihove prepovedi (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 94).

Kroflič (1999: 56) izpostavi osnovni problem avtoritete in sicer, kako lahko z avtoriteto, ki je vedno oblika podrejanja, vzgojimo svobodno osebnost. Zgolj demokratizacija odnosov v vzgoji (svobodna vzgoja) ne omogoča razvoja svobodne osebnosti.

Prva naloga avtoritete je vzpostaviti čustveno stabilen in pozitiven odnos med vzgojiteljem in gojencem ter otroku ponuditi primarni objekt identifikacije. Skladno s procesi psihofizičnega razvoja je treba avtoriteto imaginarnega lika zamenjati z avtoriteto simbolne zahteve, podkrepljeno z racionalno utemeljitvijo. Spodbujati je potrebno otrokovo sposobnost moralnega razsojanja in avtoriteto postopoma preusmerjati na depersonalizirane objekte identifikacije, predvsem na moralna pravila (ibid.: 68). Vse to je del samoomejitvene avtoritete, ki jo najdemo v avtoritativnem stilu starševstva in jo Kroflič postavlja kot ideal postmoderne vzgoje.

»Odrasli morajo vzpostaviti osebno avtoriteto in ne avtoritarne moči« (Juul 2008: 164).

Odločilnega pedagoškega pomena je kakovost vodstva in vzajemnega sodelovanja med odraslim in otrokom. Če odrasli tega otroku niso sposobni ponuditi, se lahko zgodi, da bo otrok, namesto, da bi okrepil svojo notranjo odgovornost, poiskal zavetje drugih avtoritarnih skupnosti, ki so mamljive samo zato, ker zagovarjajo drugačne norme kot institucija in družina. Pri tem gre pogosto za take skupnosti, ki se jim odrasli upravičeno izogibajo (Juul 2009: 54).

Odzivnost je eden najpomembnejših načinov sporočanja. Odzivnost pomeni, da smo zavestno prisotni v odnosu in se odzivamo na vse provokacije in povabila za komunikacijo, ki prihajajo

s strani odraščajočih otrok. Mrgoletova (2013: 48) pravi, da je bolje, da se napačno odzovemo, kot da se sploh ne odzovemo, saj to pomeni več škode. Tehnika komunikacije se imenuje zavestno poslušanje. Tehnika izhaja iz »h klientu naravnane terapije« Carla Rogersa. Za zavestno poslušanje se je potrebno odločiti, pri tem moramo biti uglašeni in stabilni, kar zagotavlja, da stojimo na varnem izhodišču v sebi, kar zagotavlja varnost celotne komunikacijske situacije. Ta način omogoča zadržati notranje dogajanje na distanci in le tako se lahko posvetimo sporočilu, ki nam ga je namenil najstnik. Sporočilo vrnemo na način zrcaljenja »slišim te, da praviš«.

1.4.1 Interakcijski ali avtoritativni stil starševanja

Samooomejitveno avtoriteto najdemo pri avtoritativnem stilu starševanja. Družinski člani se medsebojno slišijo, upoštevajo in dogovarjajo. Vloge so jasne in vnaprej določene. Vsi so odgovorni za uresničevanje dogovora, vendar odgovornost ni enaka. Odgovornost je opredeljena z družbeno vlogo. Pravila so vnaprej določena, starši vedno razložijo razloge za pravila in pričakovanja, prav tako so vnaprej določene posledice neupoštevanja pravil. Starši so vedno pripravljeni na pogovor in razpravljanje.

»Avtoritativni slog vzgoje odlikuje toplina, angažiranost, čvrsta, razumna pravila in odprta, dvosmerna komunikacija. Izkazalo se je, da prav ta slog prispeva k razvoju čustveno uravnovešenih, trdnih in socializiranih ljudi« (Baumrind v Juul 2009: 40).

Pomemben sestavni del vzgoje je tudi zastavljanje smiselnih meja. Prek naklonjenega, a doslednega in predvidljivega omejevanja vedenja, ki bi lahko bilo zanj in za druge škodljivo, nevarno ali drugim nesprejemljivo, spoznava otrok, da je treba določene omejitve upoštevati in jim svoje življenje prilagoditi. Če mu je to prikazano na način, ki ga vrednostno ne ponižuje, in če ga starši sočasno z omejevanjem tudi usposablajo za to, da se bo sposoben stvarnih omejitev držati brez večje osebne prizadetosti, na tem polju učenja nima prevelikih težav in se bo tudi kasneje znal držati možnosti, ki jih zahteva stvarnost. Težko pa razvije te sposobnosti, če so meje že od otroštva zanj pretirano ozke, toge in ostre in če sledi kršenju teh meja izrazito stroga kazen. Tudi nepredvidljivost meja spravlja otroka v stisko. Če ga za neko vedenje enkrat kaznujejo, drugič ne, tretjič pa ga celo pohvalijo, je negotov in ima potrebo, da

te meje neprestano preizkuša. Negotov in zbegan je otrok, ki odrašča v okolju, kjer ni nikakršnih omejitev, kjer je vse dopustno, dovoljeno in prepuščeno le njegovi trenutni odločitvi. Takoj, ko se zunaj družinskega kroga sreča z omejitvijo, se počuti ogroženega in skrajno prikrajšanega. To še toliko bolj, ker razume take omejitve kot osebni napad nase (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 100).

1.4.2 Represivni, avtoritarni stil starševanja

Nasprotje avtoritativnega stila je avtoritarni stil starševanja. Tudi tukaj so vloge jasno določene in razmejene, vendar je starš tisti, ki daje navodila, otrok nima nobene besede pri odločanju. Starši veliko zahtevajo od otroka, sami pa otroku ne nudijo ničesar. V taki družini ni možnosti za dogovor, za pogajanja. Neizpolnitev zahtev vedno prinese sankcijo, ki pa ni vnaprej določena in je velikokrat nesmiselna. Starši so neobčutljivi za potrebe otrok, agresivni, včasih celo sovražni. Pri tem stilu starševanja se soočamo z apostolsko avtoriteto, kjer je moč nosilca neodvisna od resničnih lastnosti, je formalna in povezana s položajem. Komunikacija je enosmerna, spoštuje se naprej opredeljena pravila in rituale. Ta avtoriteta je značilna za krščansko patriarhalno vzgojo (Kroflič 1997: 138–160).

»Avtoritarni slog označujejo čustvena distanca, toga pravila in premajhna prilagodljivost individualnim otrokovim potrebam. Pri otrocih vzbuja strah, razvijajo se negativne socialne kompetence, nadpovprečno se poveča nevarnost agresije« (Baumrid v Juul 2009: 40).

»Avtoritarnega učitelja ne zanimajo učenčeve potrebe. Takšen učitelj ne vzpostavlja prijateljskega odnosa, zanj je pomembnejše, da je delo opravljeno, kot pa atmosfera, v kateri se delo odvija« (Glasser 1998: 44).

V družinah, kjer je kršitev pravila nekaj nedopustnega, kjer kršitvam sledijo katastrofične reakcije, se razvije pravilo, da je potrebno molčati, da je odprtost nekaj, kar bo sankcionirano. Ko otroci pridejo v najstniška leta, se v takih družinah srečujejo z uporništvom in pospešenim kršenjem pravil, kar gre lahko ob intenzivnejši čustveni dinamiki v intenzivnejše prekoračitve meja (Mrgole 2013: 92–93).

Mirjana Ule (2008: 91) povzema, da se avtoritarno vzgojeni mladostniki nagibajo k odvisnosti in so na splošno slabše socialno prilagojeni, medtem ko so permissivno vzgojeni mladostniki pogosteje nagnjeni k nezrelosti in neodgovornosti.

1.4.3 Permisivni stil starševanja

Pri svobodni vzgoji imajo starši – z ozirom na upoštevanje pravil in izpolnjevanje norm – do otroka minimalne zahteve. Otrokom ne pomagajo pri tem, da bi se naučili strukturirati svoje življenje in si postavljati meje. Otroci, ki so bili vzgajani v svobodnem slogu, ne znajo nadzorovati odzivov, imajo slabše razvite kognitivne sposobnosti in družbeno odgovornost in so nezreli glede svoje neodvisnosti (Baumrid v Juul 2009: 40).

Ravno tako škodljiva oblika starševanja je vsedopuščajoča. S to avtoriteto se srečamo pri permissivnem stilu. Starši puščajo otrokom veliko svobode, jim ne postavljajo meja, zato tudi ni kaznovanja. V družini je veliko dialoga, vendar ta ni produktiven, ne prinese rezultatov, dogovorov. Ker ni dogovora, ni prevzemanja odgovornosti, ki bi jo moral posameznik prevzeti za svoje ravnanje. Vloge so nejasne, starši gojijo do otrok vrstniški odnos, lahko pride tudi do zamenjave vlog. Tu najdemo Rousseaujevo skrito avtoriteto oziroma prikrito avtoriteto. Vzgoja temelji na navidezni svobodi, vendar je pod spretno manipulacijo avtoriteta le skrita. Bolj ko je avtoriteta skrita, večja je njena moč. Rousseau se zavzema za »naravno vzgojo«, ki naj otroka čim manj neposredno utesnjuje, učitelj naj z neposrednim poučevanjem počaka do takrat, ko bo otrok sam pokazal zanimanje za učenje (nekako do dvanajstega leta), naj se ne okorišča z dokazovanjem lastne avtoritete (moči), saj se bo otrok zaradi potrebe po ljubezni s posnemanjem sam oklenil njegovega lika, otroka naj ne kaznuje, vzgaja pa naj ga predvsem z zgledom in z budnim nadzorom nad vzgojno okolico (Kroflič 1999: 62–63).

1.4.4 Odgovornost in biti odgovoren

Juul (2008) nam predstavi pojma odgovornost in biti odgovoren. K temu je potrebno dodati pojma Gabi Čačinovič Vogrinčič spoštljiv in odgovoren zaveznik in ekspert iz izkušenj. Oba govorita o vzajemnem spoštovanju, osebni odgovornosti, ki jo ima družina, učitelj do otroka.

Juul (2008: 105–106) pravi, da v kolikor želimo v družini ustvarjati razmerja, ki temeljijo na vzajemnem spoštovanju, enakovrednosti, krepijo integriteto in samospoštovanje vsakega od članov, je nujno biti družbeno in osebno odgovoren. Družbeno odgovornost imamo drug do drugega, v družini, skupnosti, družbi in na svetu. O tovrstni odgovornosti se učimo od staršev in učiteljev. Osebno odgovornost imamo do svojega življenja, do svojega telesa, psihičnega, duševnega in duhovnega zdravja in razvoja.

Gabi Č. Vogrinčič (2008: 34) dodaja, da »učitelj, ki je spoštljiv in odgovoren zaveznik otroku, ga vidi iz perspektive moči in je z njim v odnosu in pogovorih, ki to omogočijo. Je zaveznik v soustvarjanju novega znanja in zaveznik v krepitvi otrokove moči«.

Da je odgovornost temeljna sestavina odnosa med strokovnjaki in mladostniki, ugotavlja tudi Poštrak (Javrh *et al.* 2011: 212), ki pravi, da je odgovornost obojestranska, ni pa enaka. Mladostniki so drugačne odgovorni. Odgovorni so do samih sebe, za svoje življenje. Mi, starši, strokovnjaki in drugi vpleteni, jim moramo omogočiti, da bodo sposobni biti odgovorni do sebe. To je naša strokovna odgovornost.

Prej so vzgojne in pedagoške teorije v ospredje postavljale družbeno odgovornost in otroci, ki jim privzgajamo družbeno odgovornost večinoma res postanejo družbeno odgovorni, tem ljudem pa pogosto manjka osebne odgovornosti, bodisi povsem ali delno. Otroci, ki jih vzgajamo tako, da razvijejo naravno, osebno odgovornost, po navadi hkrati prevzamejo tudi družbeno odgovornost (Juul 2008: 108).

Pri tem je potrebno paziti, da ne pride do druge skrajnosti, in sicer, ko starši »tako zelo pazijo, da ne bi ovirali otroka v njegovi pravici do osebnega razvoja, da otroci dejansko odraščajo v nekakšni brezstarševski praznini« (ibid.).

1.4.5 Lik staršev

Martina Tomori (Šelih *et al.* 2000: 101) ugotavlja, da v družinah, iz katerih izhajajo mladoletni prestopniki, najpogosteje srečujemo neustrezen lik staršev, ki na negativen način vplivajo na osebnostni razvoj otroka. Pri tem loči več različnih likov.

Odsoten ali čustveno nedostopen oče svojemu otroku ne daje potrebnih razvojnih spodbud. Prikrajša ga za temeljne usmeritve o tem, kaj je prav in kaj ne, za kaj si je vredno prizadevati, za kaj se je vredno potruditi. Otroku manjka identifikacijskih vzorov in spodbud za konstruktivno in naklonjeno vstopanje v širši socialni prostor, saj je prav to v naši kulturi ena od vzgojnih funkcij očeta (ibid.).

Agresiven, kaznujoč in trd oče vzgaja otroke, ki rešujejo svoje notranje ravnotežje, z uporom in kljubovanjem in se istovetijo z njegovo nasilnostjo v okoljih, kjer si to upajo. Ob njem ne morejo zgraditi zanesljivega zaupanja vase, zato svoj šibki in ponižani ego navzven zakrivajo z bojem za moč in nadvlado. Svoj upor in sovražnost prenašajo na vse izvendružinske like, v katerih vidijo možnost nevarne avtoritete (ibid.).

[...] Alkoholiziran, neobvladan in impulziven oče ne spodbuja k vztrajnosti, stabilnosti in strpnosti. Njegovo nepredvidljivo vedenje vzbuja v otroku občutja negotovosti in bojazni. [...] Oče, ki se zateka k alkoholu, otroku ne daje pravnih modelov za konstruktivno in dejavno razreševanje problemov (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 101–102).

Oče, ki sam ni vključen v širše socialno okolje [ali je pasiven in odklonilen ali pa s tem okoljem v stalnem dejavnem in sovražnem konfliktu;] ne more dajati svoji družini pravih smernic, spodbud in vzorov za zdravo socialno vedenje. [...] Če sam ne sprejema meril in norm tega okolja, ali ker jih ne pozna ali pa jih dejavno odklanja in prezira, je razumljivo, da je tudi otroku težko sprejemati te norme in se smiselno prilagajati nanje (Tomori v Šelih *et al.* 2000: 102).

Nemočna, resignirana, pasivna in pogosto tudi depresivna mati v družini ne spodbuja volje, vedrine in pozitivnega odnosa do življenja. Sinu se je ob njej težko osamosvajati, vključi jo med žrtve svoje samopašnosti in nasilnosti [ali pa se mu taka mati smili]. Ob svojih naravni

težnji po samostojnosti ima zaradi nje občutek krivde, ki jih je najlažje odganjati z glasnim in grobim zavračanjem. Da ne bi bil od nje odvisen otrok [...], je raje prezgodaj moški. Ker tega ne zna in to ni ustrezen način, je grob, nasilen in oblasten. Tudi za osebni razvoj hčere je taka mati nespodbudna. V bojazni, da bi ji bila podobna [...], hči zavrača svojo lastno dekliskost s fantovskim vedenjem ali pa poizkuša z njo manipulirati tako, da si prav z njo zagotavlja moč (ibid.).

Hiperprotektivna, brezpogojno in nesmiselno zaščitniška mati spodbuja pri otroku razvoj narcizma, praznega zadovoljstva s seboj in prepričanje, da mu je ves svet nekaj dolžan. Tak otrok se ne zna potruditi, si za nekaj prizadevati in se čemu tudi odpovedati. Zato je še bolj nagnjen k vzorcem vedenja, ki mu na najlažji način prinesejo izpolnitev in korist. Ker se ne zna vživeti v čustva drugih ljudi, mu je tuj tudi občutek za dobrobit kogarkoli razen njega samega. Ker ostaja otrok ob tako zaščitniški materi tudi nesposoben za samostojne in pozitivne samopotrditve, je prej ali slej soočen z lastno nemočjo. To občutje ni prijetno, zato ga poizkuša že zgodaj zmanjševati z dejanji, ki naj bi mu dajali občutek, da obvladuje svet in ljudi okrog sebe (ibid.).

Dominantna, oblastna in lastniška mati svojemu otroku ne dopušča razviti dovolj trdnega ega, da bi uspel premagovati vsakdanje preizkušnje. [...] Občutje nepomembnosti, ki ga ima ob materi, si lahko tak otrok preganja z različnimi vedenjskimi vzorci, ki so sprva le neustrezni in neučinkoviti, kasneje pa tudi delinkventni (ibid.).

Tomorijeva (Šelih *et al.* 2000: 103) poleg vseh naštetih likov kot dejavnik vplivanja dodaja še pojav duševnih motenj pri enem ali obeh starših.

1.5 Možnost izbire

Dr. William Glasser nam s Teorijo izbire (2002: 12) najprej razloži, da sami izberemo vse, kar naredimo. To pomeni, da lahko vsak nadzoruje le lastne misli in dejanja. Z veliko prisile lahko začasno nadzorujemo dejanja drugih ljudi, nikoli pa ne moremo nadzorovati njihovih misli. Takoj, ko nas ni več zraven, recimo, da nas oseba ne vidi več, lahko naredi, kar se ji zljubi. Kako daleč se bo odmaknila od tistega, kar hočemo, da naredi – pa čeprav ves čas ve, kaj hočemo od nje – je odvisno od jakosti našega odnosa. Čim močnejši je, bolj se bo vedla po naši volji tudi, ko bo sama.

Glasser (2002: 9) pravi, »vaše vedenje je edino, ki ga lahko nadzorujete, zato je smiselno, da nehate početi tisto, kar ne deluje, in začnete s tistim, kar deluje«.

Torej, če vedno znova in znova ravnamo po ustaljenih vzorcih in so se naša ravnanja izkazala kot neučinkovita, potem ni razloga, da ne bi poskusili česa drugega.

Kontrolna teorija poudarja, da smo ljudje rojeni s petimi osnovnimi potrebami, ki so vgrajene v našo genetsko strukturo: preživetje, ljubezen, moč, zabava in svoboda. Vse naše življenje je poskus zadovoljiti eno ali več teh potreb (Glasser 1998: 40).

Teorija izbire uči, da mora starš upoštevati celotne okoliščine med njim in mladostnikom. Ob nestrinjanju ne sme biti glavni pomislek, kdo ima prav in kdo ne, razmisliti je potrebno, ali bo tisto, kar poskuša storiti starš, ohranilo ali škodovalo odnosu med njim in otrokom in da je potrebno včasih za večje dobro tudi popustiti,. Ko se mladostnik zave, da je tudi popuščanje možno, se lahko zave, da je odnos med njim in staršem ravno tako pomemben zanj kot za starša. S teorijo izbire vedno razmišljaš in ukrepaš tako, da ohranjaš in krepiš odnos (Glasser 2002: 9–12).

Prav tako imenuje sedem uničujočih navad, ki uničujejo odnose. To so:

- grajanje,
- obtoževanje,
- pritoževanje,

- sitnarjenje,
- grožnje,
- kaznovanje
- in podkupovanje ljudi, da bi jih nadzorovali.

V zameno nam ponudi sedem povezovalnih navad:

- skrbnost,
- zaupanje,
- poslušanje,
- podpiranje,
- prispevanje,
- prijateljstvo,
- spodbujanje,

ki krepijo odnos (Glasser 2002: 20–21).

1.6 Kaj pomeni zares poslušati in kaj zares slišati

Pomembno je poslušati in zares slišati in pomembno je, da preverimo, ali nas je sogovornik pravilno slišal in sprejel sporočilo, tako kot smo mu ga namenili, da ne pride do komunikacijskega šuma. Zlahka zaidemo v pasti oziroma ovire pri komunikaciji in k uporabi tretje osebe ali k nedoločnemu in neosebni opisu. Prav tako je pomembno, da so naša besedna in nebesedna sporočila skladna.

Poštrak (Javrh *et al.* 2011: 212) poudarja pomembnost poslušanja pri mladostnikih in slišanja, kaj imajo o svojem življenjskem svetu povedati mladi. Njihovo predstavo o svetu moramo vzeti resno in zares, saj so oni najbolj kompetentni, da povedo kaj o sebi, o svojih občutkih, ravnanju, strahovih in upanjih.

Gordon (1983: 37) nam predstavlja dvanajst ovir na poti h komunikaciji in sicer: 1) ukazovanje, 2) opozarjanje in grožnje, 3) moraliziranje, 4) svetovanje in sugeriranje, 5) poučevanje in navajanje logičnih argumentov, 6) ocenjevanje, kritiziranje, sramotenje, 7) dajanje imen in etiketiranje, 8) interpretiranje, analiziranje, diagnosticiranje, 9) priznavanje vrednosti, 10) ohranjanje, simpatiziranje, podpora, 11) spraševanje, navzkrižno zasliševanje, 12) umik, sarkazem, humor. Dvanajst ovir sporoča človeku, da se mora spremeniti oziroma da bi bilo bolje, da bi se spremenil.

Človeka, s katerim imamo opravka, sprejemamo takšnega kot je. Dajemo mu potrditev za to, kakšen je in to mu seveda omogoča, da se razvija, konstruktivno rešuje probleme (Gordon 1983: 37–44).

Gordon (*ibid.*: 69) poudari, zakaj je tako pomembno, da aktivno poslušamo. Aktivno poslušanje zagotavlja pravilno razumevanje sporočila, omogoča občutek, da so misli in čustva sprejeta in pospešuje nadaljnjo komunikacijo.

Pri pogovoru uporabljamo jaz sporočila, kar pomeni, da sporočilo izhaja iz mene in da jaz nosim odgovornost. Jaz sporočilo je sestavljeno v prvi obliki ednine. Jaz stavek odraža objektivno stanje brez kakršnegakoli vrednotenja, gre za navajanje dejstev. Pri tem najprej

povemo svoje zaznavanje (jaz vidim, jaz opazim) in šele nato svoja občutja (se v meni zbudi občutek). S tem se izognemo, da bi se sogovornik počutil napadenega (Mrgole 2013: 160).

1.7 Integriteta

Slovar slovenskega knjižnega jezika (internetni vir) opisuje integriteto kot popolnost, skladnost; človekova notranja integriteta; integriteta osebnosti ali kot neokrnjenost, celotnost; boriti se za teritorialno integriteto; kršiti/spoštovati državno integriteto.

Razvoj pedagogike in vzgoje ter njihova raziskava je pripeljal do novih spoznanj. Juul (2009: 44) pravi, da je razvoj osebne integritete pri posamezniku naravni cilj vzgoje in pedagogike v 21. stoletju.

Integriteta posameznika pomeni občutek enotnosti in povezanosti med notranjo in zunanjo odgovornostjo. Notranja odgovornost je odgovornost, ki jo ima človek zase, za svoje meje, potrebe, občutke in cilje. [...] odgovornost, ki jo ima vsak za svoje življenje, saj je vsakdo kljub podobnosti z drugimi ljudmi enkraten in poseben. Nobenega drugega človeka na tem svetu ni, ki bi bil povsem enak kot jaz, zato tudi ni nikogar, ki bi me bolje poznal, kot se poznam sam. Zato moram tudi sam prevzeti odgovornost za svoje življenje – in to samostojno. Zunanja odgovornost je odgovornost do družbenih in kulturnih vrednot ter vrednostnih sistemov, ki so umeščeni zunaj človeka in temeljijo na razumskem razmisleku (Juul 2002: 45–46).

Izkušnje posledic pri sprejemanju samostojnih odločitev vodijo k izkušnji kompetence upravljanja s seboj, ki jih bo oseba uspešno uporabljala na pomembnih področjih: skrb za zdravje, za prihodnost, oblikovanje kariere. Avtonomija zadeva področje čustvovanja, vedenja in vrednot (Mrgole 2013: 133).

1.8 Socialno delo z družino mladostnika z neustreznim življenjskim slogom

Poštrak (1987: 275) opredeli odklonsko obnašanje kot tisto, ki odstopa ali celo nasprotuje vladajočim vrednotam in normam, ki so (vsaj) domnevne oziroma propagirano skupne za večino članov družbe. Sam prizna, da ima sicer definicija pomanjkljivosti, vendar kljub temu zadošča za potrebe socialnega dela.

Mladostnik, ki se je znašel v težavah, očitno ni razvil ali ni dovolj razvil svoje kompetentnosti, socialne kompetentnosti. Mladostnik včasih ni v stanju, se odločati, ker je preveč dejavnikov, nad katerimi nima nadzora. Zato je pomembno, da socialni delavci vzpostavimo osebni stik v delovnem odnosu, ker smo mi še vedno strokovnjaki, ki imamo potrebno znanje.

Pomembnost socialnega dela z družino poudarjata tudi Vida M. Arnold in Milko Poštrak (2003: 33), ki menita, da je cilj socialnega dela z družino »podpreti, razviti ali nadomestiti tiste družinske funkcije, ki jih družina sama ne zmore ali (še) ne zna opravljati«.

Pomembnost družine in njene podpore

»Družino prištevamo med pomembne vire socialnega dela ravno zato, ker v njej (seveda na neprofesionalni ravni) potekajo vse tiste aktivnosti, ki jih razumemo kot predmet socialnega dela v praktičnem smislu« (Poštrak 2003: 33).

Gabi Čačinovič Vogrinčič (Šelih *et al.* 2000: 78) pravi, da se družina otroka z odklonskim vedenjem znajde v stiski. Pri tem navaja Helma Stierlinain, njegovo definicijo stiske družine; osramočenost – saj je odklonilno vedenje otroka javen dokaz, da staršem ni uspelo vzgojiti otroka v skladu z normami in vrednotami družbe. Vogrinčičeva nadaljuje, da je pomoč družini nujna, da bi zmanjšali osramočenost krivde in da bi povečali učinkovitost vzgoje staršev. Sprva pomoč doživljajo kot grožnjo, stigmatizacijo, ponižanje, tako da je vzpostavljanje delovnega odnosa z družino zelo zahtevno, za katero si je treba zagotoviti čas in prostor (*ibid.*).

Ko neko vedenje mladih razumemo kot tvegano, moramo razlikovati med tveganji, ki so sestavni del pridobivanja izkušenj samostojnosti in vedenji, ki so onkraj meje varnosti. V vedenjih, ki jih razumemo kot tvegana, največkrat najdemo skupek prepleta več neustreznih razvojnih potekov, praviloma povezanih z učenjem odgovornosti, upoštevanjem meja, pravil, avtoritete. Navadno gre za poteke, ki imajo daljši čas razvoja in za vedenja, ki so se utrdila kot trdno zasidrane navade v odnosih in načinih komunikacije med starši in otroki. Zato vsebujejo te zgodbe kompleksen preplet stresnih vplivov, kjer starši niso našli funkcionalnih rešitev. Pomoč potrebujejo tako starši kot otroci (Mrgole 2013: 363).

Za delo z družinami potrebujemo razumevanje družinskosti, ki vključuje raznotere oblike in strukture (Wise 2005: 60):

- družine so medgeneracijske,
- družine trajajo precej daljše obdobje kot druge družbene skupine,
- družine vsebujejo tako biološke kot pravne oziroma zakonske odnose med člani,
- biološki in pravni vidik družine jih povezuje s širšo sorodstveno mrežo.

Kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič, (2007: 17) »v socialnem delu odstopamo od vprašanja, katera je dobra, zdrava oblika družine. Prav tako je nesmiselno postavljati vprašanja o pravi obliki družine, o pravih oblikah družinskega življenja. Z družino, ki je prišla po podporo in pomoč, moramo skupaj raziskati, kakšne spremembe potrebuje, da bi lahko rešila svoje stiske in uresničila svoje možnosti«.

Predmet socialnega dela z družino je pomoč družini pri reševanju kompleksnih socialnih problemov. Ključni pojmi so pomoč, reševanje problema, iskanje novih rešitev prek socialnega dela in to tako, da se mobilizira moč družine same. V osnovi gre vedno za projekt sodelovanja, ki se ustvari na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem iskanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi kot pravi Peter Lussi (Čačinovič Vogrinčič v Šelih *et al.* 2000: 79).

Da je vključevanje staršev oziroma družine v projekt pomoči ključnega pomena poudarjata tudi De Vries in Bouwkamp (2002: 54–55), da so ljudje, ki živijo v skupnosti, odgovorni drug za drugega in če en družinski član funkcionira problematično, so ostali člani soodgovorni in obratno.

1.8.1 Koncepti sodobnega socialnega dela

Sodobno socialno delo temelji na socialno konstruktivističnem modelu »[...] gre za procese pomoči [...], v katerih pomoči ne zagotavlja strokovnjak, temveč se ta razvije na osnovi njunega medsebojnega dialoga. Govori se o intervencijah, ki so usmerjene na posameznike in družine« (Poštrak 2003: 141).

Socialno delo z mladimi z odklonskim vedenjem se naslanja na ista načela in konceptualne pristope kot socialno delo na drugih področjih, torej socialno delo nasploh. Sodobno socialno delo sestavljajo delovni odnos in koncepti socialnega dela. Odnos, ki se razvije med strokovnjakom in uporabnikom (ali udeleženi v problemu), je delovni odnos (Čačinovič Vogrinčič 2007: 17).

Juul (2009: 342) govori o tem, da ne glede na to, kaj je primarni vzrok za otrokovo problematično vedenje, njegovo sporočilo svetu ni: nauči me, kako lahko sodelujem in se prilagodim, temveč: poskrbi za mojo integriteto in nauči me, kako lahko spoznam samega sebe in kako bodo drugi ljudje lahko zdržali z menoj.

1.8.2 Delovni odnos

Delovni odnos je sestavljen iz :

- dogovora o sodelovanju,
- instrumentalne definicije problema (P. Lüsi, 1991) in soustvarjanje rešitev,
- osebnega vodenja (Bouwkamp, de Vries, 1995).

Dogovor o sodelovanju je nekakšna uvertura v delovni odnos. »Projekt pomoči v socialnem delu se začne z jasnim izrečenim dogovorom o sodelovanju, ki šele omogoča vzpostavitev delovnega odnosa«. Dogovor vsebuje pristanek na sodelovanje in dogovor o delovnem odnosu, dogovor o tem, kako bomo delali. Pomembno je, da se dela v sedanjosti, na raziskovanju tistega, kar je mogoče storiti zdaj (Čačinovič Vogrinčič 2007: 18).

Strinjam se z Gabi Č. Vogrinčič (*et al.* 2005: 13), ki pravi, da je: »prva naloga socialne delavke, da vzpostavi pogoje za pogovor, v katerem bo lahko vsak posameznik vstopil s svojo

definicijo problema, kar pomeni, da bo lahko povedal, kje sam vidi problem, in opisal svojo stisko«.

Temelja delovnega odnosa sta tudi instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev. Vloga uporabnika je odgovornost za lastni delež pri soustvarjanju rešitve. Dogovor je pomemben, ker postavi socialno-delovni okvir, ki že vsebuje koncept »biti udeležen v definiciji problema in soustvarjanju rešitev« in sporočilo, da je pomembno, da začnemo proces soustvarjanja rešitev tukaj in zdaj.

Kot pravi Gabi Čačinovič Vogrinčič (2005: 11-15), tako opredeljen delovni odnos težko vzdržujemo in ohranimo, če se v praksi ne naslonimo še na štiri pomembne sodobne koncepte v socialnem delu, in sicer:

- perspektiva moči (D. Saleebey, 1997),
- etika udeležnosti (L. Hoffman, 1994),
- znanje za ravnanje (I. Rosenfeld, 1993),
- ravnanje s sedanostjo ali koncept so-prisotnosti (T. Anderson, 1994).

Dennis Saleebey (1997: 3) pravi: »praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, urediti, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresničiti svoje sanje in razbije okove ovir in nesreč« (Čačinovič Vogrinčič 2007: 20). Torej, uporabniku je potrebno pomagati in nuditi oporo, da bo našel in izkoristil svojo moč pri doseganju svojih ciljev.

Pri tem Gabi Č. Vogrinčič (2007: 19) opozarja, da ni potrebno, da rešitev najdemo v tem trenutku, pogovor se lahko nadaljuje. Ravno tako strokovnjak ni vsemogočno bitje, ki bo ponudilo čudežno rešitev. Na kar opozarja tudi Hoffman s tem, da mora strokovnjak odstopiti od moči, ki mu ne pripada. »Etika udeležnosti pomeni, da nihče nima zadnje besede in nihče ne potrebuje zadnje besede, temveč pogovor, ki se nadaljuje« (ibid.).

Gabi Čačinovič Vogrinčič (2007: 21) pravi, da socialni delavec, ki ni brez besed, ker ima znanje za ravnanje, zna dvoje:

- vzpostaviti in vzdrževati delovni odnos in kontekst socialno delavskega razgovora;
- podeliti strokovna znanja z uporabniki v procesu soustvarjanja interpretacij v razgovoru in tako omogočiti »prevajanje« v osebni ali lokalni jezik in nazaj v jezik stroke za ustvarjanje nove zgodbe v raziskovanju rešitev.

Ravnanje s sedanostjo nas usmerja, da delamo tukaj in zdaj za prihodnost.

Cilj socialnega dela z družino je podpreti, razviti ali nadomestiti tiste družinske funkcije, ki jih družina sama ne zmore ali (še) ne zna opravljati. Tudi v tem primeru gre za uresničevanje vseh vidikov predmeta socialnega dela, poudarek je na procesu spreminjanja družinskih članov (predvsem staršev) in tudi njihovih življenjskih razmer, predvsem na soustvarjanju novih, ustrežnejših in kvalitetnejših okoliščin, da bi se tako zagotovili pogoji za opravljanje družinskih nalog (Poštrak 2003: 33).

1.8.3 Emski in etskí pogled

Pri socialnem delu z mladostniki se moramo zavedati, da otroci drugače konstruirajo in drugače interpretirajo dogodke kot večina odraslih. Milko Poštrak nam v pomoč razumevanja mladih ponuja emski in etskí pogled. Emski pogled je pogled od znotraj, pogled mladostnika, lastna refleksija, medtem ko je etskí pogled pogled od zunaj, torej pogled socialnega delavca, opazovalca na mladostnika (Poštrak 2003: 30).

Kenneth Pike (1967) je vpeljal koncept emsko in etsko in ju apliciral na kulturni kontekst.

»Emski vidik zajema obnašanje in pomen s subjektivne perspektive, etskí pa ju analizira po kategorijah, ki jih definira zunanji opazovalec« (Canals 1995: 100).

»Socialni delavci se zelo pogosto znajdejo v protislovnem položaju, upoštevati morajo etske kategorije, ki so definirane v njihovem delovnem programu, hkrati, pa so v privilegiranim položaju, da lahko zajamejo emsko vizijo konteksta, v katerem delajo« (Canals 1995: 106).

1.8.4 Odgovorni – dogovorni stil vodenja

Kot najustreznejši pristop pri delu z mladimi se je izkazal demokratični/dogovorni pristop, kjer z demokratično obliko vodenja poteka razgovor, kjer se vsi sodelujoči medsebojno slišijo, upoštevajo, dogovarjajo ter skupaj načrtujejo. Vloge so jasne, razvidne in dogovorjene. Vsi so odgovorni za uresničevanje dogovorjenega, a je odgovornost opredeljena z družbeno vlogo. Avtoriteta je samoomejitvena, priznana na podlagi kompetenc. Vnaprej so dogovorjeni in znani tudi ukrepi za nespoštovanje dogovora (Poštrak v Javrh *et al.* 2011: 211–214).

»Tu odseva temeljna doktrina socialnega dela, da socialno delo in uporabnik skupaj soustvarjata proces reševanja problema« (Poštrak 2003: 31).

Milko Poštrak poudarja, da mora biti dogovorni pristop pri delu z mladimi dosleden, saj nedoslednost generira nešteto težav.

1.8.5 Metoda dela s posameznim primerom

Pri delu z mladimi bomo uporabili metodo dela s posameznim primerom. Tu ne gre za delo s posameznikom, ampak za delovni odnos med socialnim delavcem in posameznim primerom. Posamezni primer sestavljajo uporabnik, njegovo ožje in širše okolje, ljudje, s katerimi vstopa v odnose. Socialni delavec mora torej upoštevati celoten kontekst mladostnika.

Znotraj te metode govorimo o različnih usmeritvah ali prijemih.

- Psihoanalitična teorija – osebnost je iz treh delov ida, ega in superega. Prikrajšanost za materino ljubezen lahko povzroči trajne emocionalne motnje. Ta teorija je socialnemu delu dala podlago za razumevanje človeka.
- Psihosocialna teorija temelji na psihologiji osebnosti, posameznik se je zmožen prilagoditi, išče najustreznejše načine reševanja problemov. Primerna je za tiste, ki hočejo spremeniti svoje življenje.

- Funkcionalistična teorija – osrednjo vlogo imajo medčloveški odnosi. Pomemben je medsebojni odnos uporabnika in socialnega delavca, uporabnik ima možnost izbire rešitve.
- Reševanje problema – gre za povezovanje psihosocialnega in funkcionalnega prijema. Cilj je spodbujanje uporabnika, da sam razvije zmožnosti.
- Krizna intervencija – dogajanje pod stresom. Socialni delavec poda konkretne napotke za rešitev trenutne situacije.
- Socialno delo usmerjeno v nalogo vključuje vse zgornje prijeme – skupno definiranje problema, razdelitev nalog, načrtovanje dela, ki je ves čas usmerjeno na problem uporabnika.
- Behavioristična (vedenjska) usmeritev temelji na spoznanju, da je socialno vedenje naučeno, zato se neustrezno vedenje da zamenjati z ustrežnejšimi vzorci, ki se jih lahko uporabnik nauči. Socialni delavec vedenje uporabnika prepozna na dveh ravneh in sicer kot operativno-voljno ali responentno-ni prostovoljno, kot tehniko dela uporablja tehniko desenzibilacije.
- Ekološka (holistična) vzpostavitev ravnovesja med posameznikom in okoljem – socialno delo je usmerjeno na potrebe na enem življenjskem področju uporabnika, leta je kompetenten za reševanje in je partner socialnemu delavcu v procesu reševanja problema (Poštrak, 2003: 103–106).

Ne osredotočamo se več na to, kakšni bi naj bili mladostniki (v pomenu nekakšne idealizirane vsestransko razvite osebnosti), temveč, kakšni so tu in zdaj in kaj lahko (skupaj z njimi) storimo, da jim bo tu in zdaj bolje. Ne osredotočamo se torej na predstave o tem, kakšen bi naj bil popoln mladostnik, temveč na to, kako lahko konkreten mladostnik tu in zdaj, v takem življenjskem svetu, kakršen je, bolje živi (Poštrak v Javrh 2011: 205).

1.8.6 Delo na dveh ravneh

Družino nagovarjamo hkrati na dveh ravneh. Prva je raven mobilizacije, raven dela, raven oblikovanja rešitev znotraj koncepta instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev. Na drugi ravni nagovarjamo družinsko dinamiko: socialni delavec se odzove na to, kako v družini ravnajo drug z drugim. Soustvarjanje sprememb, ki so v družini potrebne, je

socialno delo, sodi v proces sodelovanja. Uspešno reševanje problemov zahtevajo v družini tiste spremembe, ki omogočijo rešitev. Treba jih je raziskati, vzpostaviti, stabilizirati z dobrimi izkušnjami v procesu pomoči. To ne more biti ločeno delo terapevta, specialista, to je proces soustvarjanja rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2007: 28–29). Reševanje kompleksnih socialnih problemov z družino vsebuje nujnost, da družina »bolje vidi, kaj delajo«.

1.9 Kazensko pravni vidik

V postopku, kjer so udeleženi otroci, je potrebno ves čas posvečati pozornost pravici otrok in mladoletnikov, ki je v Republiki Sloveniji normirana v Ustavi Republike Slovenije. Čeprav vsi tako radi ponavljamo, kako pomembno je delo z mladimi, posebej še z mladimi, ki so se znašli v težavah, še dandanes nimamo kazenskega zakonika, ki bi bil namenjen samo mladostnikom.

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah osebo do 18. leta starosti označuje s pojmom otrok, medtem ko za mladoletnike še vedno velja stari del Kazenskega zakonika RS (Uradni list RS 63/1994), ki s pojmom mladoletnik zajema naslednje štiri skupine.

- Otrok je oseba do dopolnjenega 14. leta starosti, ki lahko izvrši protipravno dejanje, ne more pa biti storilec kaznivih dejanj. Če se med postopkom ugotovi, da mladoletnik ob storitvi kaznivega dejanja še ni bil star 14 let, se kazenski postopek ustavi in se o tem obvesti organ socialnega varstva.
- Mlajši mladoletnik je oseba, ki je ob storitvi kaznivega dejanja že dopolnil 14 let, ne pa še 16 let.
- Starejši mladoletnik je oseba, ki je že dopolnila 16 let, ne pa še 18 let.
- Mlajši polnoletnik je oseba, ki je ob storitvi kaznivega dejanja dopolnila 18 let, ne pa 21 let.

Za postopek proti mladoletnikom je v Zakonu o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/1994 v nadaljevanju ZKP) posebno 27. poglavje, v katerem so predpisane nekatere posebnosti v primerjavi s postopkom zoper polnoletne. Določbe tega poglavja se uporabljajo v postopku proti osebam, ki so storile kaznivo dejanje kot mladoletniki, a ob uvedbi postopka oziroma ob sojenju še niso stare 21 let.

Razlog za drugačno obravnavanje je iskati v spoznanju, da je mladoletnik kot oseba v razvoju skorajda brez življenjskih izkušenj, odvisen od staršev ali drugih oseb, zelo sugestibilen, fizično, psihično in socialno nezrel. Kot tak sam ni sposoben poskrbeti za svoje interese, koristi in svojo obrambo v kazenskem postopku, zato mora imeti zagovornika od začetka pripravljalnega postopka, če teče proti njemu kazenski postopek za kaznivo dejanje, za katero

je predpisana zaporna kazen, daljša od treh let. Za druga kazniva dejanja, za katera je predpisana milejša kazen, mora imeti zagovornika, če sodnik za mladoletnike spozna, da mu je potreben. Mladoletnik ne sme biti sojen v nenavzočnosti. Nihče ne more biti oproščen dolžnosti pričevanja o okoliščinah, ki so potrebne za presojo mladoletnikove duševne razvitosti ter za spoznanje njegove osebnosti in razmer, v katerih živi.

V postopku proti mladoletnikom ima organ socialnega varstva, poleg pravic, ki so mu izrecno dane v tem posebnem poglavju, tudi pravico seznaniti se s potekom postopka, dajati med postopkom predloge in opozarjati na dejstva in dokaze, ki so pomembni za pravilno odločitev. Organ socialnega varstva lahko odločilno vpliva na tožilčevo odločitev o uvedbi postopka, ker daje mnenje o tem, ali bi kazalo ovadbo zavreči iz razlogov smotrnosti.

Brez dovoljenja sodišča se ne sme objaviti poteka kazenskega postopka proti mladoletniku in tudi ne odločba, ki je bila v njem izdana. Sodišče sme dovoliti objavo dela postopka ali odločbe, vendar se niti v tem primeru ne sme objaviti mladoletnikovega imena in ne drugih podatkov, iz katerih bi se dalo sklepati, za katerega mladoletnika gre (460. člen ZKP). ZKP v 469. členu določa, da je potrebno v pripravljalnem postopku proti mladoletniku, poleg dejstev, ki se nanašajo na kaznivo dejanje, zlasti ugotoviti mladoletnikovo starost in okoliščine, ki so potrebne za presojo njegove duševne razvitosti, ter preučiti okolje in razmere v katerih mladoletnik živi, in druge okoliščine, ki se tičejo njegove osebnosti. Za ugotovitev teh okoliščin je potrebno zaslišati mladoletnikove starše, njegovega skrbnika in druge, ki lahko posredujejo pomembne podatke. Zahteva se tudi poročilo organa socialnega varstva. Podatke o mladoletnikovi osebnosti zbira sodnik sam (sodnik za mladoletnike), zahteva lahko, da te podatke zbere določen strokovni delavec, če je na sodišču zaposlen, lahko pa to prepusti tudi organu socialnega varstva.

Vloga in položaj socialnega delavca na sodišču sta usmerjena na ožja področja obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, med katerimi so najpomembnejši prispevki socialnega dela na naslednjih področjih:

- v postopku pred izdajo sodne odločbe (pripravljalni postopek);
- med izvajanjem izrečenega ukrepa, v smislu sodelovanja z izvajalci vzgojnega ukrepa in v smislu nadzorovanja izvrševanja izrečenih ukrepov; pri slednjem je v strokovno pomoč sodniku za mladoletnike (489. člen ZKP);

- v postopku pred spremembo ali ustavitvijo izvrševanja vzgojnega ukrepa (490. člen ZKP).

V pripravljalnem predlogu pristojni državni tožilec navede mladoletnika, zoper katerega teče kazenski postopek, dejstva in okoliščine in zakonske znake kaznivega dejanja ter okoliščine, ki kažejo na utemeljenost suma, da je mladoletnik storil kaznivo dejanje. Prav tako v pripravljalnem predlogu tožilec naloži socialnemu delavcu naloge, ki jih je potrebno opraviti npr.: pogovor z mladoletnikom in s starši, oceniti mladoletnikovo odgovornost, zrelost, kako sprejema nastali položaj.

Najpomembnejša naloga socialnega delavca v pripravljalnem postopku je zbiranje podatkov o mladoletnikovi osebnosti in okoliščinah, v katerih živi. Te podatke si pridobi v razgovoru z zakonitim zastopnikom mladoletnika, mladoletnikom in pomembnimi drugimi. Ves čas postopka je potrebno posvečati pozornost pravici otrok in mladoletnikov, ki je v Republiki Sloveniji urejena v Ustavi in Pekinških pravilih; posebno 15. pravilo določa, da ima mladoletnik v vseh fazah kazenskega postopka pravico do pravnega zastopnika. Temeljna načela in izhodišča Pekinških pravil je prevzela tudi Konvencija OZN o otrokovih pravicah.

1.9.1 Sankcije

Vzgojni ukrepi na prostosti (74. člen KZ):

- ukor,
- navodila in prepovedi,
- nadzorstvo organa socialnega varstva.

Zavodski vzgojni ukrepi (74. člen KZ):

- oddaja v vzgojni zavod,
- oddaja v prevzgojni dom,
- oddaja v zavod za usposabljanje.

Sodišče lahko mladoletniku izreče naslednja navodila in prepovedi (77. člen KZ):

- 1) osebno se opravičiti oškodovancu,

- 2) poravnati se z oškodovancem,
- 3) redno obiskovati šolo,
- 4) usposabljanje se za poklic ali sprejeti zaposlitev,
- 5) nastaniti se pri določeni družini,
- 6) opraviti delo v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti,
- 7) zdraviti se v ustrezni zdravstveni organizaciji.

Sodišče izreče oddajo v vzgojni zavod (79. člen KZ) mladoletniku, pri katerem je treba poskrbeti za njegovo vzgojo in prevzgojo pod stalnim vodstvom in nadzorstvom strokovnih vzgojiteljev.

V vzgojnem zavodu ostane mladoletnik najmanj šest mesecev in največ tri leta. Ko sodišče izreče ta ukrep, ne določi, koliko časa naj traja, temveč o njegovem prenehanju odloči pozneje.

Pri oddaji v prevzgojni dom se mladoletnik v celoti izloči iz okolja, saj pri njem ni pričakovati, da bi se lahko brez tega ukrepa vzgojno vplivalo nanj. Pri odločanju o tem, ali naj izreče ta ukrep, sodišče upošteva zlasti naravo in težo storjenega kaznivega dejanja ter okoliščino, ali so bili mladoletniku že prej izrečeni vzgojni ukrepi ali kazni. V prevzgojnem domu mladoletnik ostane najmanj eno leto in največ tri leta. Ko sodišče izreče ta ukrep, ne določi, koliko časa naj traja, temveč o njegovem prenehanju odloči pozneje.

Oddaja v zavod za usposabljanje (81. člen KZ) se lahko izreče le mladoletniku, ki je moten v duševnem ali telesnem razvoju, namesto oddaje v vzgojni zavod ali prevzgojni dom. Tega ukrepa ni mogoče izreči brez predhodnega pregleda izvedenca.

Kazen zapora se lahko izreče (72., 89. člen KZ):

- starejšemu mladoletniku,
- za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana kazen zapora petih ali več let,
- če zaradi narave in teže dejanja in zaradi visoke stopnje kazenske odgovornosti ne bi bilo upravičeno izreči vzgojnega ukrepa.

Čas trajanja kazni zapora ne sme biti krajši od šestih mesecev in ne daljši od petih let. Za kazniva dejanja, za katera je mogoče izreči kazen zapora tridesetih let, se sme izreči mladoletniški zapor do 10 let.

Denarno kazen (88. člen KZ), kot blažjo obliko kazni, je mogoče izreči le starejšemu mladoletniku, ki je kazensko odgovoren in je izrečeno denarno kazen zmožen plačati sam glede na svoje dohodke. Izreče se lahko le za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora do petih let ali denarna kazen. Pri tem mora biti dosežen namen vzgojnega ukrepa.

72. člen KZ v tretjem odstavku določa, da se lahko starejšemu mladoletniku izjemoma, ob izrečeni denarni kazni ali mladoletniškem zaporu, kot stranska kazen izreče tudi prepoved vožnje motornega vozila.

Alternative na področju sankcij

Strokovnjaki predlagajo, da se kaznim, ki sedaj veljajo za alternativne, da mesto poglavitnih. Vendar pri tem ne bi smeli pozabiti na pomembno vlogo socialnega delavca v postopku. Alternativne sankcije morda niso primerne za vsakogar oziroma so nekomu le izhod, da se lahko izogne zaporni kazni. Mladostnik mora sankcijo »ponotranjiti«. Tukaj nastopi socialni delavec, ki mora pri mladostniku oceniti ali je to dobra, ustrezna sankcija zanj.

Poravnava

Poravnava (77. člen KZ) je ukrep, ki se uporablja za mladoletnega prestopnika, ki je storil kaznivo dejanje, za katerega je zagrožena kazen do treh let zapora. Kriteriji, ki veljajo za uvedbo poravnavanja so naslednji: obstaja le en storilec kaznivega dejanja, storilec je obravnavan prvič, gre za zasebnega in znanega oškodovanca, ni znakov motenosti osebnega razvoja ali družbenega delovanja pri mladoletniku, ne gre za vnaprej načrtovana ali hujša kazniva dejanja in prav tako ne gre za del organiziranega kriminalnega dejanja. Temeljna cilja poravnave sta vrniti oškodovancu nadzor nad dogajanjem v zvezi s storjenim kaznivim dejanjem in doseči poravnavo škode na način, ki bo zanj sprejemljiv ter omogočiti

mladoletnemu storilcu celovit vpogled v posledice njegovega dejanja in možnost omilitve ali poprave škode, ki jo je povzročil.

Pozitivna stran poravnave so pozitivni vzgojni vplivi na posameznika, saj se uči ustvarjalnega reševanja sporov. Prav tako ima sistemske posledice, to je zmanjšanje obremenitve sodišč in krajši postopki obravnave. Po drugi strani ima postopek tudi svoje pomanjkljivosti, ki se jih moramo zavedati in se jim poskušamo izogniti. Pri poravnavi obstaja možnost neustreznega ravnanja ali celo zlorabe, ko poravnalec poskuša najti rešitev za vsako ceno, z neveščim ravnanjem pa lahko poslabša pravni položaj ene ali druge strani v konfliktu.

Delo v korist humanitarne organizacije ali lokalne skupnosti

V slovenskem sistemu obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov je delo v korist humanitarne organizacije ali lokalne skupnosti (77. člen KZ) opredeljeno kot ukrep, ki ga izreče sodnik po končanem sodnem postopku. Poleg tega ima delo v korist humanitarne organizacije tudi naravo odvracanja od kazenskega postopka.

Pri tem delo ne sme biti umeščeno v kaznovalni kontekst v smislu poniževanja, nasprotno, krepi mora doživljanje lastne vrednosti, pomembnosti, koristnosti, sposobnosti, uspešnosti, zadovoljstva s sabo in povezanosti s skupnostjo. Omogočati mora odkrivanje posameznikovih močnih strani, kvalitet, nagnjenj, hkrati naj bi nudilo čim več možnosti za vsestransko učenje, usposabljanje (tudi poklicno), oblikovanje navad in ustvarjalnosti. Glede slednjega je pomembno, da dela niso rutinska, šablonska. Dela naj bodo ustrezno zahtevna, ravno toliko, da bodo predstavljala izziv oziroma spodbujala mladostnikovo motivacijo, osebne resurse in lastno aktivnost v procesu učenja in osebnega razvoja (Filipčič 2006: 20).

Socialni trening za mladostnike

Socialni trening za mladostnike (77. člen KZ) je lahko ena od oblik dela z mladimi predvsem z mladimi z deviantnim vedenjem. Kot navaja Tanja Metelko Lisec (2004: 99) se pojem socialni trening v slovenskem strokovnem prostoru skoraj ne uporablja. Socialni trening nakazuje na urjenje, izboljševanje na področju družbenih, osebnih in odnosnih sfer. Sorodni pojem, ki ga ne moremo povsem enačiti s prejšnjim, je izraz »trening socialnih veščin«. Gre

za posamezne dodatne spretnosti in izkustva, pa tudi znanja, ki jih pridobi človek na socialnem področju v najširšem smislu (ibid.: 100).

Tanja Metelko Lisec (2004: 102) socialni trening opredeli kot pomoč posameznikom in različnim skupinam pri:

- oblikovanju pozitivne samopodobe,
- razvijanju in oblikovanju tistih vrednot, drž in navad, ki so potrebne za odgovorno prevzemanje nalog v življenju,
- pridobivanju tistih veščin in znanj, ki jim bodo v konkretno pomoč v različnih situacijah vsakdanjega življenja.

Namen programa je spoznavanje sebe in drugih skupaj z izkušenimi mentorji, pogovor o specifičnih temah, razvijanje spoštovanja do drugih, do mnenj drugih, vaja skupinskega reševanja problemskih situacij, izboljšanje komunikacije, uspešnejše reševanje konfliktov, učenje izražanja čustev in ravnanja z njimi, učenje sproščanja in ne nazadnje medsebojno druženje. Aktivnosti v okviru tega programa mladostnikom pomagajo, da se lažje spopadajo s težavami, tako v šoli kot v življenju nasploh. Program se izvaja v obliki različnih tematskih delavnic, ki so sestavljene iz iger, pogovorov, izkustvenih vaj, kratkih razlag, iger vlog itd.

Tanja Metelko Lisec (2004: 102) kot soroden pojem navaja opolnomočenje samega sebe, pojem, ki je eden od temeljev socialnega dela.

Doživljajska pedagogika

Doživljajska pedagogika je metoda pedagoškega dela, ki je prav tako ena od metod dela z mladimi in mladoletnimi prestopniki. Predstavljena je kot alternativa oziroma kot dopolnilo obstoječim uveljavljenim metodam vzgoje in izobraževanja pa tudi kot oblika ukrepov vzgojne pomoči otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami, zlasti vedenjsko in čustveno motenim. Cilji doživljajske pedagogike so učno-vzgojni, usmerjeni v otrokov motorični, socialni, osebnostni, kognitivni in čustveni razvoj. To je izkustveno učenje, kjer učitelj ni več učitelj, postane le oblikovalec učnih situacij.

1.10 Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje

ZKP je zavod, kjer zaporno kazen prestajajo vsi mladoletni obsojenci iz celotne Slovenije ter polnoletni obsojenci, ki so mlajši od 23. let in njihova kazen ne presega petih let zapora. Sedanji mladoletniški zapor je bil leta 1964 preseljen iz tedanjega Kazensko-poboljševalnega doma Maribor v Zapore Celje kot poseben oddelek VPD Radeče. Leta 1967 je KPD za mladoletnike prišel pod upravo Zaporov Celje in pod pristojnost Ministrstva za pravosodje.

Kapaciteta celotnega Zavoda je 98 zapornikov vseh kategorij (obsojenci, mladoletni obsojenci, priporniki in osebe, kaznovane v postopku o prekršku).

Zavod je razdeljen na 4 oddelke: zaprti, pol-odprti, odprti in oddelek brez drog. Vsak oddelek ima pedagoga, s katerim se sestajajo enkrat tedensko, kjer se pogovarjajo in urejajo tekoče zadeve, uredijo telefonske klice, določijo, kdo je zadolžen za čistočo na oddelku itn. (interni vir Zavoda).

Poslanstvo organizacije

Strokovna obravnava zaprtih oseb temelji na interdisciplinarnem pristopu pri delu z zaprtimi osebami in je organizirana v skladu s sodobnimi spoznanji penološke stroke in v sodelovanju z zunanjim okoljem v najširšem smislu. Strokovno obravnavo v Zavodu izvajajo zaposleni različnih strokovnih profilov, in sicer socialni pedagogi, pedagogi, socialni delavci, psihologi in zdravstveni delavci. Cilj strokovne obravnave je zagotavljanje institucije, ki ne temelji na represivnih metodah in izolacijskih oblikah obravnav. Bistvo strokovnih prizadevanj je predvsem osebna rehabilitacija zaprtih oseb in ponovna reintegracija v družbo. Strokovna obravnava poteka po individualnih, skupinskih in skupnostnih programih, njen cilj pa je usposabljanje zaprtih oseb za življenje po odpustu in reintegracijo v družbo (Ministrstvo za pravosodje, internetni vir).

Naloge organizacije

Da bi lahko opisali naloge organizacije, je potrebno najprej na grobo razdeliti službe v Zavodu, in sicer na pazniško službo, vzgojno službo, Javni gospodarski zavod Rinka in ostale službe.

Vzgojni oddelek ima predvsem ciljne naloge pri obravnavanju obsojencev. Delo, ki ga opravlja socialna delavka v zavodu je prva socialna pomoč; obravnava vse pripornike in pripornice, ki doživljajo stisko zaradi odvzema prostosti; vzdržuje stike s svojci; ureja zdravstveno zavarovanje; ureja finančne zadeve in dviguje gotovino; plačuje položnice; pomoč in nasveti pri pisanju vlog in prošenj različnim državnim organom; priskrbi oblačila in obutev tistim, ki jih nimajo; priskrbi tudi nujne pripomočke za osebno higieno; sodeluje s centri za socialno delo; preverja oddane vloge, če so obravnavane; ureja stalno in začasno prebivališče ter državljanstva; priskrbi knjige za branje ter zelo pomemben dejavnik individualni pogovori. Vzgojni oddelek se srečuje na triažnih konferencah, diagnostičnih ter spremljevalnih konferencah. Drugi člani vzgojne službe nudijo še učne ure, skrbijo za njihove telefonske klice, jih vodijo v fitnes, se z njimi pogovarjajo, jim nosijo pošto, z njimi rešujejo probleme, oddajajo njihove vloge, jih spremljajo, odločajo o izhodih.

Pazniška služba skrbi in varuje Zavod, prav tako zaprte osebe znotraj in zunaj Zavoda. Opravljajo spremstva na sodišča, v bolnišnice in šole, če je to potrebno. Pazniki so prisotni vsak dan, 24 ur na dan, kar pomeni, da imajo največ stika z priporniki in obsojenci. Prav zaradi tega je zelo pomembno sodelovanje z vzgojno službo in vsakodnevni sestanki.

Na dnevnih sestankih se obdelajo tekoče zadeve, kot so nemiri na oddelkih ali incidenti, neupravičeni ali opravičeni izostanki z dela, izhodi iz Zavoda.

Enkrat mesečno se vse tri službe sestanejo na domski skupnosti, ki jo vodi direktorica Zavoda. Na teh srečanjih zapornikom povedo, kaj se bo dogajalo v naslednjem mesecu. Zaporniki imajo možnost, da povedo, kaj jih moti, česa bi si želeli.

Zavod sodeluje z drugimi ustanovami, kot so centri za socialno delo, društvom Projekt Človek, Inštitutom Vir, po potrebi z zavetiščem za brezdomce, materinskim domom, z

drugimi zapori (glede premestitev), sodelujejo tudi s Karitasom in Rdečim križem (osnovne potreščine, oblačila, obutev).

Inštitut VIR je nevladna organizacija z abstinenčnim visokopražnim programom obravnave mladih in družin, ki imajo težave zaradi nedovoljenih drog. Primarna naloga programa je omogočiti strokovno pomoč pri reševanju stisk, ki so povezane z drogami ali pa so posledica drugih oblik zasvojenosti (Inštitut Vir, internetni vir).

S CSD se urejajo vloge in prošnje za denarne pomoči, za enkratne denarne pomoči ter po odpustu iz zavoda postpenalna obravnava.

Zavod sodeluje tudi z duhovnikom Robertom Friškovcem, ki skrbi za duhovno oskrbo obsojencev, v kolikor si tega želijo.

Javni gospodarski zavod Rinka je zavod, kjer poteka kovinska dejavnost, mizarska dejavnost in pralnica, kjer delo opravljajo obsojenci. V delavnicah in kuhinji se naučijo novih veščin, pridobivajo delovne navade, zaslužek porabijo za priboljške, odplačevanje denarnih kazni, povrnitev škode, ki je nastala ob storitvi kaznivega dejanja in kot zapolnitev dneva, ki tako hitreje mine.

Znotraj Zavoda se odvijajo tudi prostočasne dejavnosti, kot je šahovski turnir, igranje namiznega tenisa, fitnes, branje knjig, gledanje televizije, ustvarjalne delavnice.

2 PROBLEM

Z Zavodom sem se srečala v tretjem letniku fakultete na obvezni praksi. Takrat skoraj nič nisem vedela o tem, kaj delajo socialni delavci, pedagogi v zavodu. Že v času opravljanja prakse sem se navdušila nad tem delom, ki je specifično in niti najmanj lahko. Glede na doktrino socialnega dela, da je dogovor o sodelovanju začetek delovnega odnosa in da brez dogovora ne gre in glede na to, da nihče ni prostovoljno nastanjen v zavodu, zna biti vzpostavitev delovnega odnosa zelo težaven proces.

Okolje že samo po sebi ni preveč spodbudno, saj gre za staro stavbo, ki je duhomorna, mrzla in neprijetna. Prav tako se tukaj srečamo z dvema službama, s socialnimi delavci, pedagogi, psihologi na eni strani in pravosodnimi policisti na drugi strani. Različni službi, ki morata delovati skupno, s skupnim ciljem, sklepati medsebojne kompromise.

Z raziskavo želim ugotoviti kateri dejavniki in kako vplivajo na mladostnika znotraj Zavoda, kako se tak mladostnik sooča z omejitvami, kaj lahko zavod ponudi takemu mladostniku, predvsem pa želim raziskati praktični potek primera, dinamiko in interakcije vpletenih.

2.1 Cilji raziskave

- Življenjski svet mladostnika v zavodu
- Varovalni/ogrožajoči dejavniki v zavodu
- Povezava med mamom – zavodom – obravnavo – ustreznim delovanjem
- Pomen podpore družine v času prestajanja kazni zapora

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna študija primera. Gre za singularno študijo primera, saj proučujem en sam primer.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

V raziskavi sem glede na vrsto empiričnega gradiva uporabila sekundarne podatke. Sekundarno empirično evidenco sestavljajo podatki, zbrani v spisu, dosjeju o primeru. Spis je vseboval zapisane podatke individualnih razgovorov, poročila socialnih delavcev Zavoda, poročila pedagogov Zavoda, poročila pravosodnih policistov, poročila zunanjih izvajalcev, razne prošnje, dogovor o svetovalnem delu, poročilo psihologa iz Zavoda, zapise informativnih razgovorov, svetovalnih razgovorov, osebni načrt, zapise spremljevalnih konferenc, sklepe in sodbo.

3.3 Populacija

Populacijo predstavlja obsojenec, mladostnik, ki je bil v času storitve kaznivega dejanja star 18 let. Zaradi varovanja osebnih podatkov bom mladostnika poimenovala J.

3.4 Zbiranje podatkov

Za pridobitev podatkov sem se obrnila na Zavod, in sicer najprej na socialno delavko Danijelo Karner, s katero sem sodelovala že tekom prakse v tretjem letniku, potem še na vodjo Zavoda, gospo Edito Mejač, ki je ugodila moji prošnji in odobrila vpogled in študijo spisa. Pri tem je potrebno dodati, da je eden od pogojev pridobitve podatkov izjava o varstvu osebnih podatkov, ki sem jo podpisala. Vpogled v celotno dokumentacijo sem opravila v točno

določenem času, ki je bil vnaprej dogovorjen in odobren s strani vodstva Zavoda v njegovih prostorih. Spis sem pregledovala v prostorih socialne delavke in njeni prisotnosti. Pridobljene podatke sem prepisala in jih nato kronološko uredila.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Gradivo, ki sem ga pridobila v Zavodu se nahaja v arhivu. Listine niso bile natančno kronološko urejene, so pa bile ločene po segmentih, in sicer na sodbe sodišča in ostale listine sodišča, dokumente pravosodnih policistov in dokumente ostalih služb v Zavodu (pedagog, socialni delavec). Podatke, ki sem jih pridobila, sem prepisala in jih kronološko uredila z delnim opuščanjem (tu mislim predvsem odločbe o kršitvah hišnega reda). Kronologijo dogodkov sem rekonstruirala na podlagi dokumentov. Pridobljene sekundarne podatke sem obdelala kvalitativno. Obdelava podatkov je potekala ročno. Glede na to, da gre za dokumentacijo, ki se nahaja izključno v dosjeju Zavoda, le malo vemo o izjemnih dogodkih, ki so se zgodili pred tem.

4 ŠTUDIJA PRIMERA

Življenje v matični družini je prepis zapisa, ki se nahaja v dosjeju Zavoda.

J. izhaja iz tričlanske družine. Oče in mama sta se ločila, ko je imel pol leta. Z očetom je imel redne stike vse do leta 2006. Stiki so potekali večinoma med vikendi, in sicer tako, da je vikende preživel z očetom. Mati M. je zaposlena, brat je osnovnošolec. J. je pred nastopom pripora živel z mamo in bratom v podnajemniškem stanovanju.

Družina je po razvezi ostala v istem kraju, kasneje, ko je mati zaživela z novim partnerjem so se preselili v drug kraj, drugo regijo. Tam je obiskoval vrtec. Kmalu so se spet selili v drug kraj, kjer je J. obiskoval osnovno šolo. Po razpadu zveze med materjo in partnerjem, približno leta 2006, so se zopet preselili v drug kraj.

J. je imel z očimom dober odnos, vsaj tako ga sam ocenjuje, in ga ima še tudi po razpadu zveze. Očim je imel težave z odvisnostjo alkohola in se je zaradi tega tudi zdravil.

J. je imel v drugem razredu osnovne šole hudo prometno nesrečo. Utrpel je poškodbo glave in zlom roke. Bil je tudi nekaj časa v komi. Skoraj celo šolsko leto je prebil v bolnišnici in na rehabilitaciji. V osnovni šoli je bil njegov šolski uspeh sprva dober, kasneje zadosten do petega razreda, ki ga je ponavljal. Po uspešno zaključenem petem razredu osemletke je šolanje nadaljeval v sedmem razredu devetletke. Sedmi razred je končal z zadostnim uspehom. V osmem razredu je imel štiri popravne izpite in je zato avtomatično padel.

Pri 14. letih je imel prometno nesrečo z motorjem. Imel je poškodovana vratna vretenca, ohromljene okončine in je bil krajši čas v komi.

Po končani osnovni šoli se je na predlog šolske svetovalne službe vpisal na srednjo gostinsko šolo kot zunanji učenec, poklic pomočnik peka in slašničarja. Imel je prav dober uspeh, zaključni izpit je opravil s prav dobro oceno. Po končani srednji šoli je delal pri krovcu streh. Kasneje je dobil delo v pekarni. V tistem času je delal dopoldne v pekarni, popoldne pri

krovcu streh. Mami je dajal 250 evrov za najemnino. Pol leta pred priporom ni več delal v pekarni.

Povedal je, da je bil čez vikend pogosto pod vplivom alkohola in posledično je imel težave na delu. Ko je ostal doma je hodil po gostilnah, pil in se zapletal v težave. V času do pripora (januar 2009) je bilo opijanje praktično vsakodnevno.

4.1 Skrajšana kronologija dogodkov

1. xx. xx. 1990 Ločitev matere in očeta, J. je star pol leta, selitev.
2. xx. xx. 1998 Prometna nesreča, J. v komi.
3. xx. xx. 2004 Prometna nesreča z motorjem, kratek čas v komi.
4. xx. xx. 2006 Do takrat redni stiki z očetom.
5. xx. xx. 2006 Razpad zveze med materjo in novim parterjem, selitev.

Skrajšana kronologija dogodkov v zavodu

Leto 2009

6. 30. 1. 2009 Kaznivo dejanje, rop in odvzem prostosti.
7. 4. 11. 2009 Uvodni razgovor v zavodu s psihologom, namestitev na oddelek brez drog.
8. 13. 11. 2009 Sklenitev pisnega dogovora o svetovalnem odnosu.
9. 24. 11. 2009 Ugotovitve strokovne skupine med trajanjem sprejemnega obdobja.
10. 25. 11. 2009 Osebni načrt.
11. 10. 12. 2009 Dopolnitev osebnega načrta.
12. 21. 12. 2009 Telefonski pogovor med pedagogom in mamo.
13. 24. 12. 2009 Dopolnitev osebnega načrta.

Leto 2010

14. 22. 1. 2010 Razgovor zaradi adaptivnih težav.
15. 28. 1. 2010 Na oddelek nameščen sosterilec.
16. 12. 2. 2010 Disciplinska kršitev, kadil joint.
17. xx. xx. 2010 Več kršitev hišnega reda.

18. 12. 3. 2010 Dopolnitev osebnega načrta.
19. 7. 4. 2010 Kršitve hišnega reda.
20. 24. 4. 2010 Kršitev hišnega reda, ni prišel na delo.
21. 28. 4. 2010 Spremljevalna konferenca, kršitev hišnega reda.
22. 30. 4. 2010 Dopolnitev osebnega načrta.
23. xx. 5. 2010 Obiskuje VIR, svetovalca CSD.
24. 21. 5. 2010 Dopolnitev osebnega načrta.
25. 25. 05. 2010 Obisk delavke CSD iz kraja bivališča.
26. 26. 5. 2010 Odda prijavo za glasovanje na referendumu.
27. 2. 6. 2010 Kršitev hišnega reda, spanje.
28. 8. 6. 2010 Svetovalni razgovor zaradi alkoholizma (na lastno pobudo).
29. 23. 6. 2010 Kršitev hišnega reda, spanje.
30. 8. 7. 2010 Kršitev hišnega reda, spanje in dopolnitev osebnega načrta.
31. 27. 8. 2010 Dopolnitev osebnega načrta.
32. 19. 8. 2010 Disciplinski ukrep, premestitev na zaprti oddelek zaradi kršitev hišnega reda.
33. 18. 9. 2010 Premestitev nazaj na oddelek brez drog.
34. xx. 10. 2010 Sodeluje na malih skupinah.
35. 18. 10. 2010 Kršitev hišnega reda, nepravočasno vstajanje.
36. 24. 10. 2010 Razbremenilni razgovor zaradi adaptivnih težav.
37. xx. 11. 2010 Učenje.
38. 22. 11. 2010 Opravi izpit.
39. 24. 11. 2010 Udeleži turnirja v namiznem tenisu.
40. 1.12.2010 Udeleži turnirja v šahu.
41. 6. 12. 2010 Bil pri zdravniku, sam poskrbel za to.
42. 6. 12. 2010 Postavil novoletno jelko.
43. 7. 12. 2010 Pričel z obiskovanjem tečaja angleščine.
44. 13. 12. 2010 Udeležil prestave.
45. 15. 12. 2010 Udeležil razvedrilnih iger.
46. 20. 12. 2010 Sodeluje na malih skupinah.
47. 22. 12. 2010 Dopolnitev osebnega načrta.
48. 31. 12. 2010 Prijetno praznično razpoložen

Leto 2011

49. 5. 1. 2011 Dela kljub temu, da je bolan.
50. 10. 1. 2011 Bil na zaslišanju na sodišču.
51. 13. 1. 2011 Intenzivno učenje s pedagogom.
52. 13. 1. 2011 Dvigne plačo in si prihrani na računu za plačilo izpita.
53. 17. 1. 2011 Strah glede neuspeha v šoli.
54. 19. 1. 2011 Opravi izpit pred katerim ga je bilo strah.
55. 19. 1. 2011 Zastopa skupino na terapevtski skupini in se zahvali pedagoginji za pomoč pri učenju.
56. 24. 1. 2011 Načrtovanje in oblikovanje načrta izhodov.
57. 25. 1. 2011 Telefonski pogovor med pedagogom in mamo.
58. 26. 1. 2011 Načrt za pričetek izhodov.
59. 1. 2. 2011 Prošnja za financiranje izpitov.
60. 1. 2. 2011 Telefonski pogovor med pedagogom in mamo.
61. 2. 2. 2011 Odobritev sofinanciranja izobraževanja s strani zavoda.
62. 7. 2. 2011 Kako napisati prošnjo za pogojni izpust.
63. 17. 2. 2011 Ne ugodena prošnja za pogojni izpust.
64. 29. 2. 2011 Obisk na domu s pedagogom in soc. delavko, pričakajo ga mama, brat in babica.
65. 7. 3. 2011 Analiza z J. glede ne ugodene prošnje za pogojni izpust.
66. 9. 3. 2011 Prošnja za premestitev na delovno mesto v mizarski delavnici.
67. 9. 3. 2011 Prošnji za premestitev se ne ugodí.
68. 21. 3. 2011 Nadzorovan obisk zunaj zavoda z očetom – redkobeseden.
69. 30. 3. 2011 Spremljevalna konferenca. Zaradi odprtega sodnega postopka ni predlagan za pogojni odpust.
70. 4. 4. 2011 Mama ga pohvali glede izhoda, bil ves čas z njo, trdnost glede alkohola, imel stik z očetom.
71. 28. 4. 2011 Opravi izpit iz angleščine.
72. 28. 4. 2011 Poklical mamo, dobil uvid sodelovanja pedagoga in mame.
73. 6. 6. 2011 Prošnja za premestitev v mizarsko delavnico.
74. 8. 6. 2011 Obravnava prošnja za premestitev v mizarsko delavnico, zavrnjena.
75. 17. 6. 2011–22. 6. 2011 Koristil redni letni dopust.
76. 22. 6. 2011 Vrne v zavod, poskuša pritihotapiti mobilni telefon.

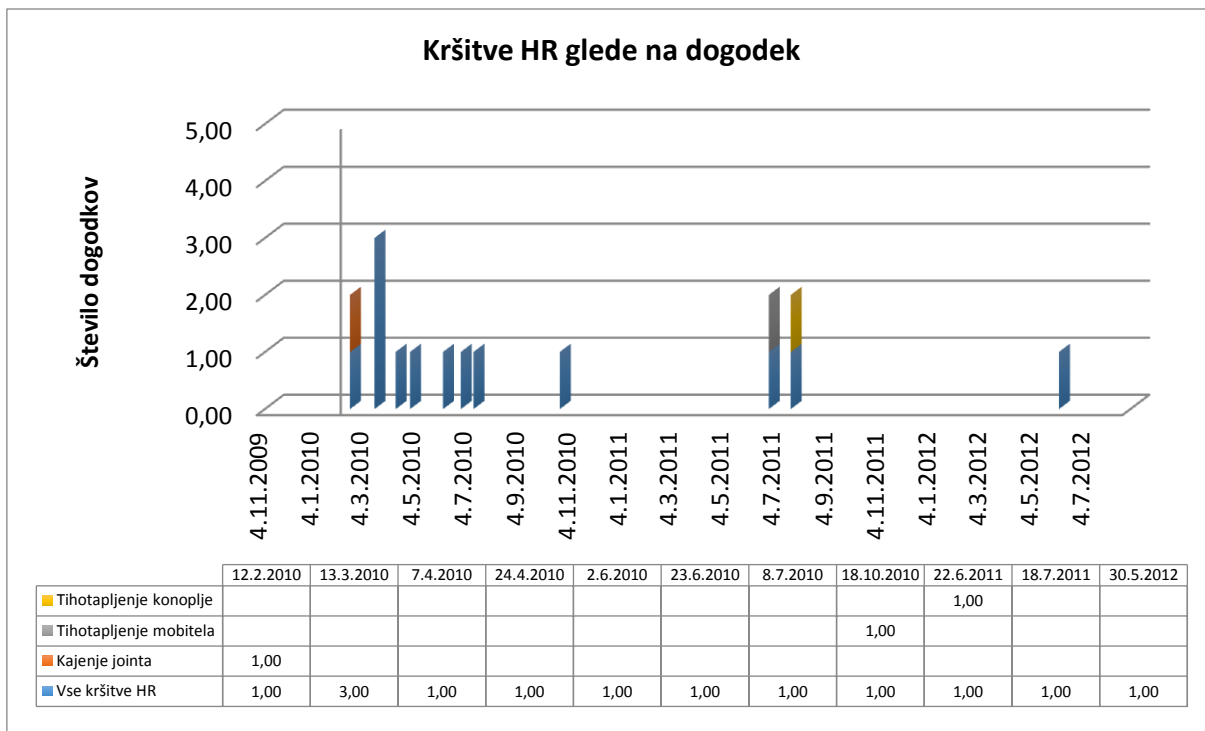
77. 29. 6. 2011 Pokliče mama in ji pove kaj se je zgodilo, mama zelo razočarana.
78. 4. 7. 2011 Udeleži se male skupine.
79. 6. 7. 2011 Mama pokliče pedagoga glede sinovega počutja.
80. 18. 7. 2011 Spuščal po vrvici dva zavojčka konoplje.
81. 19. 7. 2011 Odločba o disciplinski kršitvi, sedem dni samice s pravico do dela.
82. 2. 8. 2011 Nastopil samico.
83. 3. 8. 2011 V samici, ni mu všeč. Hodi na delo.
84. 17. 8. 2011 Dopolnitev osebnega načrta.
85. 23. 8. 2011 Opravi izpit iz slovenščine.
86. 30. 8. 2011 Spremljevalna konferenca. Zaradi odprtega sodnega postopka ni predlagan za pogojni odpust.
87. 08. 9. 2011 Pokliče mama, skrbi jo ker je sin labilna osebnost in ker je na zaprtem oddelku.
88. 13. 9. 2011 Želi na polodprti oddelek, kaj mora storiti.
89. 20. 9. 2011 Prošnja za: šolski status, premestitev v šolsko sobo in obisk prijateljice.
90. 21. 9. 2011 Pedagoginja podpira njegovo željo, predlaga, da se ga premesti v šolsko sobo, dopolnitev osebnega načrta.
91. 22. 9. 2011 Pokliče mama, upa da bo zgrabil novo priložnost.
92. 17. 10. 2011 Prošnja za ponovno dodelitev prostih izhodov.
93. 19. 10. 2011 Mamo zanima kako gre J., njegove možnosti za pogojni izpust.
94. 26. 10. 2011 Dopolnitev osebnega načrta.
95. 14. 11. 2011 Prošnja za pogojni odpust.
96. 17. 11. 2011 Spremljevalna konferenca. Zaradi odprtega sodnega postopka ni predlagan za pogojni odpust.
97. 19. 11. 2011 Ustni izpit iz matematike ni opravil.
98. 24. 11. 2011 Svetovalni razgovor. Meni, da dobro dela, razočaran glede matematike.
99. 5. 12. 2011 Komisija za pogojni odpust, negativno rešena prošnja.
100. 7. 12. 2011 Svetovalni razgovor, razočaran nad odločitvijo komisije, odločen, da bo delal še naprej dobro.
101. 13. 12. 2011 Prošnja za premestitev na odprti oddelek.
102. 20. 12. 2011 Prošnja za obiske maminega partnerja.

Leto 2012

103. 6. 1.2012 Mnenje socialne delavke VIR-a. Prišlo do signifikantnega razumevanja sebe in svojih dejanj, zelo motiviran za delo na sebi, konstruktiven in dejaven.
104. 12. 1. 2012 Pokliče mama. Zanima jo ali je dobil izhode, odločitev o tem še ni sprejeta.
105. 18. 1. 2012 Spremljevalna konferenca. Pregled stanja za zadnjega pol leta, izpolnjuje osebni načrt, ponovno se odobri koriščenje izhodov.
106. 20. 1. 2012 Pokliče mama. Zanimajo jo izhodi. Upa da je bilo to dobra šola za J.
107. 22. 1. 2012 Spremljevalna konferenca. Dobro dela, prišlo do pozitivnih premikov njegovega pogleda na kaznivo dejanje in zlorabo alkohola.
108. 16. 2. 2012 Spremljevalna konferenca. Zaradi odprtega sodnega postopka ni predlagan za pogojni odpust.
109. 29. 2. 2012 Spremljevalna konferenca. Dobro dela in dobro funkcionira v zavodu, odobri se mu dopust.
110. 7. 3. 2012 Spremljevalna konferenca. Dobro dela in dobro funkcionira v zavodu, odobri se mu dopust.
111. 28. 3. 2012 Prošnja za pogojni odpust.
112. 28. 3. 2012 Spremljevalna konferenca. Glede na njegovo pozitivno vedenje in delo se mu podeli status polodprtega oddelka.
113. 12. 4. 2012 Dogovoril za inštrukcije matematike s sestrčno.
114. 24. 4. 2012 Koristil RLD, vrnil urejen in pravočasno, redno dela v kuhinji.
115. 9. 5. 2012 Spremljevalna konferenca. Odobri dopust.
116. 24. 5. 2012 Spremljevalna konferenca. Zaradi odprtega sodnega postopka ni predlagan za pogojni odpust.
117. 17. 5. 2012 Spremljevalna konferenca. Največji rizični faktor je abstinenca, kar dobro korigira s pomočjo VIRA. Socialno mrežo ima urejeno.
118. 30. 5. 2012 Kršitev hišnega reda, motenje nočnega počitka s smejanjem. Ukinitve prostega izhoda v tem tednu.
119. 12. 6. 2012 Pokliče mama. Pogovor o izpitih in pogojnem odpustu.
120. 14. 6. 2012 Redno dela v kuhinji. Odobri dopust.
121. 11. 7. 2012 Spremljevalna konferenca. Redno dela, udeležuje se organiziranih oblik dela v zavodu, ima primerne odnose, drži se dogovorov, koristi izhode, vrača se pravočasno in urejen.

- 122. 17. 7. 2012 Načrt socialnega vključevanja po odpustu – zapisnik. Želi se vpisati v 2. letnik, po odpustu bo obiskoval A.A. in KZA. Ni več v družbi starih prijateljev.
- 123. 25. 7. 2012 Spremljevalna konferenca. Primerno deluje, redno dela, udeležuje se organiziranih oblik dela v zavodu, ima primerne odnose, drži se dogovorov, koristi izhode, vrača se pravočasno in urejen.
- 124. 14. 8. 2012 Spremljevalna konferenca. Dodeli dva dni dopusta.
- 125. 22. 8. 2012 Spremljevalna konferenca. Pogojno bo odpuščen 31. 08. 2012. Ne dodeli se mu denarna pomoč, saj ima prihranke. Pogojni odpust do izteka kazni do 31. 5. 2013.

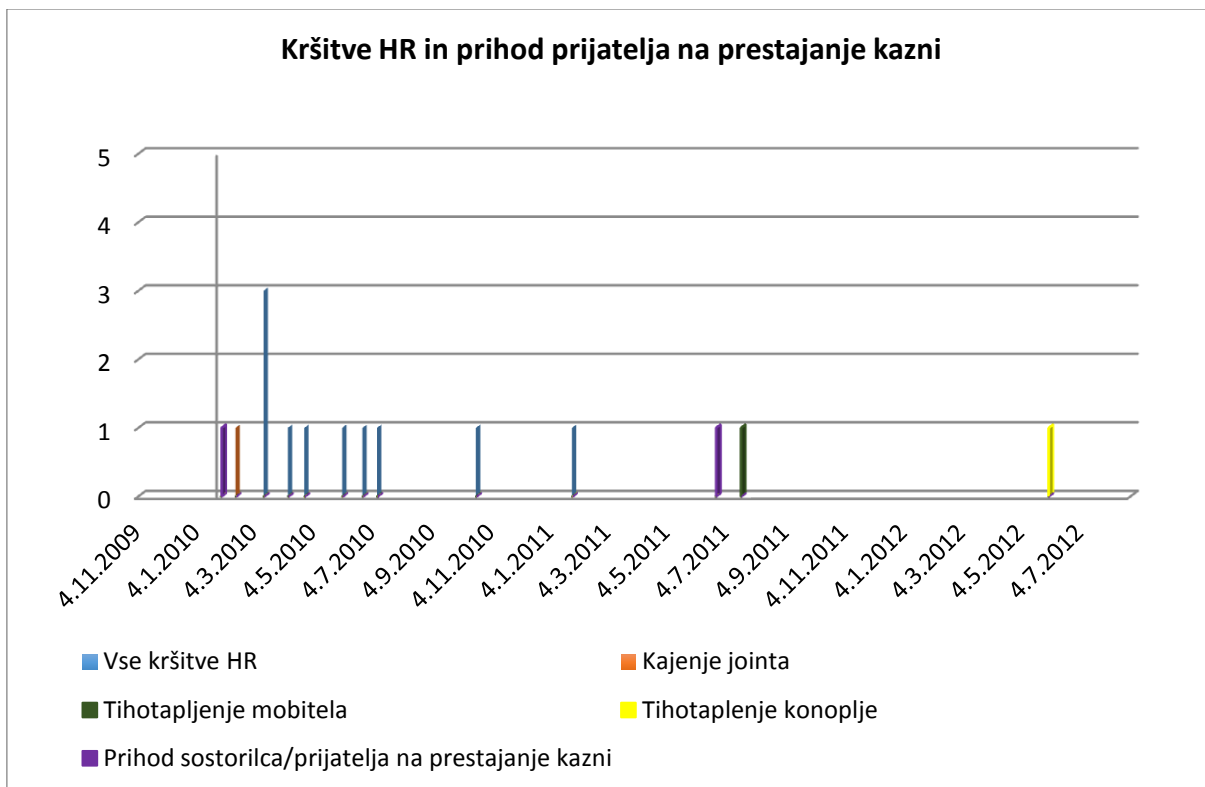
4.2 Predstavitev rezultatov

Graf 1

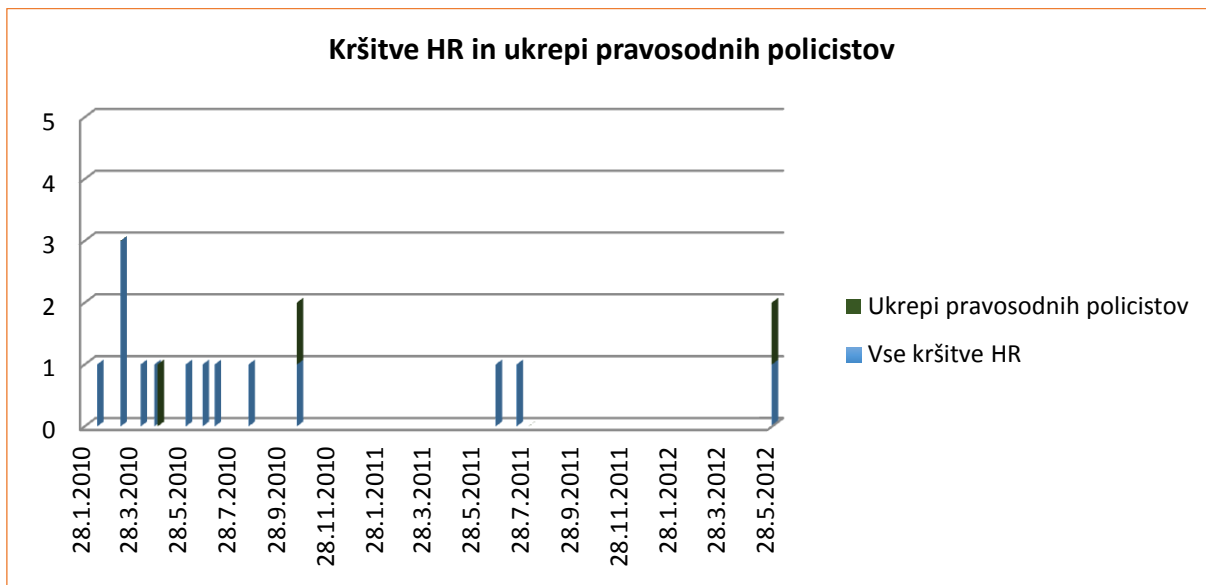
Iz grafa je razvidna vrsta dogodkov, število in njihova dinamika. V času bivanja v Zavodu je bilo več kršitev hišnega reda, vendar so bile v večini primerov lažje kršitve, kot je spanje oziroma vstajanje iz postelje. Izstopajo tri hujše kršitve, in sicer kajenje jointa, tihotapljenje mobilnega telefona pri vračanju iz izhoda ter tihotapljenje trave znotraj Zavoda. V začetnih mesecih je jasno razvidno stopnjevanje kršitev hišnega reda, potem sledi obdobje premora, nato izbruh hujše kršitve hišnega reda. Pri tem je potrebno opozoriti na junij 2010, ko je J. koristil pet dni dopusta izven Zavoda. Po vrnitvi je poskušal v čevlju pretihotapiti mobilni telefon. Nekaj dni kasneje je poskušal iz svoje sobe pretihotapiti drogo v drugo sobo. Pri analizi teh dveh dogodkov je bilo s strani Zavoda ugotovljeno, da naj bi J. nekdo iz Zavoda naročil, naj prinese mobitel v Zavod. J. zaradi strahu ni želel povedati, kdo mu je to naročil. Iz zapisov ni mogoče ugotoviti, da bi temu dogodku v Zavodu posvečali veliko pozornosti. Po

kaznovanju s samico dogodek ni več omenjen. Iz časovnega prikaza je razvidno, da je prihajalo do kršitev spanja v začetku prestajanja kazni, kasneje so te kršitve prenehale.

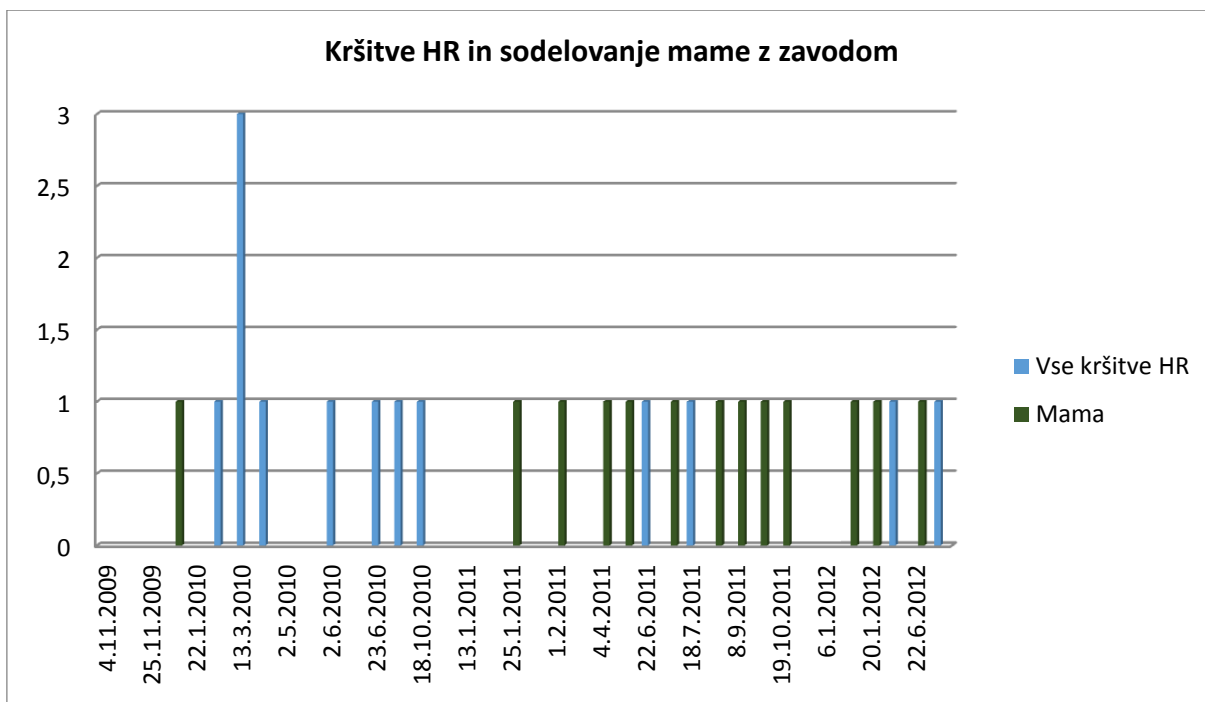
Graf 2

Iz drugega grafa je razvidno število kršitev hišnega reda in njihova dinamika glede na namestitev sosterilca N. na oddelek in kasneje, tekom prestajanja kazni, še namestitev prijatelja na oddelek. To je bil tudi eden od dejavnikov tveganja, na katerega je posebej opozorila mati. V analizi sem ugotovila, da je v roku 14 dni, po namestitvi sosterilca na oddelek, J. huje kršil hišni red, in sicer s kajenjem jointa. Iz sodbe izhaja, da je J. storil dejanje v sosterilstvu. Glede na ugotovitev, da ima J infantilno osebnostno strukturo, je bilo mogoče pričakovati takšen negativni dogodek. Ravno tako lahko ugotovimo, da namestitev prijatelja v Zavod ni negativno vplivala na obnašanje J. V tem času je že prišlo do izraza strokovno delo, posebej delo s strokovnim delavcem v Zavodu VIR, kar je razvidno tudi iz poročila, z dnem 6. 1. 2012, in sicer, da je pri J. prišlo do signifikantnega razumevanje sebe, do uvida v svoja dejanja in pridobivanja kompetentnosti.

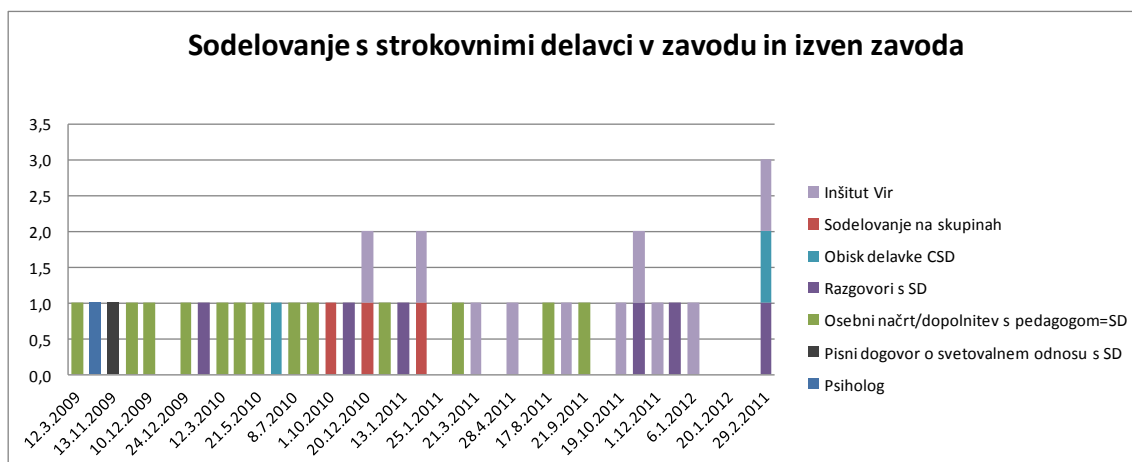
Graf 3

Kot sem že v prvem grafu prikazala, je šlo za več kršitev hišnega reda. Pravosodni policisti so J. kaznovali dvakrat za hujši kršitvi. Zaradi kajenja jointa je bil premeščen na zaprti oddelek za en mesec. V drugem primeru, ko sta se v zelo kratkem času zgodila dva dogodka, in sicer tihotapljenje mobitela in tihotapljenje konoplje, je bila J. odrejena samica s pravico do dela. Prav tako je bil v aprilu 2010 zaradi ponavljajočih se kršitev hišnega reda, nameščen na zaprti oddelek za en mesec. V maju 2012 mu je bil, zaradi motenja nočnega počitka, ukinjen prosti izhod v tekočem tednu.

Graf 4

Iz četrtega grafa je razvidno število kršitev hišnega reda in sodelovanje mame z Zavodom. Pogostejše sodelovanje mame s strokovnimi delavci v Zavodu je razvidno od februarja 2010. Takrat je mama zapustila svojega partnerja in se preselila nazaj k svoji mami. Upad ostalih kršitev hišnega reda lahko povezujemo s pogostejšimi stiki matere, tako s strokovnimi delavci kot z J. Pri analizi podatkov smo ugotovili tudi veliko angažiranost mame za predčasni odpust in možnosti šolanja. Naraščanje kršitev oziroma upad je sorazmeren z aktivnostmi mame z Zavodom in J.

Graf 5

V petem grafu sem prikazala sodelovanje vseh strokovnih delavcev z J, tako socialnih delavcev, psihologa, pedagogov v Zavodu, kot tudi sodelovanje s strokovnimi delavci izven Zavoda. Ključen je osebni načrt, ki se je vseskozi dopolnjeval. Vključila sem tudi sodelovanje J. v skupinah v Zavodu. Pri tem gre za male skupine, kjer je prisoten socialni delavec, pedagog ali psiholog, gre za strokovno delo v skupinah. V prvi polovici je vidno pogosto in aktivno delovanje strokovnih služb, dopolnjevanje osebnega načrta. Proti izteku prestajanja kazni je viden upad razgovorov J. in socialne delavke, vsaj zabeleženih ni. Vidno je intenzivno delo s strokovnim zunanjim sodelavcem Inštituta Vir.

5 RAZPRAVA

Kljub temu, da gre za kar obsežen dosje, v njemu ni veliko zapisov, kjer bi bil uporabljen jezik socialnega dela. Kot je razvidno iz grafičnih prikazov, je ogromno dokumentov in zapisov o kršitvah hišnega reda. Zapisi, ki so jih zapisali strokovni delavci, socialni delavci, pedagogi so večinoma kratki, stavek ali dva, le nekaj dokumentov je bolj obsežnih, vendar tudi v teh dokumentih jezik socialnega dela ni uporabljen.

O pomembnosti uporabe jezika socialnega dela govori tudi Gabi Č. Vogrinčič (2010: 241–245), ki pravi, da jezik socialnega dela ubesedi proces pomoči, ubesedi, kaj delamo. Omogoča nam, da jasno opredelimo in poimenujemo posebnosti in delež socialnega dela v skupnih projektih z drugimi strokami.

Do vstopa J. v Zavod ni podatkov, da bi bila družina obravnavana na centru za socialno delo ali imela kakšno drugo pomoč strokovnih delavcev v kakršnikoli obliki.

Glede na dokumentacijo, ki je na voljo, je razvidno, da je J. nekako padel skozi vsa ta sita, točke, ki so v vzgojno-izobraževalnih zavodih in ki naj bi zaznavale težave v družini, težave pri otroku, mladostniku. Očitno je, da je J. razvil neustrezne strategije preživetja.

Mama se je komaj pol leta po rojstvu sina ločila od njegovega očeta in se tudi preselila. Kmalu je v njeno življenje prišel nov partner. V letu 2006 mama prekine partnersko zvezo, zopet sledi selitev. V tem letu tudi prenehajo redni stiki z očetom.

Temeljni problem razreševanja krize identitete v mladosti je usklajitev in uravnoteženje ponotranjenih pričakovanj in stališč drugih do posameznika (socialna identiteta) in biografske kontinuitete osebne identitete posameznika. Vzpostavitev identitetnega ravnotežja je osnova identitetne politike, ki si jo mora prisvojiti mlad človek, če naj doseže osebno integriteto in socialno potrditev. Posameznik mora sicer sam razrešiti krizo identitete. Pri tem pa trči na dokaj izgotovljeno družbeno strukturo vlog (od poklicnih, spolnih, družinskih, političnih), ki jih mora sprejeti (Ule 1996: 15) .

Z analizo primera in izvedenskim mnenjem dr. Tomori je bilo ugotovljeno, da ima J. težave z alkoholom oziroma se je pri njem kljub letom že razvila resna škodljiva raba alkohola. J. se je z alkoholom srečal že v zgodnjem otroštvu, saj sta bila tako oče kot oči alkoholika. Prav tako J. ni imel rednih stikov z očetom, v času prestajanja kazni je očeta videl le dvakrat.

Dejavniki tveganja povečujejo možnost uporabe drog pri otrocih. Gre za dejavnike, ki vplivajo tudi na razvoj drugih oblik tveganega vedenja (npr. pojav depresije, anksioznosti ter težav v odnosu s starši):

- slabe družinske vezi ter pomanjkanje varnosti v odnosu s starši,
- slabi odnosi s starši oziroma drugimi odraslimi skrbniki,
- neučinkovito starševstvo,
- kaotično domače okolje,
- uporaba drog pri starših oziroma drugih družinskih članih,
- duševne bolezni v družini ali vpletenost družinskih članov v kriminal,
- socialna izolacija (internetni vir: Smernice in priporočila za delo na področju družinske preventive, Ministrstvo za zdravje).

J. po prihodu v Zavod s svetovalnim delavcem sklene pisni dogovor o svetovalnem odnosu. V tem primeru je bil uporabljen koncept socialnega dela, in sicer dogovor o sodelovanju. Nato s pedagogom oblikuje osebni načrt. Osebni načrt se je ves čas spreminjal glede na tekoče dogodke, na cilje, ki si jih je J. zastavil, glede na dosežene cilje, torej glede na dogajanje.

J. je tako z zunanjo sodelavko v Inštitutu Vir kot s pedagogom ugotavljal, katere so njegove pomanjkljivosti, na katerih področjih je šibek. Z instrumentalno definicijo problema so lahko začeli iskati rešitve ter nato z uporabo perspektive moči naredili konkretne spremembe.

Lea Šugman Bohinc (2006: 345–347) pravi, da v socialnem delu srečamo veliko ljudi, ki jih opredelimo kot uporabnike, čeprav sami tega ne želijo, to so tudi zaporniki, t.i. mandatni uporabniki. Neprostovoljni uporabniki imajo drugačne cilje, kot tisti, ki jih obravnavajo. Še posebej, ko so nekateri cilji določeni vnaprej, npr. pogoj pri pogojnem odpustu iz zapora, ki so obvezni, četudi se uporabnik ne strinja z njimi. Praksa socialnega dela temelji na modelu prostovoljnega vključevanja uporabnika z uporabo sodobnih načel socialnega dela, krepitev

uporabnikove moči, samoodločitve, avtonomnosti, kar je kljub zahtevnosti in omejitvam situacije možno z vzpostavitvijo kvalitetnega stika in osebnega odnosa.

Poštrak (Javrh *et al.* 2011: 210) pravi, da gre za napačno zastavljeno problematiko in da ne gre za vprašanje, ali je nekdo »neprostovoljen uporabnik«, ob čemer nato iščejo odgovore na to, kako ga narediti za »prostovoljnega uporabnika«. Gre za vprašanje, ali je naš način dela, naš odnos do uporabnika ustrezen. Nato nadaljuje, da nam uporabnik, ki noče sodelovati s socialnim delavcem, sporoča vrsto pomembnih stvari, predvsem se pri tem poraja vprašanje, kaj in kako mora delati strokovnjak, da ga bo uporabnik prepoznal kot takega.

J. se je rad vključeval v delo s strokovnimi delavci, prisotna je bila velika mera samoiniciativnosti.

Sistemske usmerjeni socialni delavec vselej povprašuje po sistemskih pripadnostih ljudi, s katerimi ima opravka. Po eni strani si prizadeva, da bi izolirano osebo integriral v primerni socialni sistemski kontekst, po drugi strani pa, da bi osebo, ki je pod trdim, obremenjujočim vplivom prekomerne sistemske določenosti, v nekaterih okoliščinah osvobodil ali celo rešil iz sistema (npr. iz skupine kriminalcev ali neprimerne varstvene institucije) (Lüssi 1990: 83).

J. je imel v Zavodu največ težav pri upoštevanju hišnega reda. Pri številčnejših milejših kršitvah je imel težave z nepravočasnim vstajanjem zjutraj, saj ni jutranji tip človeka, posledično je zaradi tega zamujal na delo. S socialno delavko sta poskusila najti primerno rešitev zanj, prva je bila zamenjava urnika dela, vendar to ni pomagalo. Šele, ko si je J. kupil budilko, so težave z vstajanjem in s tem tudi kršitve hišnega reda prenehale. V tem primeru vidimo enega od temeljnih konceptov delovnega odnosa, in sicer instrumentalno definicijo problema ter soustvarjanje rešitev.

Pri delu z mladimi je pomembno, da nam o svojih problemih povedo sami, pri tem si pomagamo z emskim in etskimi pogledom. Le J. ve, kako se počuti in z opisom počutja bomo morda lahko približno vedeli, kakšne so njegove stiske in težave. On je tista kompetentna oseba, ki lahko pove nekaj o sebi, svojih težavah, občutjih, upanjih. Pogled socialnega delavca je pogled od zunaj, etški pogled, ki nas vodi v skupno soustvarjanje rešitev. Iz

zapisov je mogoče razbrati, da je bil pri delu uporabljen koncept iz antropologije. Predvsem pri delu z zunanjo sodelavko na Inštitutu Vir.

Vsi ljudje smo potencialno ustvarjalni in sposobni obvladati naše vsakdanje življenje, da se znajdemo v svojem življenjskem svetu. Osebe v stiski večkrat izgubijo stik z lastnimi ustvarjalnimi potenciali. Naša naloga je, da v delovnem odnosu načrtujemo tak proces reševanja problema, da osebe spet vzpostavijo stik z lastno ustvarjalnostjo. Pri tem lahko uporabimo tudi pristope in tehnike iz konteksta umetnosti, recimo slikarstva, glasbe, drame, plesa itd. Temu lahko rečemo socialno kulturno delo (Poštrak 1996, Plotajs) (Poštrak 2003: 30).

Če primerjamo število kršitev v Zavodu s pogostostjo udejstvovanja mame pri obravnavni J., lahko ugotovimo, da je odnos s starši in drugimi pomembni ljudmi tudi v Zavodu eden ključnih dejavnikov za uspeh. S pogostejšimi stiki z mamo in njeno udeleženo so prenehale tudi kršitve hišnega reda v Zavodu.

Ravno zato je tako pomembno socialno delo z družino. Kot pravi Gabi Čačinovič V. (2007: 97–98), potreben je strokovnjak, ki bo krepil moč družine, potrebno je ustvariti pogoje za učenje novega ravnanja, prav tako družina potrebuje socialno mrežo, umeščenost v socialno okolje. Pri tem poudari, da se učinkovita intervencija ne more končati znotraj družine. Pri tem ne smemo pozabiti na nadaljevanje dela z mladostnikom in družino zunaj zavoda po prestani kazni, kar do neke mere rešuje postpenalna obravnava.

Vzgojitelji so mladim v vzgojnih zavodih pogosto edine referenčne odrasle osebe, s katerimi preživijo veliko skupnega časa in lahko z njimi vzpostavijo zaupljiv odnos. Mladim lahko na podlagi trenutnih možnosti ponudijo še kako potrebne informacije, znanja, navade, spretnosti, s katerimi se bodo po odpustu lažje znašli v samostojnem življenju. V ospredju njihovega dela ni le delo z mladostnikom, temveč tudi skrb za povezovanje in vzdrževanje aktivne vloge staršev, centrov za socialno delo ali drugih, za mladostnika pomembnih oseb (Post v Krajncan, Grum 2013: 309).

6 SKLEPI

Z raziskavo sem ugotovila, da so na vedenje in ravnanje mladostnika vplivali različni dejavniki, dejavniki odraščanja, ki v tem primeru niso imeli varovalnega elementa, ampak so se izkazali za ogrožajoče. Kljub temu, da obstaja v spisu le en dokument, ki govori o anamnezi družine, je mogoče tudi glede na zapise, ki so nastali v času prestajanja kazni v zavodu, zatrditi, da je mladostnik očitno razvil neustrezne strategije ravnanja, ki so posledica:

- odsotnosti očeta,
- čustveno odtujene matere,
- neprimernega stila starševanja,
- okolja,
- neprimernih prijateljev,
- osebnostnih značilnosti.

Odsoten oče in čustveno odtujena mati mladostniku nista zagotovila temeljev za vstop v družbo, tistih temeljev, ki jih nudi družina s primarno socializacijo. Zaradi odsotnih staršev ni imel možnosti spoznati različnih vlog, ki jih bo moral odigrati v življenju.

Očitno je, da tudi šola ni uvidela mladostnikovih težav, saj so te obstajale že takrat. Zaradi stalnih selitev ni imel stabilnega okolja in konstantnosti v življenju. Prav tako se ni mogel identificirati s pozitivno moško vlogo.

Mladostnik in družina sta dobila strokovno pomoč šele po prihodu v Zavod. Takrat so se začeli dejavniki spreminjati iz ogrožajočih v varovalne. S strokovnim delom z družino, predvsem mamom, je družina postala pozitiven dejavnik. S krepitevijo družine so se postavili temelji in možnosti drugačnega ravnanja zunaj Zavoda. Z vključevanjem socialne delavke na domu je družini zagotovljeno kontinuirano delo v prihodnosti.

Mladostnik je s pomočjo zunanje strokovne sodelavke začel spoznavati svoje osebne značilnosti, svoje šibkosti in svojo moč. Začel je konstruktivno reševati težave, s soustvarjanjem prihajal do pozitivnih rešitev. Prvič je spoznal samoomejitveno avtoriteto.

Začel je razmišljati o svoji prihodnosti, se odločil za nadaljevanje šolanja in tako je tudi šola postala varovalni dejavnik.

Pomemben dejavnik je delo, ki žal ni zagotovljeno vsem zaprtim osebam, kaj šele mladoletnikom. Zato bi bilo nujno potrebno iskati nove možnosti zaposlitve za vse zaprte osebe, posebej za mladostnike, saj se s tem učijo odgovornosti, vstopajo v odnose s sodelavci, nadrejenimi. Delo jim predstavlja tudi vir zaslužka za nakup malenkosti, priboljškov.

Če bi tisti, ki imajo znanje in so bili prisotni že v mladostnikovem otroštvu (vzgojno-izobraževalni zavodi), prepoznali njegove težave in mu omogočili ustrezno pomoč, ne bi potrebovali takšnega drastičnega ukrepa kot je zapor.

Mlade v težavah je potrebno čim prej prepoznati in jih vključiti v strokovno pomoč že ob prvih znakih pojava ogrožajočega dejavnika, kar je ključnega pomena.

Zaporna kazen ni tista, ki spremeni človeka. Zapor je bil v tem primeru tista zadnja točka, kjer je mladostnik končno dobil strokovno pomoč. Zapor sam po sebi, brez strokovnega dela s posameznikom, nima možnosti za uspeh.

7 PREDLOGI

Tudi pri delu v zavodu je potrebno, čeprav gre za specifično okolje in velikokrat za neprostoVOLjne uporabnike, t.i. mandatne uporabnike, uporabiti metode socialnega dela, torej socialno delo s posameznim primerom, socialno delo s skupino. Prav tako je potrebno skleniti dogovor o sodelovanju, ki je ključnega pomena za uspešno sodelovanje.

Iskanje, spodbujanje in krepitev mladostnikove moči so pomembni dejavniki za spopadanje z vsakdanjimi težavami. Vzpostaviti uspešno komunikacijo, znati zaznati ovire pri komunikaciji, aktivno poslušati so naloge za vse zaposlene v zavodu.

Tudi ostali zaposleni v zavodu (pravosodni policisti) bi morali na izobraževanje iz osnov koncepta socialnega dela, saj je njihov pristop v veliki meri kontradiktoren pristopu socialnih delavcev in pedagogov, kar zbega mladostnika.

Pri zapisih predlagam jezik socialnega dela, ki ni viden. Prav tako bi bilo potrebno vključiti uporabnika v proces zapisa, saj zapis priča o interakciji, odnosu med uporabnikom in strokovnjakom in o poteku procesa socialnega dela.

Z zmanjšanjem birokracije in povečanjem števila zaposlenih strokovnih delavcev in dodatnim izobraževanjem že zaposlenih, bi povečali tako kvantiteto kot kvaliteto socialnega dela v zavodu.

8 LITERATURA

Bergant, M., (1994), *Nove teme pedagoške sociologije in sociologije reforme šolanja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Bučar-Ručman, A. et al. (2004), *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.

Canals, J. (1995), Mesto antropologije v teoretskem ozadju socialnega dela. *Socialno delo*, 34, 2: 97–107.

Čačinovič Vogrinčič, G. et al. (2005), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006 a), *Psihologija družina: prispevek k razvidnosti družinske skupnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- (2007 b), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2008 c), *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- (2010 d), Soustvarjanje pomoči v jeziku SD. *Socialno delo*, 49, 4: 239–245.

Čuk, V. (ur.) (2006), *Obravnava mladostnika s psihozo*. Psihiatrična bolnišnica Begunje.

Čuk Peček, M., Lesar, I. (2009), *Moč vzgoje. Sodobna vprašanja teorije vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

De Vries, S., Bouwkamp, R. (2002), *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.

Durhheim, E. (2009), *Vzgoja in sociologija*. Ljubljana: Krtina.

Filipčič, K. (2006), *Uvajanje vzgojnih ukrepov dela v korist skupnosti in socialnih treningov*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Gillis, R. J. (1974), *Mladina in zgodovina: tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*. Šentilj: Aristej

Glasser, W. (2002), *Nesrečni najstniki: kako naj starši in učitelji poiščejo stiki z njimi*. Radovljica: Mca.

Gordon, T. (1983), *Trening večje učinkovitosti za učitelje*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke in mladostnike in starše Ljubljana.

Grebenc, V. et al. (2010), *Pogovarjajmo se: skupnostni pristop v šoli*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Javrh, P. (ur.) (2011), *Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Juul, J., Jensen, H. (2009), *Od poslušnosti do odgovornosti: za novo kulturo vzgajanja*. Radovljica: Didakta d.o.o.

Juul, J. (2008), *Kompetentni otrok: družina na poti k novim temeljnim vrednotam*. Radovljica: Didakta d.o.o.

Krajncan, M., Grum, B. (2013), Priprava za samostojnost mladostnikov v vzgojnih zavodih iz perspektive vzgojiteljev. *Socialno delo*, 52, 5: 307–320.

Kristančič, A. et al. (2007), *Svoboda izbire – moj prosti čas*, Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.

Kos Mikuš, A. (1991), *Šola in duševno zdravje*. Murska Sobota: Pomurska založba.

Kroflič, R. (1997 a), *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.

- (1997 b), *Avtoriteta v vzgoji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Lisec Metelko, T. (2004), Socialne veščine – orodje za večjo socialno uspešnost. *Socialna pedagogika* 8, 1: 97–112.

Lukan Pucelj, P. (ur.) (2011), *Mladinsko delo v teoriji in praksi*. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije.

Lüssi, P. (1990), Sistemski nauk o socialnem delu. *Socialno delo*, 29, 1–3: 81–94.

Mead, G. H. (1934), *Mind, self and society*. London: The University of Chicago Press.

Milošević, Arnold V., Poštrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

Mrgole, A., Mrgole, L. (2013), *Izštekanji najstniki in starši, ki štekajo. Starši – tukaj in zdaj*. Kamnik: Zavod Vežal.

Poštrak, M. (1987 a), Nekaj izhodišč za delo na področju preprečevanja odklonskih pojavov med mladimi na CSD Občine Ljubljana Center. *Socialno delo*, 26, 4: 274–283.

- (1994 b), V znamenju trojstev. *Socialno delo*, 4: 325–342.

- (2003 c), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 8, 3–4: 26–33.

- (2006 č), Nasilje kot sporočilo. *Šolsko svetovalno delo*, 11, 3–4: 8.

Šelih, A. (ur.) (2000), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.

Šugman Bohinc, L. (2006), Socialno delo z neprostopoljnimi uporabniki. *Socialno delo*, 45, 6: 345–355.

Šular, S. (1998), Družbena konstrukcija spolne identitete. *Teorija in praksa*, 35, 3: 441–454.

Ule, M. (1996), Sociološki oris mladosti/mladine. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*, 5: 9–24.

Ule, M. et al. (ur.) (2000 a), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

- (ur.) (2008 b), *Za vedno mladi: socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Wise, J. B. (2005), *Empowerment practice with families in distress*. New York: Columbia University Press.

1.1 Zakonodaja:

Kazenski zakonik (1994), *Uradni list RS*, 63/1994.

Zakon o kazenskem postopku (2007), *Uradni list RS*, 32/2007.

1.2 Internetni viri:

Inštitut Vir. Dostopno na <http://www.institut-vir.si/> (30. 5. 2015).

Ministrstvo za pravosodje. Dostopno na http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/vzgoja_in_izobrazevanje/ (30. 5. 2015)

Republika Slovenija, Ministrstvo za zdravje, Smernice in priporočila za delo na področju družinske preventive. Dostopno na [http://www.preventivna-platforma.si/docs/smernice/Smernice in priporocila za delo na podrocju druzinske preventive.pdf](http://www.preventivna-platforma.si/docs/smernice/Smernice_in_priporocila_za_delo_na_podrocju_druzinske_preventive.pdf) (30. 5. 2015).

Republika Slovenija Varuh človekovih pravic, Konvencija o otrokovih pravicah. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovi-pravicah-ozn/> (30. 5. 2015).

Revija Anja. Dostopno na <http://www.revijaanja.si/2012/10/ste-generacija-x-y-ali-z/> (30. 5. 2015).

World Health Organization. Dostopno na www.who.int (30. 5. 2015).

9 PRILOGE

9.1 Priloga 1: Osnovna kronologija dogodkov- prepis dokumentacije z delnim opuščanjem

30. 1. 2009 - DOGODEK

Z pitjem so začeli okoli 16.00 ure. Hodili so iz lokala v lokal, J. je po lastni izjavi spil od 12 do 13 velikih piv. V večernem času je J. skupaj s prijateljema pristopil do žrtve, nakar so jo podrli na tla, nato pa so ga vsi trije ležečega na tleh udarjali z rokami in brcali. J. ga je nato udaril še z leseno palico in zahteval od njega uro, prstan, denarnico, kar mu je tudi izročil. J. je zahteval naj mu pove še PIN kodo, kar je žrtev najprej odklonila, ker pa so vsi trije nadaljevali s pretepanjem je v strahu povedal še to. Kasneje so na bankomatu, iz žrtvinega TRR dvignili še denar.

J. je nato ukazal žrtvi, da gre v drvarnico in naj se tam uleže na tla, nato mu je prislonil rezilo noža na vrh brade in od njega zahteval da mora tam ostati do 23.00 ure, kar je žrtev tudi storila.

Kronologija dogodkov v ZPMZKZ Celje

Po triazi 3. 11. 2009 nameščen na mladoletniški oddelek.

4. 11. 2009 - Psihološko opazanje pri obsojencu, psiholog, uvodni razgovor

K razgovoru pristopi zelo aktivno in ni zaznati začetne anksioznosti. Skozi odgovore je mogoče zaznati infantilno osebnostno strukturo. Na prostosti je užival precej alkohola, kar lahko bistveno vpliva na slabšo kontrolo impulzov. Pri obsojencu je možno zaznati agresivne tendence in je možno pričakovati, da se bo v emocionalno nabitih situacijah obnašal agresivno. Sicer je orientiran in ni znakov, ki bi kazali na duševne motnje.

Nima strahov, kar se tiče prilagajanja v zavodu, predvideva, da se bo uspešno prilagodil. Razume, da je v uživanje alkohola precej prispevalo h kaznivemu dejanju, ne razume pa ustrezno teže kaznivega dejanja.

13. 11. 2009 - J. in svetovalni delavec v zaporu skleneta pisni dogovor o svetovalnem odnosu.

V zaporu uporabljajo izraz svetovanec in svetovalec, sama bom namesto izraza svetovanec uporabljala izraz uporabnik, le kadar gre za prepise dokumentov bodo uporabljeni tisti izrazi, kateri so zapisani v dokumentu.

Svetovalni odnos se vzpostavi z uvodnim pogovorom, v katerem sodelujejo uporabnik, svetovalec, odgovorni delavec in supervizor. Takoj za tem sledi prvo samostojno srečanje uporabnika in svetovalca. Če se odločita za sodelovanje, potekajo njuna nadaljnja srečanja ali v zavodu ali zunaj njega. O času in pogostosti srečanj odloča strokovni delavec.

Srečanja so praviloma ob torkih in petkih od 16. do 18. ure. Svetovalci, ki delajo v dopoldanski izmeni in uporabniki, ki niso zaposleni se lahko srečujejo tudi med 11. in 15. uro.

Svetovanci, ki so si pridobili pravico do prostih izhodov iz zavoda, lahko imajo s svetovalci do dve urne nenadzorovane izhode zunaj zavoda.

Dolžnosti zavoda so, da:

seznani svetovalce z zavodskimi pravili,

zagotovi jim potrebne informacije o uporabniku,

zagotovi prostor za srečanje uporabnikov in svetovalcev,

uredi dovolilnice za nenadzorovane obiske uporabnikov zunaj zavoda,

pedagog pravočasno obvesti svetovanca in pravosodnega policista na oddelku, kjer je nameščen, da je svetovalec najavil obisk.

Dolžnosti svetovalca:

svetovalec svoj prihod v zavod napove po telefonu, vsaj en dan pred svojim obiskom uporabnikovem pedagogu, socialni delavki ali tajnici oddelka za vzgojo,

svetovalec pride v zavod ob dogovorjeni uri, obiski z uporabniki pa potekajo ob dogovorjenem času ob zavodskih prostorih.

24. 11. 2009 – ugotovitve strokovne skupine med trajanjem sprejemnega obdobja, poročilo pedagoga za diagnostično konferenco

Po sprejemu je bil 4. 11. 2009 nameščen na oddelke brez drog. Ker je zelo komunikativen se je takoj vključil v sredino in vzpostavil dobre odnose s soobsojenci, Pravi, da se na oddelku dobro počuti in da je vzdušje prijetno. Zelo rad se pogovarja, veliko pove o osebi, predvsem spregovori o neumnostih, ki jih je počel na prostosti. Daje vtis nezrelosti in naivnosti, zato še ni oblikoval kritičnega odnosa do kaznivih dejanj, ki jih je izvršil. Zaveda pa se, da je njegovo ravnanje do žrtve nedopustno.

Pri ponujenih aktivnostih v zavodu je takoj pripravljen sodelovati in se brez zadržkov loti dela.

V pogovoru je spoštljiv, vendar ima nešteto vprašanj. Vsekakor upošteva navodila in je dosleden pri izpolnjevanju le-teh.

Zelo rad se tudi šali in smeje in je praviloma vedrega razpoloženja.

Rad hodi na delov v delavnico, raje bi delal v kuhinji. Rad bi se vključil v šolanje da bi čas v zaporu koristno izrabil in posledično temu naredil nekaj na osebni rasti.

Glede na to, da ima dolgo zaporno kazen, smo mu preko centra za socialno delo dodelili svetovalko, ki ga bo obiskovala in mu nudila oporo v času prestajanja kazni. Tega je bil zelo vesel. Odločen je, da bo izpolnjeval svoj osebni načrt in v zavodu dobro sodeloval, saj si želi pridobiti ugodnosti prostih izhodov.

Prav tako veliko pove o svoji družini, predvsem je dokaj navezan na svojo mamo, saj vseskozi govori »moja mami«.

Redno telefonira in vzdržuje stik z domačimi, ki ga tudi obiskujejo. Samoiniciativno je najavil mamo na razgovor v naš zavod, da se tudi ona seznani s pravili zavoda.

25. 11. 2009 – spremljevalna konferenca

Do sedaj njegovo vedenje primerno z nekaj pripombami. Opozorjen na pravočasno vstajanje in dosledno opravljanje redarstva. Ima primeren odnos do zaposlenih v zavodu in soobsojencev, čeprav je opaziti napetosti in možnost agresivnosti pri zanj neugodnih situacijah. Med obsojenci na oddelku želi imeti dominantno vlogo.

25. 11. 2009 – osebni načrt (s pedagogom)

1. namestitev: oddelek brez drog
2. zaposlitev: kovinska delavnica
3. obiski: mama, oče, polbrat, očim, babica

4. telefon, dopisovanje: mama, oče, polbrat, očim, babica
 5. izraba prostega časa: sprehod, nogomet, namizni tenis, pikado, šah, TV
 6. izobraževal: se ne bo
 7. načrtovane oblike dela:
 - vključitev v redno delo in razvijanje delovnih navad
 - sodelovanje pri organiziranih oblikah dela v zavodu
 - razvijanje kritičnosti do kaznivega dejanja
 - učenje ustrezne komunikacije
 - reševanje konfliktov na socialno sprejemljiv način
 - spoštovanje hišnega reda
 - individualna obravnava zaradi zlorabe alkohola
 8. odnos do kaznivega dejanja: razvijanje kritičnosti do kaznivega dejanja
 9. povrnitev škode: dolžan plačati 275 EUR
 10. ugodnosti: po pogojih Pravilnika o izvrševanju kazenskih sankcij in ob izpolnjevanju osebnostnega načrta
 11. svetovanje: dogovor s svetovalko centra za socialno delo
 12. postpenala: po koncu bo živel pri mami ni očimu
- S programom seznanjen in se v celoti strinja z njim (podpisani: J., pedagog, vodja oddelka za vzgojo)

15. 12. 2009

Sodeluje pri izdelavi voščilnic.

21. 12. 2009 – telefonski razgovor z mamo s strani pedagoga

Mama prosi, da sega napoti na obravnavo zaradi zlorabe alkohola. Mama je trdno prepričana, da je labilna oseba in se ne zna upreti in reči, da to ni zanj in da se ne bo spuščal v tovrstne neprijetne zadeve, ker preprosto ima težave z odvisnostjo. Kot mama pravi si je treba priznati in delati v tej smeri, da bo po prestani kazni pridobil na zrelosti in trdnosti značaja, da se bo znal v pravem trenutku upreti in oddaljiti od tovrstnega početja. Zato pravi, da je sicer kruto rečeno, vendar je sedaj, ko je sin v zaporu, bolj mirna, skrbi jo kaj bo, ko bo fant prišel nazaj na prostost.

22. 1. 2010

Obsojenec se oglasi na razgovor zaradi adaptivnih težav tekom prestanja kazni (zapisan le ta stavek)

28. 1. 2010

Na oddelek nameščen njegov sosterilec. Mamo skrbi zaradi slabega vpliva nanj.

12. 2. 2010

Disciplinska kršitev: kadil joint obžaluje svoje vedenje; potegnil le dvakrat, trije so kadili eno cigareto.

Marec 2010

Večkrat kritike pravosodnih policistov zaradi izmikanja čiščenja skupnih prostorov.

Povedano mu je bilo, da mora svoje vedenje spremeniti, če želi pridobiti ugodnosti, naj se drži dogovorov, ter vestno izpolnjuje zadolžitve.

Pove, da se zaveda svojih kršitev, vendar njegove reakcije v danem trenutku niso slabonamerne, ampak je preveč impulziven in se ne zmore zadržati.

7. 4. 2010

Disciplinska kršitev zaradi bujenja (večkrat bujen) pa ni hotel vstati, saj je bil mnenja, da lahko poležava, saj dela popoldne.

Pogovarjava se o njegovi impulzivnosti.

Predlagam obravnavo pri psihologu.

Tudi sam meni, da bi bilo bolje zanj če bi si lahko v taki situaciji, ko je vznemirjen sam pomagal in bi se naučil pravilno odreagirati.

28. 4. 2010 – spremljevalna konferenca

J. 24. 4. 2010 ni prišel na delo (pove inštruktor kuhanja). Prosil je, da bi delal ob sobotah, ker mu nedeljsko delo povzroča težave. Prošnji je bilo ugodeno, vendar so bili prav tako problemi z delom ob sobotah.

Pedagoginja pove, da se je pogovorila z obsojencem in inštruktorjem. Inštruktor je predlagal, da se J. opozori na posledice, če bo ponovno izostal od dela.

Maj 2010

Udeležuje vseh oblik dela v zavodu.

Obiskuje psihologa in Vir.

Pove, da ga je tega, da bi zopet zapadel v slabo družbo in vsakodnevno popivanje najbolj strah. Resnično si želi, da bi pridobil toliko na osebnosti rasti, v času prestajanja kazni, da bo zmozel reči ne alkoholu in vsemu slabemu, ki ga je pripeljalo v zapor. Zaenkrat še nima zaupanja vase in je glede tega negotov. Je pa pripravljen narediti veliko zase in postati bolj vztrajen in zvest svojim prepričanjem in v obljubah svojcem, da se bo poboljšal.

Svetovalec CSD pravi: prijeten, spoštljiv, komunikativen, pripravljen veliko povedati o sebi, o svojem početju na prostosti.

V zadnjem času opaziti dokajšnje spremembe vedenja:

postal bolj umirjen

redno hodi na delo

opravlja vse zadolžitve na oddelku

udeležuje in sodeluje na sestankih malih skupin

25. 5. 2010 – obisk delavke CSD Grosuplje

Obiska se zelo razveseli, saj ga ni pričakoval. Po pogovoru je videti zadovoljen in nekako razbremenjen.

26. 5. 2010

Odda prijavo za glasovanje po pošti glede referendumu arbitraža RS-RH.

2. 6. 2010

Kršitev zaradi spanja

4. 6. 2010

1 dan RLD v zavodu

Hodi na delo redno, težave z bujenjem.

8. 6. 2010 – svetovalni razgovor

Obsojenec je na lastno iniciativo želel govoriti o problematiki alkoholizma. Zaveda se težave s katero se bo soočal, če bo imel proste izhode. Pove, da mu je zelo v pomoč obravnava alkoholizma, ki se je redno udeležuje z zunanjo sodelavko. Navaja, da ve čemu se mora izogibati, da se na pravilen način izogne skušnjavam.

23. 6. 2010

Disciplinska kršitev zaradi bujenja

8. 7. 2010

Disciplinska kršitev zaradi bujenja.

Zaveda se svoje hibe, pravi da ne more pravočasno vstati iz postelje, da razume, da je to vedenje škodljivo in da bo sam nosil posledice sankcij. Domeniva se, da bo si bo kupil budilko in da bo delal le dopoldan, ker bo tako prisiljen vstati iz postelje.

19. 8. 2010

Zaradi ponavljanja kršitev (poležavanje) premeščen na zaprti oddelek.

Obljubi, da se bo primerno vedel, upošteval pravila, kar bi mu po enem mesecu omogočilo vrnitev na oddelek brez drog.

18. 9. 2010

Boljše delovanje, prestavljen nazaj na oddelek brez drog.

Oktober 2010

Na malih skupinah primerno in komunikativno sodeluje.

18. 10. 2010 – spremljevalna konferenca

Pedagoginja seznani strokovno skupino, da je pri obsojencu opaziti ponovno kršitev hišnega reda – nepravočasno vstajanje. Bil že večkrat opozorjen. Ker opozorila ne zaležejo predlaga, da se ga premesti na zaprti oddelek. Strokovna skupina podpre predlog pedagoginje. Po mesecu dni bivanja na zaprtem oddelku bo imel možnost, da se vrne na oddelek brez drog, če bo primerno deloval.

24. 10. 2010 – razbremenilni razgovor

Zaradi adaptivnih težav tekom prestajanja kazni.

November 2010

Se uči.

22. 11. 2010

Opravi izpit.

24. 11. 2010

Udeležil turnirja v namiznem tenisu.

1. 12. 2010

Udeležil turnirja v šahu.

6. 12. 2010

Bil pri zdravniku, se je spomnil sam. Imel na skrbi, da je prejel napotnico.

Postavil novoletno jelko.

7. 12. 2010

Pričel z obiskovanjem angleščine.

13. 12. 2010

Udeležil predstave.

15. 12. 2010

Udeležil razvedrilnih iger.

20. 12. 2010

Na malih skupinah vestno napove predvidene odsotnosti v naslednjem tednu, sodeluje pri razvitih temah.

31. 12. 2010

Prijetno praznično razpoložen.

5. 1. 2011

J. se trudi na delu, tudi inštruktor ga pohvali, saj je delal cel teden kljub zdravstvenim težavam, klub temu da bi lahko prejel bolniško, a je reševal situacijo v kuhinji, ki je nastala zaradi pomanjkanja delavcev.

10. 1. 2011

Bil na zaslišanju na sodišču.

13. 1. 2011

Intenzivno uči s pedagoginjo za izpit 19. 1.

Dvigne plačo in prosi, da 36 EUR prihranimo za plačilo izpita.

17. 1. 2011

Izrazi strah glede neuspeha v šoli.

19. 1. 2011

Opravi izpit pri katerem je imel precej strahu.

J. je skupino zastopal na terapevtski skupini ter celo zbral pogum in se pred vsemi zahvalil pedagoginji za pomoč pri učenju.

24. 1. 2011

Načrtovanje in oblikovanje plana izhodov.

25. 1. 2011 – telefonski razgovor z mamo.

Zaskrbljena je ker prihaja v naš zavod njegov »komplic« na prestanja zaporne kazni. Pravi, da ta fant zelo sabo vpliva na njenega sina in ne želi, da prideta v stik ali celo bivata na istem oddelku.

Mama pravi, da se ji zdi, da je fant bolj resen, nekoliko bolj umirjen, skratka da je nekoliko bolj zrel kot pred prestajanjem kazni. Zelo nam je hvaležna in navaja, da ima popolno zaupanje v naše delo in da je sedaj, ko je fant v zaporu dosti bolj mirna, ker sama ni nikoli imela takšne avtoritete, da bi sin upošteval njene nasvete. Pravi, da je vse naredil po svoje in

ga je slaba družba pripeljala sem kot je sedaj. Vendar sama v tem, da je sin pristal v zaporu ne vidi nič slabega, saj to jemlje kot ponujeno možnost, da sin sprevidi svoje neprimerno vedenje in le-to spremeni za bodočnost. Prepričana je, če bi sin ostal v isti sredini, kjer je bil, bi propadel.

26. 1. 2011

Po sprejemnem obdobju je iz zaprtega oddelka napredoval na suhi oddelek kjer spoštuje hišni red, skrbi za primerno komunikacij je reden in zelo vztrajen na delu v kuhinji. Svoj osebni načrt izpolnjuje v celoti in ga celo presega na področju izobraževanja, saj uspešno opravlja izpite za smer gastronom-hotelir.

Glede na to, da bo 31. 3. 2011 prestal polovico kazni pedagoginja predlaga naslednji plan izhodov:

februar 2011 izhod s PP in 2 x NOZZ s starši

marec 2011: vse NOZZ s starši

april 2011: 1 x PI

Predstavniki varnostne službe ocenjuje, da je glede na kaznivo dejanje zadeva preuranjena.

Vodja strokovne skupine meni, da J. izpolnjuje tako formalne kot vsebinske pogoje zato bi lahko pričel z izhodi, vendar predlaga vse bolj postopno.

Sklep:

februar 2011: izhod s PP

marec 2011: vse NOZZ s starši

april 2011: 1 x PI

1. 2. 2011

Prošnja za financiranje izpitov.

1. 2. 2011

Z mamo (telefon) pove, da se je preselila k svoji mami zaradi vračanja J. Mama je zaskrbljena zaradi odnosa J. do alkohola, prosi če lahko zavod še kaj stori glede tega.

2. 2. 2011 – spremljevalna konferenca

J. napisal prošnjo za sofinanciranje izobraževanja. Doslej je kot samoplačnik oz. izredna socialna pomoč CSD plačal vpisnino in izpit, sam je plačal 2 izpita.

Pedagoginja meni glede na njegov redni odnos do izobraževanja ter vsesplošno dobro delovanje v zavodu zasluži finančno pomoč pri izobraževanju.

Sklep: J. se odobri sofinanciranje izobraževanja s strani zavoda.

7. 2. 2011

Prosi za smernice kako napisati čim boljšo prošnjo za pogojni odpust.

17. 2. 2011 – obravnava pogojnega izpusta

O njem imamo dobro mnenje a ga v prošnji ne podpremo zaradi odprtega sodnega postopka.

29. 2. 2011 – obisk na domu s pedagogom in socialno delavko

Pričakajo ga mami, babica, brat – toplo smo sprejeti. Predebatiramo ter konkretiziramo glede izhodov, gibanje na območju, odnos do alkohola in druge dolžnosti obsojenca na izhodu.

7. 3. 2011

Analiza glede ugotovitve pogojnega izpusta z njim. Spregovori o kaznivem dejanju, ki je še odprt, vlom v župnišče.

9. 3. 2011

Prošnja za premestitev na drugo delovno mesto. Želi si delati v mizarški delavnici. Želi se preizkusiti še drugje. Pedagoginja ga podpira.

Člani strokovne komisije: zaradi pomanjkanja delavcev v kuhinji se prošnja ne podpre.

Sklep: J. zaenkrat ostane v kuhinji.

21. 3. 2011

Redkobeseden, spregovori o NOZZ (nadzorovan obisk zunaj zavoda) z očetom.

23. 3. 2011 – spremljevalna konferenca

J obisk na CSD in na domu.

Dodeli se mu NI (namenski izhod) za obiskovanje na Viru-u vsak četrtek ob 16. 00 uri.

4. 4. 2011

Mami ga pohvali glede izhoda, da je pokazal trdnost v odnosu do alkohola in ni izrazil nobene želje po njem. Bil je več čas v prisotnosti mame, imel stik z očetom in babico po očetovi strani.

28. 4. 2011

Opravil izpit iz angleščine.

Pokliče mamo in pove kako je bilo na izhodu.

J. dobi uvid kako sodelujemo z mamo.

6. 6. 2011

J. napiše prošnjo za premestitev iz kuhinje v lesno delavnico

... v kuhinji delam že eno leto in pol in razlogi, da hočem zamenjati delovno mesto, je da sem že ko sem bil zunaj veliko delal z lesom, tako da me ta posel zelo veseli...

8. 6. 2011

Prošnja za zamenjavo delovnega mesta.

Potrebno je najti zamenjavo.

Sklep: Prošnji J. se zaenkrat ne odobri.

22. 6. 2011

Od 17. 6. – 22. 6. 2011 koristil RLD.

Pri pregledu najden mobitel in SIM kartica v prirejenem čevlju.

Podana prijava disciplinske kršitve.

7 dni samice s pravico do dela.

V svoj zagovor pove: »da zaradi svoje varnosti in varnosti svoje družine ne želim povedati za koga je telefon oz. k,do me je prisilil na to,k da ga prinesem. Doma sem razmišljal ali ga naj prinesem ali ne, ker nisem vedel kaj se bo zgodilo, če ga ne bom prinesel«.

29. 6. 2011 – telefonski razgovor z mamo (pedagoga)

Sama pokliče v zavod in želi pojasnilo kaj se je zgodilo oz. če je kaj narobe, da se ji sin nič ne oglasi po telefonu. Mami pojasnim kaj se je zgodilo in da je sin zlorabil prost izhod in

posledično izgubil ugodnosti prostih izhodov. Mamo je predvsem zanimalo kako dolgo. Zelo je razočarana nad vedenjem sina.

4. 7. 2011

J. se udeleži sestanka male skupine.

6. 7. 2011 - telefonski razgovor z mamó (pedagoga)

Pokliče mama in želi informacije glede sinovega počutja. Nekoliko se pomiri, da je vse v redu z njim.

18. 7. 2011

Ob 21. 50 uri spuščal po vrvi iz sobe 205 v sobo 134 dva zavojčka konoplje.

19. 7. 2011

J. si je sinoči pridobil prijavo disciplinske kršitve, zaradi spuščanja dveh paketov ...V pogovoru je zadržan in pove, da se tega sramuje. Razmišlja: »še tam kjer nimam čisto nič zraven mi ne gre. Nič mi ne rata. Vidim, da imajo oči na vseh koncih. To je bilo res zadnje«. Pogovarjava se o njegovi naivnosti, iščeva poti stran od tega, samopresoja, kritičnost.

Odločba o disciplinski kršitvi

Dne 18. 7. 2011 spuščal po vrvi iz sobe 205 v sobo 134 dva zavoja v bruto teži 0,2 g konoplje.

Hujši disciplinski prekršek po 6. alineji 2. Odstavka ZIKS.

7 dni samice s pravico do dela

Obrazložitev:

Smatra se, da bo izrečena kazen oddaje v samico s pravico do dela na obsojenca vplivala pozitivno v tem smislu, da takšnih ali drugačnih prestopkov ne bo več počel, kot poduk, pa bo hkrati dovolj učinkovita, da bo od tovrstnih ali drugačnih prestopkov, odvrnila tudi druge.

3. 8. 2011

Včeraj je nastopil samico za sedem dni. Pove, da se je naspal in kakšen dan mu je vse skupaj prijalo sedaj pa ni več najbolje. Osmisliva si prestajanje z učenjem. Na delo hodi.

23. 8. 2011

Opravil je izpit iz slovenščine z oceno dobro. Bil je zelo vesel. Čestitala sem mu na uspehu.

8. 9. 2011

Pokliče mama, sprašuje o možnostih premestitve v šolsko sobo, saj ugotavlja, da je njen sin labilna osebnost in da ne bo zmožni primerno delovati, če bo dolgo časa nastanjen na zaprtem oddelku med odvisniki. Razložim ji, da je njegova naloga, da odda prošnjo za šolsko sobo.

13. 9. 2011 – informativni razgovor

Sprašuje kaj mora narediti, da bo lahko čim prej napredoval na pol odprti oddelok. Odgovor z moje strani je jasen, izpolnjuje naj postavke predvidene v osebnem načrtu in teži k čim večji realizaciji zastavljenih ciljev.

20. 9. 2011

J. vloži prošnjo za odobritev šolskega statusa, prošnjo za premestitev in zaprtega oddelka v šolsko sobo in prošnjo za obisk prijateljice.

21. 9. 2011

Dne 19. 9. 2011 oddal prošnjo za premestitev v šolsko sobo. Razlog, da ne more na zaprtem oddelku primerno delovati in da posledično ne bo mogel napredovati. Zato prosi, da ga premestimo v šolsko sobo, kjer bo imel več možnosti, da bo pravočasno in učinkovito opravljal svoje šolske obveznosti.

Pedagoginja podpira obsojenčevo prošnjo.

Vodja vzgojne službe pohvali njegov trud na področju izobraževanja, kljub slabši opremljenosti s kratkoročnim spominom. Predlaga, da se obsojenca premesti v šolsko sobo 224 dne 30. 9. 2011.

Sklep: Dne 30. 9. 2011 se premesti v šolsko sobo 224.

22. 9. 2011 – pokliče mama

Pove, da upa, da bo sin tokrat zgrabil ponovno možnost in se ne bo več spuščal v zakulisne igrice ostalih obsojencev, da bo začel razmišljati s svojo glavo in se ne zapletati v različne sporne »posle« saj mu to ni potrebno.

17. 10. 2011

Prošnja za ponovno dodelitev prostih izhodov izven zavoda.

Vem da sem že imel izhode ampak sem jih žal z svojo neumnostjo tudi izgubil. Od tistega trenutka ko sem jih izgubil pa do sedaj sem spoznal da sem naredil veliko napako sebi in svoji družini. Če bi mi izhode ponovno dodelili jih seveda ne bi niti pod razno nikakor več zapravlil, tako kot sem jih prej pod prisilo drugih in predvsem zaradi svoje naivnosti.

19. 10. 2011

Mamo zanima kako gre J. Kake ima možnosti za izhod in pogojni izpust. Pove, da sodeluje s CSD in da ureja katera šola bi ga bila pripravljena redno vpisati.

14. 11. 2011

Prošnja za pogojni odpust.

19. 11. 2011

Ustni izpit iz MAT ni opravil.

24. 11. 2011 – svetovalni razgovor

Meni, da dobro in redno dela, uči se matematiko, kršitev HR ni evidentiranih. Primerno deluje. Razočaran glede MAT, se bo učil še naprej.

5. 12. 2011

Komisija za pogojni odpust: negativno rešena prošnja.

7. 12. 2011 – svetovalni razgovor

Razočaran, čeprav sva se pripravila na negativen odgovor. Odločen, da deluje še naprej primerno, delal celo leto, zato bo prejel dodatne dni dopusta.

13. 12. 2011

J. napiše prošnjo za odprti oddelek.

... »vas lepo prosim za premestitev na oddelok brez drog... približujejo se prazniki in ker sem bolj družaben človek bi rad te praznike preživel na oddelku z drugimi soobsojenci«...

20. 12. 2011

Prošnja z obiske izvenzakonskega partnerja mame.

6. 1. 2012 – mnenje socialne delavke VIR

Od 18. 10. 2011 do 6. 1. 2012 deset srečanj

V relativno kratkem času je prišel do signifikantnega razumevanja sebe in svojih dejanj. Na vsakem srečanju je pokazal veliko motivacijo za delo na sebi, bil je konstruktiven in dejaven.

Glavne teme:

alkohol in posledice pitja,

odnos do sebe,

samopodoba in samozavest,

družinska dimenzija in vpliv na posameznika,

odnos do ljubezni in partnerjev,

družba in prijateljstvo,

odgovornost do sebe in drugih,

odnos do zakona in kršitev,

odnos do denarja,

odgovornost do sebe in drugih,

odnos do najinega dela – svetovanja.

Razmišlja o tem, da ni slab in da ima prihodnost.

Opažam, da krepi pogum, s katerim si upa pogledati v dele sebe in svoje preteklosti, ki ga je zaznamovala. Na prvem mestu so družinski odnosi, čemur sledi še vpliv širše socialne mreže, ki je imela v času odraščanja nedvomno velik vpliv. Osvetljevanje teh vplivov in razumevanje posledic mu pomaga pri razumevanju sebe, kar je poglobitni del procesa rehabilitacije.

Smiselno bi bilo, da se preizkusi v zunanjem svetu, da ozaveščeno in naučeno prenese v okolje, v katerem ga čakajo pasti, le tako bomo videli koliko je dejansko pridobil. Morebitne napake, ki bi jih lahko storil, pa bodo gledano z vidika rehabilitacije zgolj dober razlog za še temeljitejše delo in pogled vase.

12. 1. 2012 – klicala mama

Klicala mama in jo zanima ali bo pridobil izhode. Povem, da bo v naslednjem tednu obravnavan, da je njegovo delovanje primerno, vendar odločitev še ni sprejeta.

18. 1. 2012 – spremljevalna konferenca

Od 17. 6. 2011 do 22. 6. 2011 koristil RLD.

Dne 22. 6. 2011 se je vrnil z mobijem v čevlju, podana je bila disciplinska kršitev. Po tem dogodku nadaljeval s primernim delovanjem.

Redno in zanesljivo dela v kuhinji, ni se zapletal v konflikte je pa še dvakrat kršil hišni red in sicer 18. 7. 2011 (zavožčki) in 8. 8. 2011 ko je kadil v čajni kuhinji, kjer ne bi smel. Od takrat primerno deluje, izpolnjuje cilje osebnega načrta v celoti, se redno udeležuje pogovornih terapij na Viru, trudi pri izobraževanju.

Na spremljevalni konferenci z dne 19. 10. 2011 obravnavali prošnjo za koriščenje izhodov in sprejeli sklep (zavrneni izhodi), da se ponovno pogovorimo po novem letu.

Terapevtka Inštituta Vir podala pozitivno oceno. Glede na navedeno, primerno delovanje, vztrajnost, uspešnost pri izpolnjevanju ciljev osebnega načrta, se mu ponovno odobri koriščenje izhodov. Odobri v spremstvu mame.

20. 1. 2012 – telefonski razgovor mama

Zanimajo jo izhodi. Povem, kakšen plan je bil sprejet. Tudi sama upa, da je bila to zanj dobra šola.

22. 2. 2012 – spremljevalna konferenca

J. redno dela v kuhinji ter na splošno zadovoljno funkcionira v zavodu. Redno se udeležuje obravnav Inštituta Vir.

V njegovem pogledu na kaznivo dejanje in alkohol je prišlo do premikov v pozitivni smeri v kritičnosti njegovega odnosa do zlorabe alkohola.

29. 2. 2012 – spremljevalna konferenca

J. redno dela v kuhinji ter na splošno zadovoljno funkcionira v zavodu. Redno se udeležuje obravnav Inštituta Vir.

Odobri se dopust zunaj zavoda od torka do petka, tri dni od 6. 3. 2012 do 9. 3. 2012.

7. 3. 2012 – spremljevalna konferenca

J. redno dela v kuhinji ter na splošno zadovoljno funkcionira v zavodu. Redno se udeležuje obravnav Inštituta Vir.

Sam se je dogovoril v kuhinji za dopust.

Odobri tri dni dopusta zunaj zavoda od torka do petka.

28. 3. 2012

Prošnja za pogojni odpust.

28. 3. 2012 – spremljevalna konferenca

Obsojenec dela v kuhinji, še vedno marljiv in vztrajen delavec. Spoštuje hišni red; kršitev po 27. 11. 2011 ni evidentiranih. Trudi se pri učenju. V zavodu se je udeleževal tečaja angleščine. Udeležil programa na Viru – obravnava zaradi alkohola. Vsak teden vedno prisoten na pogovorih, terapijah in dobro napreduje. Povrnili so škodo po odločbi sodišča. Glede na to, da se je vedenje obsojenca precej izboljšalo, je bil 14. 12. 2011 nameščen na oddelek brez drog, kjer nadaljuje s primernim vedenjem. Redno se udeležuje aktivnosti, ki jih zavod organizira.

V januarju 2012 je ponovno pričel s koriščenjem zunaj zavodskih ugodnosti s katerih se vrača pravočasno in urejen.

Koristil je že 1 PI in RLD zunaj zavoda. Glede na našeto pedagog predlaga, se mu podeli status polodprtega oddelka.

Obsojencu J. J. se z dnem 29. 3. 2012 podeli status polodprtega oddelka.

30. 3. 2011 – spremljevalna konferenca

Zaradi odprtega sodnega postopka ga pedagoginja ne predlaga za pogojni odpust po uradni dolžnosti.

Sklep: Obsojenca J. ne predlagamo za pogojni odpust po I. odstavku 106. člena ZIKS.

12. 4. 2012 – spremljevalna konferenca

J. se je dogovoril za inštrukcije iz matematike s svojo sestrčno, kar je zagotovila tudi J-jeva mama.

Odobri RLD zunaj zavoda od torka do petka 17. 4. 2012 do 20. 4. 2012.

24. 4. 2012 – spremljevalna konferenca

Koristil RLD izven zavoda s katerega se je vrnil pravočasno in urejen.

J. se je sam dogovoril za dopust. Odobri dva dni 3. 5. 2012 do 4. 5. 2012 izven zavoda.

Redno dela v kuhinji, redno koristi proste izhode.

9. 5. 2012 – spremljevalna konferenca

Odobri dva dni dopusta zunaj zavoda 17. 5. 2012 do 18. 5. 2012.

Glede na to, da redno dela (v kuhinji) v zavodu primerno deluje in spoštuje hišni red je kandidat za drugi prosti izhod.

Sklep: obsojencu se dodeli PP za mesec maj 2012.

24. 5. 2011 – spremljevalna konferenca

Zaradi odprtega sodnega postopka ga pedagoginja ne predlaga za pogojni odpust po uradni dolžnosti.

Sklep: Obsojenca J. ne predlagamo za pogojni odpust po I. odstavku 106. člena ZIKS.

12. 6. 2012 – telefonski razgovor mama

Pogovor je tekel predvsem o delovanju J., o opravljenih izpitih in pogojnem odpustu.

30. 8. 2011 – spremljevalna konferenca

Zaradi odprtega sodnega postopka ga pedagoginja ne predlaga za pogojni odpust po uradni dolžnosti.

Sklep: Obsojenca J. ne predlagamo za pogojni odpust po I. odstavku 106. člena ZIKS.

17. 11. 2011 – spremljevalna konferenca

Zaradi odprtega sodnega postopka ga pedagoginja ne predlaga za pogojni odpust po uradni dolžnosti.

Sklep: Obsojenca J. ne predlagamo za pogojni odpust po I. odstavku 106. člena ZIKS.

16. 2. 2012 – spremljevalna konferenca

Zaradi odprtega sodnega postopka ga pedagoginja ne predlaga za pogojni odpust po uradni dolžnosti.

Sklep: Obsojenca J. ne predlagamo za pogojni odpust po I. odstavku 106. člena ZIKS.

17. 5. 2012 – spremljevalna konferenca

Ime in priimek: J.J.

Nastop kazni: 28. 10. 2009 (predčasni nastop iz pripora)

Iztek kazni: 31. 5. 2013

Bil v priporu: DA od 31. 1. 2009 – 28. 10. 2009

Višina kazni: 4 leta in 4 mesece

Členi: 206/II (rop), 133/I (protipraven odvzem prostosti), 122/II (lahke telesne poškodbe)

Sodba: pravnomočna 19. 11. 2009

Povratnik: Ne

Največji rizični faktor je abstinenca, kar dobro korigira s pomočjo Inštituta Vir. Ima dobre delovne navade, tuje mu ni težko delo. Njegov uvid glede alkohola se je izboljšal, prav tako ima urejeno socialno mrežo.

30. 5. 2012 – spremljevalna konferenca

J. prejel prijavo disciplinske kršitve, ker je motil ostale zaprte pri nočnem počitku. Pedagog pove, da s o prijavo disciplinske kršitve prejeli vsi obsojenci v sobi 245. Obsojenci priznavajo, da so bili glasni. Pripovedovali so si smešne zgodbe in se zraven zelo na glas smejali. J. obžaluje svoje vedenje, zaveda se, da mora spoštovati hišni red.

Pedagog pove, da sta z obsojencem načrtovala koriščenje 1 PI od 1. 6. 2012 do 3. 6. 2012, saj bi se doma učil matematiko. Pedagog predlaga, da obsojenec v tem tednu ne sme koristiti načrtovanega prostega izhoda. V sredo 6. 6. 2012 ima sicer izpit iz matematike, vendar se lahko uči v zavodu.

Sklep: J. ne sme koristiti PI v tem tednu.

14. 6. 2012 – spremljevalna konferenca

J. redno dela v kuhinji; sam se je dogovoril za dopust. Odbri se mu dopust 2 dni od 26. 6. do 27. 6. 2012.

11. 7. 2012 – spremljevalna konferenca

J. primerno deluje v zavodu, redno in zavzeto dela v kuhinji, udeležuje se organiziranih oblik dela v zavodu, ima primerne odnose z vsemi, drži se dogovorov, opravlja svoje dolžnosti in spoštuje hišni red. Redno koristi izhode. Vrača se pravočasno in brez posebnosti.

Sklep: Dopust od 19. 7. 2012 do 20. 7. 2012 zunaj zavoda in drugi in tretji PI v mesecu juliju 2012.

17. 7. 2012 – zapisnik v zadevi načrta socialnega vključevanja po odpustu

Prisotni: obsojenec, socialna delavka, svetovalec zavoda, svetovalka zavoda

Socialna delavka je predstavila, da obstaja v ... združenje A.A. in KZA v ...

Pogovor je nato tekkel o šolanju.

J. predstavi, da ima željo vpisati v II. letnik.

J. vpraša za denarno pomoč za plačilo izpitov.

Dogovorijo se, da bodo izpolnili vlogo za IDSP in prošnjo za redno socialno pomoč.

Pogovor je tekkel o alkoholu, ima veliko pomoč v bratu. Pravi, da se trudi.

Dogovorili smo se, da se bo takoj po izpustu (v začetku septembra) oglasil na CSD, kjer mu bodo pomagali glede obiskov A.A. in KZA.

Nato je pogovor tekkel o prijateljih. Pravi, da ni več v tisti družbi, kot je bil pred prestajanjem kazni. Pove še, da imajo vsi sedaj dekleta ali fante.

25. 7. 2012 – spremljevalna konferenca

J. primerno deluje v zavodu, redno in zavzeto dela v kuhinji, udeležuje se organiziranih oblik dela v zavodu, ima primerne odnose z vsemi, drži se dogovorov, opravlja svoje dolžnosti in spoštuje hišni red. Redno koristi izhode. Vrača se pravočasno in brez posebnosti.

Sklep: dodeli se prvi prosti izhod za mesec avgust 2012

8. 8. 2012 – spremljevalna konferenca

J. primerno deluje v zavodu, redno in zavzeto dela v kuhinji, udeležuje se organiziranih oblik dela v zavodu, ima primerne odnose z vsemi, drži se dogovorov, opravlja svoje dolžnosti in spoštuje hišni red. Redno koristi izhode. Vrača se pravočasno in brez posebnosti.

Sklep: dodeli drugi in tretji PI v mesecu avgustu in dva dni dopusta od 16. 8. do 17. 8. 2012

14. 8. 2012 – spremljevalna konferenca

Dodeli dva dni dopusta od 24. 7. do 27. 8. 2012.

22. 8. 2012 – spremljevalna konferenca

Obsojenec J. se je 30. 10. 2009 zaposlil v kovinski delavnici, nato je bil 11. 12. 2009 premeščen na delovno mesto v zavodsko kuhinjo in do danes privarčeval 575,77 EUR. Obsojenec bo pogojno odpuščen s prestajanja kazni 31. 8. 2012.

Pedagog predlaga, da se mu denarna pomoč ob odpustu ne dodeli, saj je njegov obvezni prihranek večji od minimalne denarne socialne pomoči, ki znaša 260,00 EUR.

Sklep: Obsojencu J. se denarna pomoč ob odpustu ne dodeli, saj prihranek presega minimalno denarno socialno pomoč, ki znaša 260,00 EUR.

31. 8. 2012

Pogojni izpust traja do izteka kazni dne 31. 5. 2013.

Drugi dokumenti

Izvedensko mnenje Tomori (10. 6. 2009)

Pri J. se je že razvila resna škodljiva raba alkohola. Do telesne odvisnosti, zaradi njegove mladosti in zelo dobre konstitucijsko pogojene telesne kondiciji, še ni prišlo. Ker pa J. zabave in druženja brez alkohola ni razvijal in je alkohol v zadnjih letih redno vključeval v vse dejavnosti, s katerimi je iskal ugodje, je že mogoče govoriti o psihološki odvisnosti.

Uživanje alkohola je pri njem že privedlo do težav na polju medosebnih odnosov in do prehajanja dopustnega in tudi z zakonom dovoljenega vedenja. Pri njem ne ugotavlja značilnosti osebnostne motnje, temveč izrazito nezrelost.

Učinek alkohola na človekovo presojo in vedenje je individualen in se razlikuje od človeka do človeka.

Njegove sposobnosti razumevanja pomena svojega vedenja in obvladovanja svojega ravnanja so bile zmanjšane, vendar ne v bistveni meri.

Koncentracija alkohola sicer daje neko usmerjenost glede vprašanja ali je šlo za vejo ali manjšo alkoholiziranost, vendar ta podatek sam po sebi ne zadošča. Pomembno je vprašanje kako neka oseba prenaša alkohol. Pri osebi, ki dalj časa uživa alkohol se vzpostavi neka toleranca in je učinek pri njej manjši kot pri osebi, ki alkohola ne uživa pogosto. Pomemben faktor je tudi sama telesna konstrukcija in zdravstveno stanje. Drugi dejavnik, ki ga ocenjujejo je samo vedenje osebe, njeno gibanje, način kako se znajde in giblje v prostoru ali je orientiran, se izgublja, opoteka ali ne. Nadalje je potrebno oceniti tudi samo vrsto dejanja ali vedenja in sicer ali je v skladu z njegovim siceršnjim vedenjem, kar izkazuje da alkohol ni

imel tolikšnega vpliva kot, če neka oseba pod vplivom alkohola stori nekaj, kar do takrat še ni nikoli. Nadalje je potrebno upoštevati tudi smiselnost njegovega dejanja oz. ali je bilo njegovo ravnanje usmerjeno v doseg določenega cilja. Pomembna je tudi ocena o tem, kako se oseba spominja nekega dogodka, kako opisuje parametre nekega dejanja. Če to opisuje ustrezno, smiselno, medsebojno povezano, kaže na to, da ni šlo za bistveno zmanjšano prištevnost.

Izvedenka se sicer strinja, da je pri obtožencu šlo za visoko stopnjo zaužitega alkohola, vendar pa ta ni vplivala bistveno na njegovo prištevnost. Tako tudi ob konkretnem podatku o zaužitem alkoholu oz. njegovi koncentraciji ne bi podala drugačnega mnenja.

9.2 Priloga 2: Sinhronična kronologija po akterjih

Datum	J.	Službe
4.11.2009		Psiholog, uvodni razgovor
3.11.2009		SD, sklenitev pisnega dogovora
24.11.2009		Strokovna skupina, ugotovitve sprejemnega obdobja
25.11.2009		SD, osebni načrt
10.12.2009		Dopolnitev ON
22.1.2010		SD, razgovor adaptivne težave
28.1.2010	Prihod sosterilca	
22.2.2010	Kadil joint	
x.03.2010	Več kršitev HR	
12.3.2010		Dopolnitev ON
7.4.2010	Kršitve HR	
24.4.2010	Kršitve HR	
28.4.2010		SK zaradi kršitev HR
30.4.2010		Dopolnitev ON
xx.5.2010		VIR, svetovalec CSD
25.5.2010		SD CSD
26.5.2010	Prijavi se za referendum	
2.6.2010	Kršitev HR	
8.6.2010		Svetovalni razgovor, alkoholizem
23.6.2010	Kršitev HR	
8.7.2010	Kršitev HR	Dopolnitev ON
27.8.2010		Dopolnitev ON
19.8.2010		Disciplinski ukrep, premestitev zaprti oddelek
18.9.2010		Premestitev oddelek brez drog
xx.10.2010	Male skupine	

18.10.2010	Kršitev HR	
24.10.2010		Razbremenilni razgovor
xx.11.2010	Učenje	
22.11.2010	Opravi izpit	
24.11.2010	Turnir, namizni tenis	
1.12.2010	Turnir, šah	
7.12.2010	Obiskovanje angleščine	
13.12.2010	Udeleži predstave	
15.12.2010	Razvedrilne igre	
20.12.2010	Male skupine	
22.12.2010		Dopolnitev ON
13.1.2011	Učenje	
19.1.2011	Opravi izpit	
19.1.2011	Terapevtska skupina	
24.1.2011		SD, načrtovanje izhodov
25.1.2011		Telefonski razgovor, mama in pedagog
26.1.2011		Načrt za izhode
1.2.2011		Telefonski razgovor, mama in pedagog
2.2.2011		Sofinanciranje šole s strani zavoda
7.2.2011	Prošnja za pogojni odpust	
17.2.2011		Prošnja za pogojni odpust, zavrjena
29.2.2011	Obisk doma	Skupaj z CSD delavko in pedagogom
7.3.2011		Analiza zavrjene prošnje za odpust
21.3.2011	Obisk očeta	
4.4.2011		Mama ga pohvali
28.4.2011	Opravi izpit iz angleščine	
28.4.2011	Pokliče mamo	Uvid sodelovanja
22.6.2011	Tihotapljenje mobitela	
6.7.2011		Mama pokliče pedagoga
18.7.2011	Spuščanje konoplje	
19.7.2011		Sedem dni samice, odločba zavoda
2.8.2011	Nastopi samico	

3.8.2011	Hodi na delo	
17.8.2011		Dopolnitev ON
23.8.2011	Opravi izpit iz slovenščine	
30.8.2011		Spremljevalna konferenca, ni predlagan za pogojni odpust, zaradi odprtega postopka
8.9.2011		Pokliče mama
13.9.2011	Prošnja za šolski status in polodprti oddelek	
21.9.2011		Dopolnitev ON
22.9.2011		Pokliče mama
19.10.2011		Pokliče mama
26.10.2011		Dopolnitev ON
14.11.2011	Prošnja za pogojni odpust	
17.11.2011		Spremljevalna konferenca, ni predlagan za pogojni odpust, zaradi odprtega postopka
19.11.2011	Ni opravil izpita matematike	
24.11.2011		SD, svetovalni razgovor
5.12.2011		Prošnja za pogojni odpust, zavrnjena
7.12.2011	Razočaran nad odločitvijo komisije za odpust	SD, svetovalni razgovor
13.12.2011	Prošnja za odprti oddelek	
6.1.2012		Mnenje strokovne delavke VIR, pomembni premiki
12.1.2012		Pokliče mama
22.1.2012		Spremljevalna konferenca, pozitivni premiki glede pogleda na kaznivo dejanje in alkohola
16.2.2012		Spremljevalna konferenca, ni predlagan za pogojni odpust, zaradi odprtega postopka
29.2.2012		Spremljevalna konferenca, dobro dela, odobren dopust
7.3.2012		Spremljevalna konferenca, dobro dela, odobren

		dopust
28.3.2012	Prošnja za pogojni odpust	Spremljevalna konferenca, dobro dela, status polodprtega oddelka
24.4.2012	Koristi dopust	
24.5.2012		Spremljevalna konferenca, ni predlagan za pogojni odpust, zaradi odprtega postopka
17.5.2012		Spremljevalna konferenca, rizični faktor abstinenca, korigira s pomočjo VIR-a. Ima urejeno socialno mrežo
30.5.2012	Kršitev HR	
12.6.2012		Pokliče mama
11.7.2012		Spremljevalna konferenca, urejen, drži se dogovorov, redno dela
17.7.2012		Načrt socialnega vključevanja po dopustu
22.8.2012		Spremljevalna konferenca, pogojno bo odpuščen 31. 8. 2012, pogojni odpust do izteka kazni 31.5.2013

Kratice: SD – socialni delavec, ON – osebni načrt, HR – hišni red,

9.3 Priloga 3: Dogovor o sodelovanju

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE
UPRAVA RS ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora
in kazni zapora Celje

Linhartova ulica 3, 3000 Celje

T: 03 426 67 70
F: 03 544 34 63
E: zpkz-ce@gov.si
<http://www.mp.gov.si>

Datum:

Oddelek za vzgojo

DOGOVOR O SVETOVALNEM ODNOSU

SVETOVALEC:
SVETOVANEC:

Svetovalni odnos se vzpostavi z uvodnim pogovorom, v katerem sodelujejo svetovalec, svetovanec, odgovorni delavec zavoda in supervizor. Takoj za tem sledi prvo samostojno srečanje svetovalca in svetovanca. Če se odločita za sodelovanje, potekajo njuna nadaljnja srečanja ali v zavodu ali zunaj njega. O času in pogostosti srečanj odloča svetovalec.

Srečanja so praviloma ob torkih in petkih od 16. do 18. ure. Svetovanci, ki delajo v popoldanski izmeni, in svetovanci, ki niso zaposleni, se lahko srečujejo s svetovalci tudi med 11. in 15. uro.

Svetovanci, ki so si pridobili pravico do prostih izhodov iz zavoda, lahko imajo s svetovalci do 2-urne nenadzorovane obiske zunaj zavoda.

DOLŽNOSTI ZAVODA:

- Seznani svetovalce z zavodskimi pravili.
- Zagotovi jim potrebne informacije o svetovancu.
- Zagotovi prostor za srečanja svetovalcev in svetovancev.
- Uredi dovolilnice za nenadzorovane obiske svetovancev zunaj zavoda.
- Pedagog pravočasno obvesti svetovanca in pravosodnega policista na oddelku, kjer je nameščen, da je svetovalec najavil obisk.

DOLŽNOSTI SVETOVALCA:

- Svetovalec svoj prihod v zavod napove po telefonu 03 42 66-770 vsaj 1 dan pred svojim obiskom svetovančevemu pedagogu, socialni delavki ali tajnici oddelka za vzgojo.
- Svetovalec pride v zavod ob dogovorjeni uri, obiski s svetovanci pa potekajo ob dogovorjenem času v zavodskih prostorih.
- Ob prihodu v zavod se svetovalec legitimira z osebnim dokumentom, vratarju pa pove namen svojega prihoda.
- Če bo srečanje svetovalca in svetovanca zunaj zavoda, je svetovalec dolžan priti po svetovanca v zavod in ga ob dogovorjeni uri pripeljati nazaj.
- Če svetovanec na izhodu zunaj zavoda svetovalcu pobegne, je svetovalec dolžan priti v zavod in o dogodku podati kratko poročilo.
- Če pride do kakršnihkoli težav v svetovalnem odnosu, se svetovalec posvetuje s svojim supervizorjem, po presoji pa tudi z zavodskimi strokovnimi delavci.

DOLŽNOSTI SVETOVANCA:

- Redno se udeležuje srečanj s svojim svetovalcem
- Če želi prekiniti svetovalni odnos, to napove vnaprej.
- Srečanj s svetovalcem ne izrablja za manipulativne namene.

Podpis svetovanca:

Podpis svetovalca:

V vednost pedagogu:

9.4 Priloga 4: Izjava o varovanju podatkov

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

UPRAVA RS ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ

Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora
in kazni zapora Celje

Linhartova ulica 3, 3000 Celje

T: 03 426 67 70

F: 03 544 34 63

E: zpkz-ce@gov.si

<http://www.mp.gov.si>

IZJAVA O DOLŽNOSTI VAROVANJA PODATKOV

priimek in ime; EMŠO; davčna št.

(študent(ka) fakultete)

IZJAVLJAM,

- da sem seznanjen(a) z dolžnostjo varovanja kot uradno tajnost podatke o obsojencih (oziroma osebah, kaznovanih za prekršek, na prestajanju kazni zapora), za katere izvem pri zbiranju podatkov pri opravljanju študentske prakse;
- Da bom pridobljene podatke uporabil(a) samo za potrebe izdelavo poročila o opravljeni študentski praksi.

V _____, dne _____

(podpis)